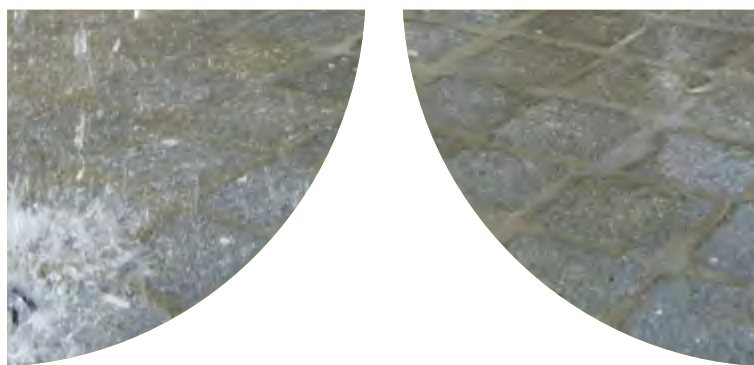

Programmabegroting

2025-2028

Programmabegroting
2025-2028

Inhoudsopgave

A	Algemene en financiële beschouwingen	4
1	Inleiding	5
2	Algemene beschouwingen	6
3	Financiële beschouwingen	13
4	Vaststellingsbesluit	17
B	Programmaplan	18
1	Leefomgeving	19
1.1	Openbare ruimte	19
1.2	Verkeer, parkeren en mobiliteit	21
	Wat mag het kosten?	24
2	Vitale stad	28
2.1	Wonen en ruimtelijke ontwikkeling	28
2.2	Binnenstadseconomie en bedrijventerreinen	31
2.3	Cultuur, cultuurhistorie, recreatie en toerisme, evenementen en citymarketing	34
2.4	Klimaat, duurzaamheid en energie	36
	Wat mag het kosten?	38
3	Mens en Samenleving	42
3.1	Zorg, participatie en zelfredzaamheid	42
3.2	Jeugd en onderwijs	44
3.3	Sport, gezondheid en bewegen	46
	Wat mag het kosten?	48
4	Inwoners	51
4.1	Veiligheid	51
4.2	Wijkgericht werken, inwonerparticipatie en regionale samenwerking	55
	Wat mag het kosten?	59
	Algemene baten en lasten	61

C	Paragrafen	69
1	Lokale heffingen	70
2	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	81
3	Onderhoud kapitaalgoederen	88
4	Financiering	100
5	Bedrijfsvoering	107
	5.1 Robuust financieel beleid	107
	5.2 Dienstverlening en gemeentelijke organisatie	108
	Wat mag het kosten?	111
6	Verbonden partijen	113
7	Grondbeleid	128
8	Wet Open Overheid	132
9	Subsidies	134
D	Financiële begroting	139
	Inleiding	139
	Overzicht van baten en lasten	140
	Uiteenzetting financiële positie	143
	Geprognosticeerde balans	146
	EMU-saldo	147
	Investeringsplan	148
	Bijlagen	151
1	Financiële overzichten	152
2	Verplichte indicatoren BBV	169
3	Gerealiseerde acties coalitieakkoord	172
4	Lijst met afkortingen	176

A: Algemene en financiële beschouwingen

1. Inleiding

Algemeen

In het voorjaar van 2024 is de Perspectievennota 2025 vastgesteld. Deze nota is het uitgangspunt voor de begroting 2025. Alweer de derde begroting van deze raadsperiode waarin, in aansluiting op de voorliggende begroting, uitvoering wordt gegeven aan het coalitieprogramma 'Samen Door'. Ook de Toekomstvisie Tiel vormt een belangrijke leidraad voor het handelen van de gemeente.

2. Algemene beschouwingen

Financieel perspectief

Vanwege de financiële ontwikkelingen, waaronder de impact van het financieel ‘Ravijnjaar’, en verminderde compensatie van loon- en prijsontwikkelingen door het rijk beginnen we deze de algemene beschouwingen met onze financiële uitgangspositie.

Tiel heeft de afgelopen jaren met beperkte financiële ruimte voor grote uitdagingen gestaan. Door zorgvuldig en verantwoord beleid is een positieve trend ingezet. Het blijft van groot belang dat we scherp blijven op onze financiële keuzes. Dit betekent dat we continue keuzes afwegen, prioriteiten stellen en soms ook ‘nee’ durven te zeggen. Ook via samenwerking proberen we te kijken wat wél mogelijk is. Het gevolgde regeringsbeleid is de belangrijkste oorzaak waarom onze meerjarenbegroting vanaf 2026 niet sluitend is. Landelijk komen gemeenten vanaf 2026 ongeveer € 2,4 miljard tekort.

De begroting is opgesteld volgens de uitgangspunten van de perspectievennota 2025 en het advies van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Dat houdt in dat we voor 2025 een sluitende begroting presenteren en mogelijke besparingen op vijf belangrijke thema’s in kaart brengen. Deze thema’s zijn jeugdzorg, WMO, onderwijs, sociale werkvoorziening (WSW) en openbare orde en veiligheid. Ze vallen onder medebewindstaken dit bete-

kent dat het Rijk verantwoordelijk is voor de financiering ervan. Gezamenlijk vertegenwoordigen deze taken een bedrag van ongeveer 60 miljoen euro voor Tiel.

Omdat het Rijk in de septembercirculaire geen compensatie biedt voor de bezuinigingen, moeten we serieus nadenken over nieuwe maatregelen voor 2026 en volgende jaren. Zo blijven we in controle over onze financiële toekomst.

Uiteraard blijven we ons actief inzetten richting het Rijk, onder andere via de VNG en M50, om ervoor te zorgen dat de belangen van Tiel goed worden behartigd.

Leefomgeving

Openbare ruimte

We investeren volop in de verbetering van de openbare ruimte. Zowel door onderhoud (onze beheersplannen zijn nagenoeg up-to-date), met maatregelen tegen vervuiling van de openbare ruimte. We maken Tiel fietsvriendelijker. We gaan aan de slag met de herinrichting van de Nieuwe Tielseweg en Tiel-West. De binnenstad wordt mooier en groener. Ook buiten de binnenstad zorgt de aanplant van bomen en renovatie van plantvakken dat Tiel biodiverser en aantrekkelijker wordt. Zichtbaarheid en duurzaamheid gaan hand in hand door het vervangen en onderhouden van de openbare verlichting. Met het aanpakken van bijplaatsingen bij ondergrondse containers gaan we afvaloverlast tegen.

Verkeer, parkeren en mobiliteit

We werken aan een goede bereikbaarheid van Tiel. Zo hebben we in 2024 een intensief proces doorlopen om te komen tot het voorkeursalternatief voor de nieuwe westelijke ontsluiting. Als het voorkeursalternatief is vastgesteld gaat het project de volgende fase in. De komende jaren werken we het gekozen tracé samen met onze partners in de regio en de provincie verder uit en doorlopen we de procedure om de weg planologisch goed in te passen.

Het sluiten van de rondweg Passewaaij is onlosmakelijk een onderdeel van de ontwikkeling van de nieuwe buurten 9, 10 en 11 is een onlosmakelijk onderdeel van Passewaaij.

Actieplan Mobiliteit

In 2025 voeren we een groot aantal werkzaamheden uit om ons hoofdwegenet klaar te maken voor toekomst. We richten de Nieuwe Tielseweg en de Wadenoijenlaan opnieuw in. We leggen een vrijliggend fietspad aan langs de Teisterbantlaan. Om het Veilingkwartier goed te ontsluiten verleggen we de Spoorstraat en realiseren we op de nieuwe kruising met de Papesteeg een rotonde waarbij de verkeersveiligheid beter geborgd wordt.

Netcongestie

Op steeds meer plekken in Nederland is de ruimte op het elektriciteitsnet beperkt. De grotere vraag naar elektriciteit en de snelle opkomst van duurzame energie zorgen voor druk op het net. Dat merken we in Tiel bijvoorbeeld aan vertragingen bij woningbouw, bedrijfsontwikkeling en de warmtetransitie. Inmiddels hebben de netbeheerders Liander en TenneT

een actieplan opgesteld. In de komende jaren wordt gewerkt aan uitbreiding en aanpassing van het netwerk, opdat er weer voldoende ruimte komt voor de levering van energie en uiteraard voor teruglevering. In de tussentijd ontstaan innovatieve initiatieven die bijdragen aan de oplossing, zoals energyhubs, netbewust laden en netbewuste woningbouw.

Vitale stad

Wonen en ruimtelijke ordening

De beschikbaarheid van voldoende woningen blijft een thema. De woningnood lijkt niet kleiner te worden. Onze woningbouw moet aansluiten op de behoefte en passen binnen de Toekomstvisie. Als ouderen langer zelfstandig wonen moet hier rekening mee gehouden worden. Zo moeten er voldoende geschikte woningen zijn, waar ouderen met de nodige aanpassingen en hulp uit de voeten kunnen. Ook willen wij werken aan een betere balans in de stad door te investeren met de woningcorporaties in de bestaande stad. Deze acties bevorderen de doorstroming op de woningmarkt.

We gaan aan de slag om de nieuwbouw van woningen te versnellen. Via de aangestelde woningbouwaanjager krijgen we meer grip op de projecten. We gaan in beeld brengen hoe het woningbouwprogramma kan worden uitgebreid om onze ambitie om te groeien naar 50.000 inwoners in 2040 waar te kunnen maken.

Concreet gaat in 2025 de schop de grond in voor o.a. de projecten de Balije, het Waterlinnen/Bleekveld, de Twaalf Apostelen, de Veemarkt en de Burgemeester van Welderenstraat. Daar worden bij

elkaar ongeveer 140 woningen gerealiseerd. Ook het Veilingkwartier (340 woningen) gaat dit jaar zichtbaar van de grond komen.

Binnenstadseconomie en bedrijventerreinen

We maken de binnenstad aantrekkelijker om te wonen en voor bezoekers. De herinrichting van de binnenstad met meer groen en minder auto's vordert gestaag. Aan het begin van het nieuwe jaar zetten we een grote stap in de realisatie van de autoluwe binnenstad. Door het doorgaande verkeer in een groot deel van de binnenstad te weren, geven we fietsers en voetgangers meer ruimte. Hierdoor wordt het prettiger om in de binnenstad te wonen en te verblijven. Begin van dit jaar treedt het toegangssysteem in werking.

Door het veranderende koopgedrag van consumenten neemt de vraag naar winkelruimte af. Vooral in middelgrote steden als Tiel, leidt dat tot leegstand. Om dat tegen te gaan, verkleinen we het winkelgebied in de binnenstad en proberen we te herstructureren daarbuiten. We stimuleren de opening van nieuwe winkels in het kernwinkelgebied en het benutten van leegstaande panden in de aanloopstraten. Daar gebruiken we onze nieuwe stimuleringsregeling 'Kwaliteit aanloopstraten en het kernwinkelgebied Binnenstad Tiel 2024' voor. Verder blijven we actief met het verbeteren van de synergie tussen de ambulante handel van de warenmarkt op zaterdag en de winkels en horeca in de binnenstad.

Vestigingsklimaat

Economisch gesproken was onze aandacht de afgelopen jaren vooral

gericht op het verbeteren van het vestigingsklimaat in Tiel. Bedrijvenpark Medel is bijna 'af' en heeft grote (inter-)nationale bedrijven naar Tiel weten te lokken. Er wordt onderzoek gedaan naar het verbeteren van de relatie tussen de verschillende functies op het gebied van wonen, werken, detailhandel en recreëren op Latenstein. Ook de samenwerking met onze ondernemersverenigingen heeft vruchten afgeworpen. De bedrijventerreinen zijn goed beveiligd, het parkmanagement loopt uitstekend en zij zijn bezig met een eigen smart energyhub.

De komende jaren blijven we actief bezig met die samenwerking en met de versterking van ons economisch klimaat. Daar hoort inmiddels ook bij de versterking van Tiel als 'bovengemiddeld knooppunt' in het landelijk programma Goederenvervoercorridor en de samenwerking tussen gemeenten en binnenhavens. Daarvoor wordt een economisch actieplan opgesteld. Binnen de arbeidsmarktregio werken we samen om personeelskrapte aan te pakken door het onderwijs beter aan te laten sluiten op de arbeidsmarkt.

Cultureel, cultuurhistorie, recreatie en toerisme, evenementen en citymarketing

Ook in 2025 willen we een gastvrije stad zijn, waar Tielenaren en mensen van buiten Tiel graag naartoe komen. In navolging van dat streven onderzoeken we de toekomstige positionering van Cultuur Bedrijf Tiel en denken opnieuw na over de programmering, de bemensing en de financiën. We willen de vernieuwde Waalkade verder aanpakken om het terrein beter geschikt te maken als evenemententerrein terwijl de groene uitstraling

behouden blijft. We komen samen met de raad tot een nieuw plan voor een muurschildering op de toneeltoren van de Agnietenhof. Dat gaat meer smoel geven aan het cultuurcluster Westluidense Poort en deze entree van de binnenstad. Met de aanleg van een Klompenpad Tiel verbeteren we de aansluiting op het netwerk van wandelpaden en onze toeristische en recreatieve mogelijkheden.

Klimaat, duurzaamheid en energie

In 2025 nemen we een besluit over een nieuw warmteprogramma, waarin concrete maatregelen per wijk genoemd zijn. Het warmteprogramma wordt onderdeel van de Omgevingswet in 2026.

Mens en samenleving

Hervorming van de arbeidsmarkt-infrastructuur

Op 1 januari 2026 treedt de wijziging van de Wet Structuur Uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen (Wet SUWI) in werking.

In dat kader verbeteren we de dienstverlening aan werkzoekenden, werkenden en werkgevers. Samen met UWV, vakbonden, werkgevers en Werkzaam vormen we een Regionaal Werkcentrum. Daar kan iedereen terecht met vragen over werk, loopbaan, scholing, personeelsvraagstukken en dergelijke. In 2025 werken we stap voor stap toe naar de nieuwe situatie.

Sociaal domein in balans

De afgelopen jaren zijn veel inwoners goed geholpen en met een steuntje in de rug, een luisterend oor of gerichte interventies weer op weg geholpen. Toch blijven er altijd inwoners die hulp nodig hebben.

In Tiel zijn er gezinnen die te maken hebben met een opeenstapeling van sociaaleconomische problemen, zoals armoede en schulden, matige taalbeheersing of een slechte gezondheid. Zij zijn hierdoor afhankelijk van zorgvoorzieningen en hebben in sommige gevallen moeite met het vinden van een baan. Door

een toenemende vraag naar ondersteuning staan voorzieningen en professionals onder druk.

Vanuit het Rijk krijgen gemeenten steeds meer opgaven op het gebied van bestaanszekerheid, kansgelijkheid en gezondheid. Van gemeenten wordt verwacht dat ze dit integraal oppakken. De financiële druk op gemeenten blijft onverminderd hoog. Dit, in combinatie met de toenemende zorgvraag en krapte op de arbeidsmarkt, onderstreept de noodzaak om het sociaal domein duurzaam in evenwicht te brengen. In 2025 werken we de lokale plannen hiervoor verder uit.

Preventie van geldzorgen

We zetten onze aanpak op het gebied van preventie van geldzorgen in 2025 voort. Waar mogelijk doen we dit wijkgericht. We gaan de ervaringen van de afgelopen jaren op het gebied van vroegsignalering van schulden gebruiken om in 2025 onze inzet te versterken. Zo kunnen we er eerder bij zijn, nog voordat schulden problematisch worden en inwoners financieel in het nauw komen.

Jeugd en onderwijs

We zetten actief in op het vergroten van de basisvaardigheden van inwoners. Heb je als kind bijvoorbeeld ouders die niet goed kunnen lezen en schrijven? Dan loop je meer risico om zelf ook laaggeletterd te worden. Dat is een hardnekkig probleem, omdat het vaak van generatie op generatie wordt doorgegeven. We hebben inmiddels het regionale plan gezinsaanpak vastgesteld en komen in 2025 met een lokaal plan om die cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken. We ondersteunen

schoolgaande kinderen met onder meer het inhalen van leerachterstanden via het Nationaal Programma Onderwijs, het aanpakken van voortijdig schoolverlaten en de aanpak veilig in en rond school.

Onderwijshuisvesting

Goed onderwijs vormt de basis voor een kansrijke toekomst. Randvoorwaardelijk voor kwalitatief goed onderwijs is eigentijdse en toekomstbestendige onderwijshuisvesting. Die draagt bij aan het welzijn en de ontwikkeling van leerlingen en leraren. In 2024 is gestart met de haalbaarheidsonderzoeken voor vijf projecten uit ons Onderwijshuisvestingsplan. Dat zijn projecten voor ver- of nieuwbouw voor afzonderlijke scholen en projecten waar meerdere scholen bij betrokken zijn. In 2025 worden ze afgerond en wordt het uitvoeringsprogramma definitief gemaakt.

Sport gezondheid en bewegen

We gaan de komende periode de nadruk leggen op een wijkgerichte aanpak en ons daarbij richten op wijken waar de gezondheidsachterstanden het grootst zijn. Daar is het grootste effect te verwachten. In 2024 hebben we drie ketenaanpakken 'Valpreventie', 'Overgewicht' en 'Welzijn op recept' uitgevoerd. Daarin is de ketensamenwerking met de eerste lijn gerealiseerd, zijn voorlichting en trainingen gegeven en interventies uitgevoerd.

In 2025 gaan we daarmee door. In het najaar van 2024 wordt een nieuw samenwerkingsconvenant gesloten met de huisartsen in Tiel. Samen met de gezondheidsmakelaars van de GGD werken we aan preventie, zoals een rookvrije gene-

ratie, het leefstijlsprekuur voor volwassenen en mentale gezondheid.

Beweegvriendelijke openbare ruimte

Met een actieve leefstijl en voldoende beweging kunnen inwoners zich gezond, vitaal en weerbaar voelen. Bewegen en sporten dragen ook bij aan sociale cohesie en persoonlijke ontwikkeling. En misschien wel het allerbelangrijkste: mensen beleven er plezier aan. Bovendien wordt bewegen en sporten in de openbare ruimte steeds populairder.

Via de afspraken uit het Preventieakkoord doen we ons best om de gezondheidsverschillen tussen inwoners te verkleinen en proberen we de drempel voor onze inwoners om iets aan hun gezondheid te doen te verlagen. Met dat in gedachten passen we geleidelijk de openbare ruimte zo aan dat bewegen steeds makkelijker wordt. Logisch, want eigenlijk is die ruimte onze grootste sportaccommodatie.

Inwoners

Veiligheid

De gemeente Tiel heeft grote uitdagingen op het vlak van criminaliteit, zorg en veiligheid. Meer dan je op grond van haar omvang zou verwachten. Dat laatste hangt onder meer samen met de geografische ligging en bevolkings-samenstelling. Het is nodig om meer accenten op het veiligheidsdomein te leggen, want er is een leefbaarheidsprobleem ontstaan dat onvoldoende is opgepakt. Rode draad van ons handelen om ervoor te zorgen dat in Tiel iedereen een veilige leefomgeving heeft, blijft een stevige repressieve aanpak. Waarbij we daadkrachtig bestuurlijk handhaven,

in samenhang met de strafrechtelijke aanpak door politie en Openbaar Ministerie. Balans tussen repressie, preventie en vroegsignalering en de intensieve samenwerking met onze ketenpartners, inwoners en ondernemers is daarbij essentieel. We voeren regie op de gezamenlijke aanpak met onze ketenpartners op overlast- en veiligheidszaken. Focus hierbij zijn zorg- en veiligheidsthema's zoals verwarde en dakloze personen en woonoverlast, de aanwas van jeugd in criminaliteit en het hard optreden tegen ondermijnende criminaliteit. Sleutelwoorden zijn wederkerigheid en het versterken van onze informatiepositie. We roepen inwoners, ondernemers en organisaties in Tiel op om overlast en signalen van onveiligheid te melden en aangifte te doen bij misstanden. Om onze aanpak te versterken gaan we dit jaar de regionale structuur voor de aanpak van ondermijning omvormen naar een slagvaardig interventieteam. Ook doen we onderzoek naar een betere inrichting van de toezicht- en handhavingstaken in onze gemeente. En we gaan structureel de capaciteit ervan uitbreiden. We versterken verder de samenwerking met scholen, jongerenwerk en andere partners in het sociaal domein met betere afspraken. Met landelijke gelden wordt de capaciteit op het vlak van jeugdaanpak uitgebreid.

Dienstverlening

De gemeente Tiel heeft de ambitie om zich te ontwikkelen tot excellente dienstverlener voor haar inwoners en partners. Grote maatschappelijke opgaven willen we gezamenlijk oppakken en invulling geven. We hebben de samenleving daarbij nodig. Net als alle andere gemeenten heeft Tiel

in essentie één doel: ten dienste staan van haar inwoners en partners. Dat doen we door elke dag verschillende publieke diensten aan te bieden en dat willen we steeds beter doen. Dat draagt bij aan een fijne stad om te wonen en aan de ondersteuning van inwoners die dat nodig hebben.

Wijkgericht werken

In 'de wijk' komen veel opgaven, kansen en zorgen samen. Wijkgericht werken draagt bij aan passende oplossingen, waarbij we onze inwoners beter van dienst kunnen zijn. We zorgen zo voor veerkrachtige wijken. Om dichterbij onze inwoners te kunnen staan, heeft iedere wijk een wijkwethouder en een wijkregisseur. Samen met inwoners werken we aan wat er in een wijk toe doet: fijn wonen, werken en ontspannen. Deze manier van werken ontwikkelen we door. Straks ligt er voor iedere wijk en ieder dorp een wijk- of dorpsplan. Onze wijkregisseurs weten wat er in de wijken gebeurt en hebben een aanjagende en regisserende rol.

Op dit moment wordt wijkregie vaak ingezet vanuit het ruimtelijk domein. We hebben de voorkeur gegeven aan een meer integrale aanpak. Een aanpak, die als voorbeeld kan dienen om al onze dienstverle-

ning rondom leefbaarheid, veiligheid en toegang tot zorg met elkaar te verbinden in de wijken.

Regionale samenwerking

Samenwerken doen we niet alleen met onze inwoners en maatschappelijke partners, maar ook met medeoverheden. Onze ambitie is hierin een voorttrekkersrol te nemen die past bij onze toekomstvisie. We vinden het belangrijk om 'samen' doelen te bereiken. Via FruitDelta Rivierenland werken we al jaren succesvol samen met andere gemeenten in onze regio aan het creëren van een optimale balans tussen economische groei en brede welvaart in de regio Rivierenland. We zullen dat ook in 2025 blijven doen.

Afwegen en communiceren

Om zo goed mogelijk besluiten te kunnen nemen in onze raadszaal - en om ieders belangen, zorgen, kansen en vragen inzichtelijk te maken - vinden we vroegtijdige communicatie en participatie belangrijk. Dat proberen we zo compleet mogelijk te doen. Daarbij sluiten we aan op het Coalitieakkoord, het strategiedocument Veerkrachtig Tiel en de Toekomstvisie Tiel.

3. Financiële beschouwingen

Inleiding

Het meerjarig financieel perspectief ligt grotendeels in lijn met het beeld dat eerder is gepresenteerd bij de Perspectievennota 2025. Het jaar 2025 laat een klein positief resultaat zien. Vanaf 2026 en daarna openbaren zich de financiële gevolgen van het ravijnjaar waarbij de uitkomst ongeveer € 5 miljoen euro structureel negatief wordt. In tegenstelling tot deze negatieve ontwikkeling heeft Tiel de laatste jaren kunnen sparen, zo ook in 2024. Dit vertaalt zich in een uitstekend weerstandsvermogen voor de komende jaren.

Als gevolg van aanpassingen in de financieringssystematiek komen gemeenten vanaf 2026 structureel financiële middelen tekort om alle taken goed uit te voeren. Ook in Tiel ontstaat door de daling van het gemeentefonds vanaf 2026 een tekort. De septembercirculaire biedt weinig positief perspectief. Gemeenten, dus ook Tiel, worden onvoldoende gecompenseerd voor de loon- en prijsontwikkelingen vanaf 2025. Dit betekent een verslechtering van de rijksfinancieringsmiddelen op de middellange termijn.

Conform het advies van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

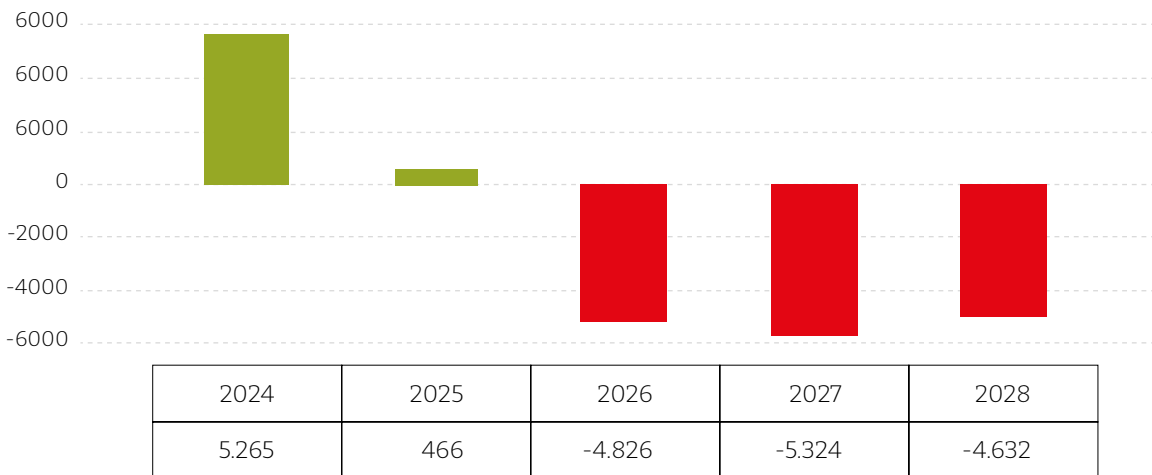
presenteren we, net als veel andere gemeenten in Nederland, de financiële kloof voor de jaren 2026 en daarna. Landelijk is vanaf 2026 circa € 2,4 miljard tekort in het gemeentefonds. Voor Tiel betekent dit een tekort aan de inkomstenkant van jaarlijks circa € 6 miljoen. Het presenteren van een niet sluitende meerjarenbegroting vinden wij voor nu een verantwoorde keuze, in lijn met de afspraken die met uw raad zijn gemaakt bij de behandeling van de Perspectievennota 2025.

Financiële uitgangspunten

Bij de Perspectievennota 2025 hebben we de onderstaande uitgangspunten vastgesteld en de begroting is hierop gebaseerd.

- Algemene uitkering: inclusief het meenemen van de mei- en septembercirculaire
- Lonen en prijzen op basis van Centraal Economisch plan 2024:
 - Salarissen +4,4% t.o.v. 2024
 - Prijzen +2,2% t.o.v. begroting 2024
- Rente wordt gebaseerd op basis van 1%
- Trendmatige stijging van onze tarieven met 2,3% (prijsontwikkeling BBP)
- Vastgestelde begrotingen verbonden partijen

Ontwikkeling financieel perspectief

Financieel meerjarenbeeld 2025-2028

Hierboven is de ontwikkeling van het financieel beeld in beeld gebracht. Duidelijk is dat vanaf 2026 negatieve financiële cijfers geschreven worden. De oorzaak hiervan ligt in de verlaging van de

middelen die we vanuit het Rijk ontvangen (het financieel ravijn).

In de tabel hieronder schetsen we het verloop van het financieel perspectief van de Perspectievennota 2025 naar de Begroting 2025-2028.

Actueel financieel beeld voor de begroting 2025-2028	2025	2026	2027	2028
Financieel beeld vanuit de Perspectievennota	857	-3.840	-3.173	-3.423
Algemene uitkering	-1.034	-995	-1.180	-1.312
Overige ontwikkelingen	643	9	-971	103
Bijgewerkt financieel beeld	466	-4.826	-5.324	-4.632

1. Algemene uitkering

In de begroting 2025 zijn de mei- en de septembercircularie 2024 verwerkt.

De nieuwe informatie uit de mei- en septembercircularies leveren een negatief beeld op ten opzichte van onze Perspectievennota die gebaseerd is op de Voorjaarnota van het Rijk. Dit wordt voor het grootste deel veroorzaakt door een lagere compensatie voor loon- en prijsstijgingen.

Er is voor gekozen om het accres, de jaarlijkse groei van het gemeentefonds, te baseren op het verloop van het Bruto Binnenlands Product. Inmiddels is duidelijk dat de groei hierdoor aanzienlijk minder is dan de oude 'trap op-trap af' systematiek. Met name voor de loon- en prijsontwikkeling ontvangen we te weinig geld ten opzichte van de werkelijk verwachte inflatie die hoger uitpakt. Het effect hiervan zien we nu terug in deze

begroting, maar zal naar verwachting elk jaar terugkeren.

Daarnaast wordt in de laatste september-circulaire niets gedaan aan het financieel ravijn dat vanaf 2026 optreedt. Daarom daalt de algemene uitkering vanaf 2026 ten opzichte van 2025 met meer dan 5 miljoen en dat vertaalt zich direct in de uitkomst van onze meerjarenbegroting.

2. Overige ontwikkelingen

In deze begroting is, buiten de Perspectievennota om, geen nieuw beleid opgenomen. Wel hebben we allerhande ontwikkelingen die zich voordoen financieel vertaald. Belangrijke onderdelen hierin zijn verschuivingen tussen jaren van gereed komen van investeringen, rentelasten en -baten en aangepaste plannings van onderhoudslasten.

Toets provincie: Structureel sluitende meerjarenbegroting

In het kader van het provinciaal toezicht verwacht de provincie dat de gemeente Tiel een structureel sluitende begroting neerlegt. Hiervoor wordt het saldo van de begroting gecorrigeerd met de incidentele baten en lasten. In deel D, De financiële begroting, is een overzicht opgenomen van deze incidentele baten en lasten.

Daarnaast neemt de provincie in zijn beoordeling ook onze stelpost nieuwe uitgaven niet mee.

Dit leidt tot de volgende berekening voor de toets van de provincie:

Bedragen x €1.000	2025	2026	2027	2028
Saldo begroting 2025-2028	466	-4.827	-5.234	-4.632
Correctie incidentele baten en lasten	-224	343	618	0
Correctie stelpost nieuwe uitgaven		400	600	800
Saldo excl. Incidentele baten en lasten	242	-4.084	-4.106	-3.832

Dekking structurele lasten via reserves

Eind november 2023 hebben de VNG, IPO en UVW nieuwe financiële afspraken gemaakt met de ministeries van Financiën en Binnenlandse Zaken. Deze afspraken bieden gemeenten meer mogelijkheden om hun financiële ruimte optimaal te benutten. Voor Tiel betekent deze verruiming dat wij het vrij besteedbare deel van de algemene reserve, bestaande uit de som van de algemene reserve minus de benodigde weerstandscapaciteit, mogen inzetten. Dit komt neer op een afgerond bedrag van 21 miljoen euro (33,2 miljoen min 12,2 miljoen). Dit bedrag mogen we gebruiken voor de structurele dekking van de begroting. De voorwaarden zijn tweeledig: maximaal 10% van dit bedrag mag worden ingezet voor structurele lasten, en de solvabiliteit moet minimaal 20% zijn.

Tiel presenteert een sluitende begroting voor 2025 conform advies van de VNG. Ook laten wij het tekort zien dat met ingang van 2026 ontstaat door een enorme terugval in het gemeentefonds.

Investerings 2025

In 2025 vinden ook investeringen plaats op basis van de toekomstvisie van Tiel. In de Perspectievennota die in het voorjaar is aangenomen is een evenwichtig pakket aan investeringen opgenomen.

Voor een deel zijn dit investeringen die al eerder door u beschikbaar zijn gesteld en deels zijn het nieuwe investeringen. In deel

D van de financiële begroting hebben we een overzicht van alle lopende en nieuwe investeringen opgenomen met een globale planning van de omvang per jaar. Dit is van belang voor onze liquiditeitsprognose.

Sommige lopende investeringen moeten worden verhoogd als gevolg van de toegenomen inflatiecijfers of andere oorzaken. Mocht hier sprake van zijn, dan staat dit in de begroting vermeld in de kolom Bijstelling.

Bij de programma's zijn de nieuwe investeringen vermeld met de bijbehorende jaarlasten die daaruit voortvloeien. Wij stellen u voor om tegelijk met de vaststelling van deze begroting ook de bijstellingen van de vermelde lopende en nieuwe investeringskredieten 2025 beschikbaar te stellen.

Weerstandsvermogen

Uit de paragraaf Risicobeheersing en Weerstandsvermogen blijkt dat ons weerstandsvermogen op dit moment 2,72 bedraagt en een dergelijk hoog weerstandsvermogen wordt gewaardeerd met een label A: uitstekend. Dit weerstandsvermogen is 1,06 hoger dan in de begroting 2024 (toen 1,66). Duidelijk is dat het financieel risico 2026 en volgende jaren een dempend effect heeft op deze uitstekende waardering. De financiële kengetallen die we in deze paragraaf hebben opgenomen, wijken weinig af van voorgaande jaren en geven een consistent beeld.

4. Vaststellingsbesluit

De raad van de gemeente Tiel;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 8 oktober 2024;

gelet op de artikelen 189 tot en met 191 van de Gemeentewet;

besluit:

A. de Programmabegroting 2025-2028 vast te stellen voor wat betreft de jaarschijf 2025, hetgeen inhoudt:

1. de bestaande exploitatielasten 2025;
2. de nieuwe exploitatielasten en investeringen voor 2025;
3. de daarvoor aangewezen dekking.

B. de Programmabegroting 2025-2028 voor de jaren 2026 t/m 2028 voor kennisgeving aan te nemen en te gebruiken als basis voor het toekomstige beleid.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 13 november 2024,

de griffier,

de voorzitter,

B: Programmplan

1. Leefomgeving

1.1 Openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

De openbare ruimte is van iedereen. We moeten ons er dus allemaal thuis kunnen voelen. Dat maakt dat wij als gemeente het belangrijk vinden om te blijven investeren in de openbare ruimte van Tiel.

We vertalen huidige en toekomstige sectorale beheerplannen in een Meerjarenpro-

gramma Openbare Ruimte (MJOR). Hierin geven we aan welke projecten we integraal gaan uitvoeren en waar regulier onderhoud óf herinrichting nodig is.

De kwaliteitsslag in de openbare ruimte wordt voortgezet. Dat betekent dat we investeren in schone straten, verzorgd openbaar groen, een opgeruimde buitenruimte en het onderhoud van wegen en fietspaden.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
1.1.4	Vuilnis rondom afvalcontainers is een doorn in het oog. Samen met inwoners gaan we onderzoeken hoe we dit tegen kunnen gaan, bijvoorbeeld door het aanleggen van containertuintjes. Dit borgen we structureel in de wijkplannen.	C
1.1.5	We werken aan het behoud en herstel van de biodiversiteit in onze gemeente. Dit doen we door het verbeteren van kruidenrijke berm en het vervangen van een groot aantal planten in de perken van de openbare ruimte omdat deze 'op' zijn. We kiezen als gemeente steeds vaker voor een manier van beheer die biodiversiteit ondersteunt.	C
1.1.6	We stellen jaarlijks een Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR) op, zodat inwoners precies weten wanneer welk onderhoud in hun buurt wordt uitgevoerd. Hierbij sluiten we zoveel mogelijk aan op de gerealiseerde en nog te realiseren wijkplannen.	C
1.1.7	De herinrichting van de Nieuwe Tielseweg is gestart. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan de revitalisering van Tiel-West. Het uitgangspunt is integraal werken waarbij alle verbeteringen in de wijk van riool, verlichting, wegen tot het groen, in samenhang met elkaar moeten gebeuren.	2025-2027
1.1.8	Bij uitvoering van het onderhoud kijken we naar hoe onze wegen, het groen, de openbare verlichting, rioleringen, verkeersborden en dergelijke erbij staan. Daarnaast kijken we naar de behoefte van bewoners en bepalen dan of en hoe we het onderhoudsniveau van de wijk kunnen verhogen. De vertaling hiervan vindt plaats in het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR), het Meerjarenplan Openbare Ruimte MJOR en de wijkplannen.	C
1.1.10	Het dagelijks onderhoud, de vervanging en het tegelijkertijd verduurzamen van de openbare verlichting brengen we de komende jaren structureel op orde.	C

C = continu proces

1.1.11	Met het project 'Tiel Speelt' zorgen we voor voldoende fijne speelplekken voor alle kinderen van 0-12 jaar in Tiel. Bewoners beheren en onderhouden deze speelplekken. In 2024 hebben we de ambitie om de restende 34 speelplekken over te dragen. Na de evaluatie, die eind 2024 zal plaatsvinden, zal een besluit genomen worden of/hoe we verder gaan met de overdracht van speelplekken.	2024
1.1.13	De behoefte aan concretisering van het beheer en aanpassingen aan de openbare ruimte vanuit ondersteunend beleid is opgenomen in een Integraal Beheerkader (IBK). In het Meerjarenprogramma Openbare Ruimte (MJOR) 2026 - 2030 wordt deze behoefte aan een kwaliteitsslag in de openbare ruimte vertaald in concrete plannen.	2025
1.1.14	We werken aan een inhoudelijk helder en uitvoerbaar gemeentelijk havenbeheer door het eerst op orde brengen van de basis.	2025-2026

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

We zetten ons in om Tiel en de omliggende dorpen mooier en leefbaarder te maken. Verschillende projecten worden opgepakt om straten opnieuw in te richten of groot onderhoud uit te voeren. We gaan voortvarend aan de slag met:

- Het versterken van onze samenwerking met Avri in het zorgen voor een aantrekkelijke openbare ruimte.
- Beheerplannen voor wegen, groen, openbare verlichting, kunstwerken, begraaftplaatsen en overige assets.
- De visie Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR).
- Het beleidsplan 'Beheer en onderhoud civieltechnische kunstwerken'.
- Diverse wijkplannen.

Hoe gaan we het meten?

- We leggen verantwoording af over onze investeringen in de openbare ruimte in het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR), het Meerjarenplan Openbare Ruimte (MJOR) en de wijkplannen.
- We voeren inspecties uit om de technische en functionele staat van het areaal

inzichtelijk te krijgen. Deze gegevens worden verwerkt in beheersystemen.

- Elke maand laten we de (beeld)kwaliteiten openbare ruimte toetsen door een onafhankelijke externe partij. Hierbij wordt nagegaan of we voldoen aan de gestelde ambities voor beeldkwaliteiten. Per kwartaal wordt ambtelijk een rapportage opgesteld. Eventuele afwijkingen worden gemeld aan de gemeenteraad in voortgangsrapportages.

Met wie werken we samen?

Avri (www.avri.nl)

Avri haalt voor de gemeente Tiel het huishoudelijk afval op en voert dagelijks groot en klein onderhoud uit aan de openbare ruimte en de sportvelden. Daarnaast handhaaft Avri op onderdelen van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV).

Omgevingsdienst Rivierenland (www.odrivierenland.nl)

De Omgevingsdienst Rivierenland voert voor de gemeente Tiel de volgende werkzaamheden uit:

- Verlenen van omgevingsvergunningen, exclusief de bouwtaken.

- Verlenen van omgevingsvergunningen milieu inclusief toezicht houden op bouw en milieu.

en spoor voor een goede bereikbaarheid en dat willen we zo houden.

1.2 Verkeer, parkeren en mobiliteit

Wat willen we bereiken?

De gemeente Tiel ligt centraal, tussen de stedelijke gebieden van Arnhem, Nijmegen, Den Bosch en Utrecht. Het trein- en busstation in Tiel is van grote waarde voor de verbinding met andere stedelijke regio's. Samen zorgen weg, water

Dat betekent dat we in nauw overleg met de regiogemeenten en de provincie Gelderland ons sterk maken voor verminderen van files op de autosnelwegen en het op peil houden van de openbaar vervoer-voorzieningen in de regio. Lokaal zorgen we dat onze binnenstad en onze woonwijken vlot en veilig bereikbaar zijn per auto, met het openbaar vervoer, de fiets en te voet.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
1.2.1	Via de regionale Mobiliteitsagenda maken we ons sterk voor het verbeteren van de hoofdinfrastructuur. We steunen de regionale aanpak voor de verbreding van de A15 in aansluiting op de A2 (knooppunt Deil). We ondersteunen de plannen om de spoorlijn Tiel - Geldermalsen aansluitende verbindingen naar de grote steden te geven.	C
1.2.3	We creëren een goede parkeerbalans in en rondom onze binnenstad waarbij we rekening houden met toekomstige ontwikkelingen binnen dit gebied.	2024-2026
1.2.4	In het raadsvoorstel voor de vaststelling van het Actieplan Mobiliteit zijn onder andere voorstellen opgenomen voor de herinrichting en/of uitbreiding van parkeerterreinen. In 2025 voeren we de nog openstaande acties uit het Actieplan Mobiliteit uit.	2024 en 2025
1.2.5	We leggen de rondweg van Passewaaij aan met de ontwikkeling van de buurten 9, 10 en 11.	C
1.2.6	We vormen een bestemmingsreserve voor een betere aansluiting van Passewaaij op het hoofdwegennet. We overleggen met de regio, de Provincie en de Rijksoverheid om dit mede mogelijk te maken.	C
1.2.7	We vinden dat we onze schoolgaande jeugd extra moeten beschermen in het verkeer. Samen met de schoolbesturen, ouders en de buurt werken we aan verbetering van de verkeersveiligheid in en om onze scholen. Hierbij betrekken we ook de schoolroutes.	C
1.2.8	We hebben een besluit genomen over het voorkeursalternatief voor de aanleg van een fiets- en wandelvriendelijke verbinding over het Amsterdam-Rijnkanaal. We zetten verder in op de realisatie van de verbinding in het kader van de Gastvrije Waaldijk en het uitgevoerde haalbaarheidsonderzoek.	2024-2027
1.2.9	In het kader van het regionale Uitvoeringsplan bij de Mobiliteitsagenda 2023-2026 werken we een voorstel uit voor de aanleg van een snelle fietsroute Zaltbommel-Geldermalsen-Tiel-Kesteren-Buren.	2024 en 2025

1.2.10	We gaan voor het in stand houden van de huidige dienstregeling van onze veerpont tussen Wamel en Tiel. Dit is een belangrijke verbinding voor onze schoolgaande jeugd, voor werknemers en voor recreanten. We pakken dit in regionaal en provinciaal verband op.	C
1.2.11	We maken meer onbewaakte fietsenstallingen bij winkels in de Binnenstad en verbeteren de vindbaarheid van de fietsenstalling bij Zinder.	2024
1.2.12	We werken mee aan de implementatie van de Data Top 15 in het kader van het landelijk project 'Digitalisering Mobiliteitsdata'.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Lokaal niveau

Actieplan Mobiliteit

We houden de gemeente Tiel vlot en veilig bereikbaar met de auto, de fiets en het spoor. Daarvoor hebben we het Actieplan Mobiliteit opgesteld. In het Actieplan staan de activiteiten die we vanaf 2025 uitvoeren voor een betere bereikbaarheid, verkeersveiligheid, gastvrijheid en leefbaarheid van Tiel.

Meerjarenprogramma Tiel Fietsvriendelijk

Op 22 mei 2019 heeft de gemeenteraad het Meerjarenprogramma Tiel Fietsvriendelijk vastgesteld.

Hierin zijn maatregelen en activiteiten opgenomen om de fietsvriendelijkheid van de gemeente Tiel te versterken en het fietsgebruik te stimuleren. Maatregelen die we vanaf 2025 willen uitvoeren, hebben we opgenomen in het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR).

Structuurvisie Tiel 2010-2030

In de Structuurvisie Tiel 2010-2030 is het hoofdwegennet van Tiel vastgelegd. Hierin is onder andere een zoekgebied voor een nieuwe ontsluitingsweg aan de westkant van Passewaaij naar de A15 opgenomen.

Voor de uitwerking van het voorkeursalternatief voor deze nieuwe weg doorlopen we vanaf 2025 de planologische procedure en starten we de voorbereidingen voor de realisatie van de weg.

Structuurvisie Binnenstad (2019)

In de Structuurvisie Binnenstad is onder andere opgenomen dat we het doorgaande autoverkeer in de binnenstad willen beperken. Op 17 juni 2020 en 14 juli 2021 heeft de gemeenteraad de kaders autoluwe binnenstad vastgesteld. Begin 2025 gaat het toegangssysteem in werking.

Laadvisie en plaatsingsbeleid 2022

Op 23 februari 2022 heeft de Raad de Integrale Laadvisie en het Plaatsingsbeleid Laadpalen vastgesteld. Hierin is vastgelegd hoe we zorgen voor voldoende openbare laadpalen voor elektrische auto's. We baseren ons daarbij op de prognoses van het kennisplatform E-laad.

Aanvullend op de plaatsing van openbare laadpalen in woonwijken werken we samen met de provincie plannen uit voor de realisatie van openbare (snel)laadvoorzieningen voor personenauto's en vrachtwagens.

Mobiliteitsagenda 2023-2026 & Uitvoeringsplan Mobiliteit (regio Rivierenland)

In de Mobiliteitsagenda 2023-2026 heeft de regio de thema's beschreven om de komende jaren de regio vlot, veilig en duurzaam bereikbaar te houden, per auto, fiets en met het openbaar vervoer. In het Uitvoeringsplan Mobiliteit (regio Rivierenland) zijn de ambities uit de Mobiliteitsagenda 2023 - 2026 uitgewerkt in acties.

Regionaal niveau

Visie voor een bereikbaar Gelderland

De visie voor een bereikbaar Gelderland gaat in op de belangrijkste ontwikkelingen en bereikbaarheidsopgaven, de strategie en het afwegingskader om te komen tot keuzes en samenwerking met partners. Dit is een voorwaarde voor het behalen van de doelen uit de provinciale omgevingsvisie, zoals biodiversiteit, circulaire economie en klimaatadaptatie. Daarbij kijkt de Provincie naar alle vormen van mobiliteit.

Nationaal niveau

MIRT-verkenning A2 Deil-Vught (inclusief A15 tussen knooppunt Deil en Meteren)

Met het vaststellen van de voorkeursbeslissing (onder andere verbreding van de A2 tussen de knooppunten Deil en Empel) is de verkenningfase afgerond.

De volgende fase, de planuitwerking, is nog niet gestart in afwachting van de stikstof-prioritering door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Het is niet bekend wanneer de uitwerking wordt hervat.

De partners in het programma starten wel met het opstellen van het brede mobiliteitspakket. De maatregelen op korte

termijn die de partners uitvoeren sinds 2018, gaan door als gepland.

Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030

Samen met medeoverheden en maatschappelijke partners wil het Rijk een maximale inspanning leveren om risico's op verkeersongevallen te verkleinen.

Ontwikkelagenda Toekomstbeeld OV 2040

De Ontwikkelagenda Toekomstbeeld OV 2040 schetst de lange termijn keuzes voor het openbaar vervoer met bijdragen aan wonen, werken en recreëren in een duurzaam en welvarend Nederland.

CROW-richtlijnen Parkeerkerncijfers 2024

Medio 2024 heeft kennisplatform CROW nieuwe parkeerkerncijfers gepubliceerd. Bij een herziening van de parkeernormen houden we rekening met deze nieuwe kerncijfers.

Digitaliseringsopgave: invoeren data top-15

Vanaf 1 januari 2025 geldt nieuwe Europese wetgeving voor de registratie en informatie van maximumsnelheden op wegen. Ook geldt nieuwe wetgeving voor het geven van actuele informatie over afsluitingen van wegen, bijvoorbeeld bij wegwerkzaamheden en evenementen. Dit is onderdeel van de Data-top 15.

De Data-top 15 bestaat onder andere uit: geplande werkzaamheden, maximumsnelheden, verkeersborden, logistieke bebording, parkeerdata, evenementen, fiets- en schoolzones en intelligente verkeersregelinstallatie (iVRI's).

In Europees verband gaat op 1 januari 2025 de RTTI-verordening (Real Time Traffic Information) in. Vanaf dit moment zijn overheden verplicht de belangrijkste categorieën van de Data-top 15 gevuld en geïmplementeerd te hebben.

Hoe gaan we het meten?

- We kijken naar het verloop van het aantal ongevallen.
- We meten de bezetting op de parkeerplaatsen in en rond de binnenstad.

Met wie werken we samen?

Regio Rivierenland

(www.regiorivierenland.nl)

Via Regio Rivierenland werken we met onze regiogemeenten samen aan regionale vraagstukken op het gebied van wonen en leefbaarheid.

Wat mag het kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Lasten	33.306	35.741	34.677	35.045	35.978	36.746
Baten	18.111	18.024	17.664	17.684	17.640	17.672
Resultaat voor bestemming	15.195	17.717	17.013	17.361	18.338	19.074
Mutaties reserves:						
toevoegingen	2.037	1.009	658	1.173	1.017	572
onttrekkingen	1.697	1.730	222	238	238	179
Resultaat na bestemming	15.535	16.995	17.449	18.297	19.117	19.467

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van € 454 wordt als volgt verklaard	V/N	Bedragen x € 1.000
Hogere loonkosten.	N	112
Prijsontwikkelingen 2025 conform richtlijn P-nota N.B. Van de prijsstijging in de werkbegroting 2025 van Avri-IBOR is 122K niet meegenomen in deze begroting, omdat de stijging meer is dan onze richtlijn.	N	400
Eenmalige uitgave baggeren havens in 2024.	V	325
Correctie berekening storting in reserve Parkeren plus eenmalige storting in 2024. Deze kosten hebben we niet in 2025.	N	152
Opbrengst omgevingsvergunningen: er worden minder aanvragen verwacht dan de piek in 2024 en onder de omgevingswet kunnen minder kosten worden doorbelast.	N	662
Lagere energielasten a.g.v. afstoten panden en vernieuwing contract.	V	107
Vanaf 2025 geen kosten meer geraamd voor project Spelen.	V	100
In 2025 lagere vervangingsinvesteringen groot onderhoud buitensportaccommodaties.	V	290
Opbrengst begraafrechten hoger geraamd op basis van realisatie 2023 en 2024.	V	94
Overige verschillen.	N	44
Totaal	N	454

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

Omschrijving Bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2025	jaarlasten 2026	jaarlasten 2027	jaarlasten 2028
Openbare verlichting, jaarlijkse vervanging	200		9	18	27
Versneld verleden van circa 500 armaturen van de openbare verlichting Dekking uit besparing energiekosten	300		18 -18	18 -18	18 -18
Onderhoud aan openbare ruimte binnenstad na herinrichting		36	36	36	36
Burense Poort / Hasselmanplein	1.500		57	57	57
Verduurzaming wijkgebouw Peppellaan 6	250		12	12	12
Groot onderhoud civiele kunstwerken 2025	750		38	37	37
Motie meer bomen	20		15	15	15
Evenementen op de Waalkade	900		27	27	27
Moederkrediet openbare ruimte, jaarschijf 2025-2026	6.000			200	200
Jaarschijf 2025 Gemeentelijk Rioleringsplan	4.544		47	365	362

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve Bedragen x € 1.000	stand per 1-1	toevoegingen	onttrek- kingen	stand per 31-12
Dekking afschrijving diverse investeringen	4.331		197	4.134
Gemeentelijke eigendommen	1.347	123		1.470
Onderhoud brede zorgschool	413			413
Onderhoud wegen	0			0
Civiele kunstwerken	223			223
Westelijke uitvalsweg	650			650
Parkeren	335	144		479
Parkeerbijdrageregeling	42			106
Havens	550	131		681
Onderhoud wisselscholen	457	88		545
Huisvesting Lingecollege	0			0
IKC Passewaaij	139			139
Uitvoering IHP	826	112		938
Onderhoud binnensportaccommodaties	1.185		-25	1.160
Onderhoud Zinder	230	61		291
Spelen	100			100
Onderhoud groen	112			112
Financiële herplantplicht bomen	140			140
Riolering	380			380
Begraafplaats ter navolging	25			25

2. Vitale stad

2.1 Wonen en ruimtelijke ontwikkeling

Wat willen we bereiken?

We mikken op groei: 50.000 inwoners in 2040. We streven naar een goede balans tussen huur- en koopwoningen in alle prijscategorieën. We willen dat onze inwoners in een huis kunnen wonen dat past bij hun inkomen en daarmee ook de doorstroming bevorderen. Ook onze jongeren moeten hun eerste eigen plekje in Tiel kunnen vinden. We binden hogere inkomensgroepen aan de stad door de bouw van extra koopwoningen in het middel-

hoge en hoge segment. Dit is nodig om onze voorzieningen in de toekomst betaalbaar te houden.

We zijn er voor kwetsbare inwoners. Kwetsbare mensen bieden we mogelijkheden voor begeleid en beschermd wonen. We zorgen voor voldoende huisvesting voor vluchtelingen en statushouders. De huisvesting van arbeidsmigranten willen we meer groeperen, met oog voor de omgeving. We kunnen dit wellicht combineren met tijdelijke huisvesting van andere woningzoekenden, zoals starters en urgent woningzoekenden.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
2.1.1	We stimuleren de bouw van tenminste 2.000 woningen. Die komen in onder andere de Spoorzone (Veilingkwartier, Teisterbantlaan en Lingehoven), in Passewaaij en in de binnenstad. We zetten middelen in om de woningbouw te versnellen.	C
2.1.2	Bij nieuwbouwprojecten gaan we uit van 30% sociale woningen, bij Passewaaij rekenen we op 25% sociale huur. In de Woon(zorg)visie wordt beschreven hoe we willen zorgen voor een goede balans tussen de verschillende prijscategorieën en de verdeling tussen huur- en koopwoningen in de woningvoorraad.	C
2.1.4	Samen met de woningcorporaties zetten we ons in om het bestaande aanbod van huurwoningen aantrekkelijker en duurzamer te maken. We leggen dit vast in de prestatieafspraken.	C
2.1.5	We staan open voor collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO) en woonvormen met gezamenlijke voorzieningen, zoals speciale seniorenhofjes, tiny-houses en woningsplitsing.	C
2.1.6	'Verkamering' van woningen gaan we harder aanpakken. Daarbij gebruiken we instrumenten als zelfbewoningsplicht en de inmiddels ingevoerde verhuurdersvergunning.	C
2.1.7	Voor onze kwetsbare Tielse inwoners realiseren we projecten voor beschermd en begeleid wonen, zoals het project 'Anders Wonen' aan de Lingeweg. In de regio zijn afspraken gemaakt over een goede spreiding van deze voorzieningen.	C

2.1.8	Het streven is om tot centrale huisvesting van arbeidsmigranten te komen. We onderzoeken of dat te combineren is met tijdelijke huisvesting van andere woningzoekenden, zoals starters en spoedzoekers.	C
2.1.9	We realiseren meerdere (semi-)permanente locaties voor de opvang van vluchtelingen en statushouders.	C
2.1.10	We zetten ons samen met partners gericht in om de woningbouw te versnellen. Met de woningbouwversnelling, inclusief extra instrumentarium en adviezen, willen we in beeld brengen hoe het woningbouwprogramma kan worden uitgebreid voor een groei naar 50.000 inwoners in 2040. (Relatie met 2.1.11)	2025 / 2026
2.1.11	We gaan voor een Latenstein 2.0 waarbij we verkennen hoe dit gebied beter kan worden gepositioneerd met een herziene functie en toekomst. We richten ons hierbij op verbetering van de uitstraling en een toekomstgerichte verdeling van functies zoals bedrijven, kantoren en wonen. (Relatie met 2.1.10)	2025

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Nationaal niveau

Omgevingswet en Omgevingsvisie

De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. De Omgevingswet geeft ruimte om het instrumentarium geleidelijk aan te passen. Gemeenten dienen uiterlijk 1 januari 2027 een omgevingsvisie te hebben vastgesteld, tot die tijd blijft de structuurvisie gelden. Gemeenten krijgen tot 1 januari 2032 de tijd om het tijdelijk deel van het omgevingsplan en andere regels over de fysieke leefomgeving om te zetten naar een nieuw omgevingsplan. Tot een nieuw omgevingsplan is vastgesteld geldt een tijdelijk omgevingsplan, dat bestaat grofweg uit: bestemmingsplannen en andere regels over de fysieke ruimte die vervallen.

Huisvesting en woningmarkt

Landelijk zien we dat de nieuwbouw van woningen nog steeds stagneert. De stijging van bouwkosten en hogere rentepercentages maakt de ontwikkeling van woningen voor vele kopers te duur en voor ontwik-

kelaars financieel niet haalbaar. Gezocht wordt naar maatregelen om de verwachte stagnatie te voorkomen. Dit omdat de vraag naar woningen, mede door migratie, blijft toenemen. Daarnaast zijn de marktprijzen van bestaande woningen de laatste jaren fors gestegen en voor veel starters op de woningmarkt niet meer bereikbaar.

Het zorgen voor balans tussen de groeiende vraag naar huisvesting en een goede kwaliteit van wonen en leven blijft een flinke uitdaging. De schaarste op de woningmarkt lijkt voorlopig nog niet ten einde en het aantal (kwetsbare) ouderen die met behulp van zorg steeds langer zelfstandig thuis blijven wonen, neemt alleen maar toe.

Wetsvoorstel Versterking regie op de volkshuisvesting

In het wetsvoorstel Versterking regie op de volkshuisvesting worden de maatregelen en doelen uit het programma 'Een thuis voor iedereen' opgenomen. Gemeenten moeten vanaf 2026 verplicht een woonzorgvisie opnemen in hun volkshuisvestingsprogramma.

Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb)

De overheid wil meer toezicht en controle in de bouw, zodat bouwers zich aan de geldende regels houden. De Wet Kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) gaat hiervoor zorgen. In plaats van de gemeente controleren onafhankelijke kwaliteitsborgers of een gebouw voldoet aan de eisen.

De Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) is op 1 januari 2024 inwerking getreden en wordt stapsgewijs ingevoerd. Nu geldt de wet voor nieuwbouw van eenvoudige bouwwerken, zoals eengezinswoningen en kleine bedrijfspanden. Naar verwachting volgt verbouw van eenvoudige bouwwerken en uiteindelijk ook nieuw- en verbouw van complexe bebouwing (vanaf 2029).

Regioarrangement Fruitdelta Rivierenland

Op 5 december 2023 hebben Gedeputeerde Staten van Gelderland het regioarrangement vastgesteld. Het beschrijft de gezamenlijke ruimtelijke ambities, doelen en opgaven voor de korte (2030) en langere termijn (2050).

Het is een samenwerking tussen provincie, gemeenten en waterschappen. Het Regioarrangement Fruitdelta Rivierenland is gebaseerd op bestaand beleid en vormt de basis voor samenwerking voor meerdere jaren met de Provincie en het waterschap.

Netcongestie

De toename van de vraag naar elektriciteit en de snelle opkomst van duurzame energie zorgen voor extra druk op het elektriciteitsnet met overbelasting als gevolg (netcongestie). Deze druk is ook merkbaar

in de gemeente Tiel en heeft effect op onze ruimtelijke ontwikkeling en daaraan gekoppelde programma's zoals wonen, bedrijven en de energie- en warmtetransitie.

Door netbeheerders Liander en TenneT is een actieplan netcongestie ontwikkeld. In de komende jaren wordt gewerkt aan uitbreiding en aanpassingen in het netwerk zodat er weer voldoende ruimte is voor levering en teruglevering.

In de tussentijd ontstaan diverse initiatieven zoals energyhubs, netbewust laden en netbewuste woningbouw, die los van dit netwerk, ook bijdragen aan oplossingen.

Hoe gaan we het meten?

- Aantal toegevoegde woningen per jaar: uitgesplitst naar huur, koop en prijscategorie
- Voorraad harde plancapaciteit voor woningen binnen bouwprojecten
- Aantal uitgegeven startersleningen

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Regio Rivierenland (www.regiorivierenland.nl)

In Regio Rivierenland bundelen gemeenten hun krachten. Via Regio Rivierenland werken we met onze regio-gemeenten samen aan onder andere onze economische en ruimtelijke opgaven.

GEM Veilingterrein

Binnen GEM Veilingterrein (Gemeenschappelijke Exploitatie Maatschappij) voeren de gemeente en BPD Bouwfonds samen de grondexploitatie van de ontwikkelingen Veilingterrein en Teisterbantlaan. Dit project noemen we het Veilingkwartier.

2.2 Binnenstadseconomie en bedrijventerreinen

Wat willen we bereiken?

De aantrekkingskracht van onze binnenstad willen we vergroten. We streven naar een compact en gezellig centrum. Voor creatieve initiatieven die kleur geven aan de stad maken we graag ruimte. Het hart van onze stad is namelijk dé plaats om elkaar te ontmoeten. In het centrum zorgen horeca, de weekmarkt en de vele evenementen voor vertier en vermaak. Ook de schouwburg en de winkels trekken mensen van buiten naar Tiel.

Samen met onze ondernemers en ondernemersverenigingen zorgen we voor

een aantrekkelijk vestigings- en ondernemersklimaat. We vinden het belangrijk dat vertegenwoordigers van overheid, ondernemers, onderwijs, onderzoek en omgeving elkaar blijven ontmoeten. Dat stimuleert saamhorigheid en innovatie.

Door onze centrale ligging aan het snelwegennetwerk en dankzij onze havens zijn we een aantrekkelijke gemeente voor ondernemers. Dat uit zich in een sterke economische groei op de bedrijventerreinen. In samenwerking met de Regio Rivierenland versterken we de speerpuntsectoren van onze regionale economie: Logistiek & Vestigingsklimaat bedrijven, Agribusiness en Recreatie & Toerisme.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
2.2.1	We vergroenen het centrum, knappen onze historische steegjes op, passen de bewegwijzering en de bestrating aan en maken de binnenstad autoluw. Daarnaast vervangen we het riool. Dit doen we in goed overleg met inwoners en ondernemers.	2025
2.2.2	Ook de Burense poort pakken we aan. Er komt een betere aansluiting op de binnenstad. Zo ontstaat er niet alleen een mooie aanloop van en naar het centrum, maar ook een fijne verblijfsplek voor zowel inwoners als toeristen.	2025
2.2.3	We handhaven de transformatiesubsidie. Daarmee ondersteunen we ondernemers in de binnenstad, bij verplaatsing of verbouwing van hun bedrijf.	C
2.2.4	We onderzoeken hoe we de vraag naar ruimte voor bedrijvigheid en andere initiatieven, zoals bijvoorbeeld broedplaatsen en wisselwinkels in de toekomst kunnen faciliteren.	C
2.2.5	Vanuit Tiel blijven we participeren in het Regionaal Stimuleringsfonds.	C
2.2.6	We onderzoeken of het inzetten van Stadmakers de gemeente nog aantrekkelijker kan maken.	2025
2.2.7	We verplaatsen de coffeeshops naar één gezamenlijke locatie. De leegkomende panden krijgen een andersoortige functie.	2025

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Detailhandel

Door structureel gewijzigd koopgedrag bij de consument neemt de vraag naar fysieke winkelruimtes af. Vooral middelgrote steden als Tiel ervaren hiervan de consequenties door meer leegstand.

Door in te zetten op een compacter winkelgebied en herstructurering daarbuiten kan leegstand worden tegengegaan. Met de inzet van onze nieuwe stimuleringsregeling 'Kwaliteit aanloopstraten en het kernwinkelgebied Binnenstad Tiel 2024' stimuleren we het starten van een winkel

in het kernwinkelgebied en het gebruik van leegstaande panden in de aanloopstraten. Voor de ambulante handel op de warenmarkt op zaterdag blijven we inzetten op verbetering van de synergie met winkels en horeca.

Regionale economie

De regionale economische ambities van FruitDelta Rivierenland zijn vastgelegd in het Regionaal Economisch Ambitiedocument (REA). Het REA is een strategisch plan dat de samenwerking op economisch vlak tussen de gemeenten in Regio Rivierenland versterkt. Het document richt zich op drie speerpunten: Agribusiness,

Logistiek & Vestigingsklimaat en Recreatie & Toerisme. De samenwerking met ondernemers, onderwijs, onderzoek, organisaties en ondernemende inwoners (de vijf O's) vormt de kern van deze aanpak.

Met het Regionaal Stimuleringsfonds worden initiatieven die een invulling geven aan de realisatie van de regionale ambities gestimuleerd.

Voor een goede ruimtelijke ontwikkeling en voldoende ruimte voor economische groei zijn afspraken vastgelegd in het Regionaal Programma Werklocaties (RPW).

Actieplan Economie

De economische focus heeft de afgelopen jaren vooral gelegen op het verder verbeteren van het ondernemersklimaat en het vestigingsklimaat in Tiel. De ontwikkeling van het bedrijvenpark Medel is nagenoeg gereed en heeft geleid tot de komst van grote (inter)nationale bedrijven met nieuwe werkgelegenheid en ook een nieuwe identiteit van Tiel. Ook de mooie samenwerking met de ondernemersverenigingen heeft zijn vruchten opgeleverd. De bedrijventerreinen zijn goed beveiligd, ondernemers hebben een eigen glasvezelnetwerk en er worden stappen gezet naar een eigen smart energie hub. We blijven ons de komende jaren richten op samenwerking en versterking van ons economisch klimaat. Hierbij betrekken we ook de versterking van Tiel als bovengemiddeld knooppunt binnen het landelijk programma Goederenvervoercorridor (Oost en Zuidoost) en de samenwerking tussen gemeenten met binnenhavens. Om hierin keuzes te maken wordt een economisch actieplan opgesteld.

Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen (Wet SUWI) en Arbeidsmarkt

Het midden- en kleinbedrijf is de drijvende kracht achter onze lokale economie en levert veel werkgelegenheid op. De krapte op de arbeidsmarkt zorgt voor uitdagingen waarvoor we een gezamenlijke zorg dragen.

In het Regionaal Werkbedrijf Onderwijs en Arbeidsmarkt (RW-POA) sturen we op realisatie van de Banenafspraken (meer banen voor mensen met arbeidsbeperking) en stimuleren we activiteiten ter verbetering van de aansluiting van onderwijs op de vragen vanuit de arbeidsmarkt. Het Werkgevers Service Punt Rivierenland helpt bedrijven daarbij met slimme personeelsoplossingen en adviezen op maat over in te zetten regelingen en subsidies. Het sociaal ondernemen staat hierbij centraal.

In de Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen (Wet SUWI) met een beoogde inwerkingstredingsdatum van 1 januari 2026 wordt onder andere ingezet op één regionaal loket: het Werkcentrum. Werkzoekenden, werkenden en werkgevers kunnen bij het Werkcentrum terecht voor vragen over werk, volgende loopbaanstappen, (arbeidsmarktgerichte) scholing en personeelsvraagstukken. Dit jaar vindt de overgang en implementatie plaats.

Hoe gaan we het meten?

- Winkelleegstand weergegeven in vierkante meters winkelvloeroppervlak en aantallen
- Uitgifte bedrijventerreinen in hectares

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling

Industrieschap Medel (www.medel.nl)

Gemeente Tiel en Neder-Betuwe werken binnen deze gemeenschappelijke regeling samen aan de ontwikkeling van het bedrijventpark Medel.

De Uitvoeringsorganisatie

Breedbandnetwerk Rivierenland

(UBRivierenland)

UBRivierenland is verantwoordelijk voor de aanleg, het beheer en het onderhoud van het regionale glasvezelnetwerk. Dat doet de UBR met name voor adressen in het buitengebied van Rivierenland met onvoldoende bandbreedte.

Regio Rivierenland

(www.regiorivierenland.nl)

In Regio Rivierenland bundelen gemeenten hun krachten. Via Regio Rivierenland werken we met onze regio-gemeenten samen aan onder andere onze economische en ruimtelijke opgaven.

Samenwerkingsverband FruitDelta

Rivierenland (www.fruitdelta.nl)

In het samenwerkingsverband FruitDelta Rivierenland zetten overheid, ondernemers, onderwijs/onderzoek en ondernemende inwoners (de 5 O's) zich in voor ambities, opgaven en projecten die de drie economische speerpunten Logistiek & Vestigingsklimaat bedrijven, Agribusiness en Recreatie & Toerisme in onze regio een boost geven. De Regio Deal FruitDelta Rivierenland is mede hierdoor tot stand gekomen.

2.3 Cultuur, cultuurhistorie, recreatie en toerisme, evenementen en citymarketing

Wat willen we bereiken?

Tiel heeft een rijke geschiedenis, vanaf het Romeinse verleden tot aan het heden. We koesteren onze monumenten en de verhalen over onze stad en haar bevolking. Het Flipje- en Streekmuseum houdt die verhalen levend voor onze inwoners en voor toekomstige generaties. De cultuurhistorische waarden en objecten willen we behouden voor de toekomst, want de geschiedenis levert een belangrijke bijdrage aan onze identiteit.

We zijn trots op het cultureel aanbod in onze stad. Met het brede aanbod van het Cultuur Bedrijf Tiel (Agnietenhof en Zinder) verrassen we inwoners en lokken we bezoekers naar onze stad. Een divers aanbod vinden we belangrijk en willen we behouden.

Daarnaast willen we dat al onze inwoners gebruik kunnen maken van ons cultureel aanbod. We willen een gastvrije stad zijn, waar Tielenaren maar ook mensen van buiten Tiel graag verblijven. Daarom gaan we zorgvuldig om met onze historische binnenstad, de Waal en de uiterwaarden, onze mooie Waalkade en unieke evenementen als het Fruitcorso, Appelpop, Jazzy Tiel en het Dickens festijn.

We hebben een aantrekkelijk buitengebied. Er zijn de uiterwaarden en mooie vergezichten over de rivier de Waal, over (fruit)boomgaarden en over weilanden. Dit buitengebied draagt bij aan de vitaliteit van onze stad en zorgt voor rust, ontspanning en recreatie.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
2.3.1	We onderzoeken de toekomstige positionering van Cultuur Bedrijf Tiel. We kijken daarbij o.a. naar programmering, personeel en financiën.	2025
2.3.2	Culturele voorzieningen moeten toegankelijk en interessant zijn voor zowel mensen uit Tiel als daarbuiten. Afspraken hierover leggen we vast in een convenant.	C
2.3.3	We continueren de bestaande cultuurfondsen voor jongeren en volwassenen. Dat geeft volwassenen met een laag inkomen en kinderen uit gezinnen met een laag inkomen de mogelijkheid hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen.	C
2.3.4	We zetten ons in voor de komst van een bioscoop.	2025
2.3.5	Voor het nog aantrekkelijker maken van ons Flipje- en Streekmuseum investeren we verder in de herinrichting met de vijf verhaallijnen: <ul style="list-style-type: none"> • Romeinen en Bataven • Middeleeuwen en Hanzesteden • Tweede Wereldoorlog en wederopbouw • Flipje en de fruitindustrie • Het hedendaagse Tiel 	C
2.3.6	Door de archeologische opgravingen in Passewaaij en op Medel leren we steeds meer over onze geschiedenis. Deze kennis willen we delen en toegankelijk maken voor een breed publiek. Bij ontwikkelingen in het oude stadscentrum geven we inwoners de kans mee te werken aan publieksopgravingen.	C
2.3.7	Bij stadsontwikkeling kijken we hoe we cultuurhistorische waarden en objecten kunnen behouden voor de toekomst.	C
2.3.8	We richten binnen het Flipje- en Streekmuseum een Tweede Wereldoorlog bezoekerscentrum in en sluiten aan bij de internationale Liberation Route. We vieren en herdenken dit jaar 80 jaar vrijheid.	2025
2.3.10	We spreken onze waardering uit voor grote evenementen als het Fruitcorso en Appelpop. Samen met de organisatoren kijken we hoe we deze evenementen kunnen behouden voor de toekomst. De transformatie van de Waalkade in een volwaardig evenemententerrein is in uitvoering. Het terrein wordt geschikt gemaakt voor evenementen en recreatie waarbij het groene karakter van de Waalkade behouden blijft.	C en 2025
2.3.11	We faciliteren kleinere evenementen in onze stad en we onderzoeken de mogelijkheid voor een nieuw zomerfestival.	C
2.3.12	We willen zorgen voor een betere aansluiting op wandelpaden, klompenpaden en struinroutes. Met de aanleg van een Klompenpad Tiel versterken we onze aansluiting op wandelpaden en onze toeristische en recreatieve mogelijkheden.	C en 2025
2.3.13	In 2025 vieren we '6.000 jaar handel in Tiel'. Hiervoor treffen we dit jaar de voorbereidingen en investeren we extra in het vormgeven van de verhaallijn 'Handel en Hanzestad'.	2025
2.3.14	We brengen een muurschildering aan op de buitenmuur van de grote toren van de Agnietenhof. Deze muurschildering draagt bij aan de uitstraling van het cultuurcluster Westluidense Poort en de entree van de binnenstad.	2025

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Regionaal Economische en Ambitiedocument 2022-2025

Het Regionaal Economische en Ambitiedocument is een belangrijk kader waarin onze regionale economische ambities en doelstelling zijn opgenomen. Voor het versterken van onze toeristische aantrekkelijkheid zetten we gezamenlijk in op:

- Rivierbeleving & Recreatieplassen
- Gastvrije Binnensteden
- Agrotourisme
- Cultuurhistorische Landmarks
- Regiopromotie

Hoe gaan we het meten?

- Gegevens Cultuur Bedrijf Tiel
- Aantal overnachtingen (verblijfsbelasting)
- Verleende evenementenvergunningen

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal (www.uitwaarde.nl)

Het recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal behartigt de gezamenlijke belangen op het gebied van openluchtrecreatie, toerisme, landschap en natuurbescherming op bovenlokaal niveau. Samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Overbetuwe wordt deelgenomen in de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied. Sinds mei 2008 is de naam gewijzigd en wordt gewerkt vanuit de handelsnaam Uit®waarde.

Regionaal Archief Rivierenland (RAR) (www.regionaalarchiefrivierenland.nl)

Het Regionaal Archief Rivierenland (RAR) verzorgt het archiefbeheer van archieven ouder dan twintig jaar voor de gemeenten Tiel, Culemborg, Neder-Betuwe, Buren, Maasdriel, West Betuwe en Zaltbommel.

Regio Rivierenland (www.regiorivierenland.nl)

In Regio Rivierenland bundelen gemeenten hun krachten. Via Regio Rivierenland werken we met onze regio-gemeenten samen aan onder andere onze economische en ruimtelijke opgaven.

2.4 Klimaat, duurzaamheid en energie

Wat willen we bereiken?

Om Tiel een duurzame toekomst te geven, omarmen we de 17 wereldwijde duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties.

We gaan de gebouwde omgeving verduurzamen. Klimaatadaptatie staat centraal: het tegengaan van hittestress, ecologisch beheer van de openbare ruimte, het zoveel mogelijk vergroenen van onze woon- en leefomgeving, het opwekken van duurzame energie, hergebruik van materialen en een goed waterbeheer (opvang klimaatbuien en omgaan met droge perioden). Het zijn belangrijke zaken, waar we ons graag voor inzetten. Een goede biodiversiteit beperkt zich niet tot natuurgebieden: juist ook binnen de stadsgrenzen groeit en bloeit de flora en fauna die bijdraagt aan biodiversiteit. En die willen we behouden en versterken.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
2.4.1	We sluiten ons aan bij de Global Goals gemeenten en nemen deze doelen als uitgangspunt voor ons gemeentelijk beleid. We kiezen voor jaarthema's om onze acties te concentreren en een zo groot mogelijk bereik te halen.	C
2.4.2	We zetten ons in om energiearmoede tegen te gaan.	C
2.4.3	Via het Energieloket stimuleren en informeren we onze inwoners over verduurzaming van hun woning.	C
2.4.4	Uitvoering van de Warmtetransitievisie Tiel. We stimuleren het isoleren van gebouwen en besparen van energie, onderzoeken de mogelijkheden voor een warmtenet Tiel-West, zoeken naar toekomstbestendige warmtebronnen en verduurzamen ons eigen vastgoed.	C
2.4.5	We stimuleren energieopwekking door het installeren van zonnepanelen op daken van bedrijfsgebouwen, woningen en overheidsgebouwen. Waar nodig en mogelijk, passen we onze regelgeving hiervoor aan, zodat bijvoorbeeld zonnepanelen geplaatst kunnen worden op garages en schuurtjes die horen bij particuliere gemeentelijke monumenten.	C
2.4.6	Samen met partijen als Rijkswaterstaat en Prorail, werken we aan het OER-programma (Opwek Energie Rijksvastgoedgronden) waarbij we verkennen waar en hoe we met steun van de omgeving grootschalig energie kunnen opwekken op Rijksgronden. Bij deze verkenning betrekken we ook het initiatief 'langste boomgaard van Europa': 33 kilometer aan fruit-, laan- en sierbomen, geplant in de groene strook tussen de A15 en het geluidsscherm van de Betuweroute (2.4.10).	2025
2.4.7	We blijven binnen de regio samenwerken aan de energiestrategie en kijken naar mogelijkheden in de gemeente Tiel. Kansrijke mogelijkheden voor Tiel worden uitgewerkt.	C
2.4.8	We werken samen met het bedrijfsleven aan duurzame bedrijventerreinen.	C
2.4.9	Bij grote stedelijke ontwikkelingen zoals in de Binnenstad, de Spoorzone en Passewaaij, nemen we klimaatadaptatie meteen mee, door wateropvang, waterberging en vergroening.	C
2.4.11	We stellen een ecologisch beleid op en zetten ons in om de bewustwording te vergroten over biodiversiteit en het omgaan met de natuur.	C
2.4.12	Bij alle ruimtelijke initiatieven kijken we welke ecologische waarden ingebracht en versterkt kunnen worden.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)-rapport

Het IPCC is een orgaan van de Verenigde Naties (VN) dat wetenschappelijk onderzoek doet naar klimaatsverandering en dit

objectief beoordeelt. Het IPCC-syntheserapport (2023) laat zien dat de opwarming van de aarde doorgaat en dat menselijk handelen hiervan de oorzaak is. Alle landen hebben ingestemd met dit rapport. Om de opwarming tegen te gaan, moeten we onze uitstoot van broeikasgassen naar beneden brengen.

Regionale Energie Strategie (RES) en Warmtetransitievisie Tiel

Tiel wil haar bijdrage leveren in het tegengaan van verdere opwarming van de aarde. Dit doen we binnen de afspraken van de Regionale Energie Strategie (RES) en de uitvoering van de Warmtetransitievisie Tiel. Daarnaast onderzoeken we de kansen van toekomstige warmtebronnen zoals aquathermie en geothermie.

Wet collectieve warmte (Wcw) en Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw)

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat Nederland in 2050 van het aardgas af is. De Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw), aangenomen op 23 april 2024, geeft gemeenten de bevoegdheden die nodig zijn om hierin de regie te pakken. Het Besluit gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Bgiw) is een uitwerking van het wetsvoorstel.

De Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) zorgt voor een zorgvuldig juridisch kader: het warmteprogramma krijgt een juridische status onder de Omgevingswet. Gemeenten worden verplicht om elke vijf jaar het warmteprogramma (voorheen transitievisie warmte) te herijken.

Het warmteprogramma dient uiterlijk in 2026 te zijn vastgesteld. We ontvangen van het Rijk extra budget voor de uitvoering van de energietransitie.

Klimaatadaptatie

We moeten ons voorbereiden op de risico's van het veranderende klimaat en de omgeving hierop aanpassen. Hiervoor werken we samen binnen de Water en Klimaat Regio Rivierengebied Rivierengebied op de twee hoofdthema's landelijk- en stedelijk gebied.

Hoe gaan we het meten?

Zie verplichte indicator in de verzamelparagraaf: percentage bekende hernieuwbare elektriciteit.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Regio Rivierenland (www.regiorivierenland.nl)

Via Regio Rivierenland werken we met onze regiogemeenten samen aan onze regionale energie- en klimaatdoelstellingen.

Wat mag het kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Lasten	15.771	20.688	16.713	15.156	14.643	14.523
Baten	4.989	8.998	4.417	3.652	3.647	3.647
Resultaat voor bestemming	10.782	11.690	12.295	11.505	10.997	10.876
Mutaties reserves:						
toevoegingen	1.127	333	488	488	497	497
onttrekkingen	2.077	1.721	1.149	1.031	912	797
Resultaat na bestemming	9.832	10.302	11.635	10.961	10.582	10.576

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van € 1.333 wordt als volgt verklaard	V/N	Bedragen x € 1.000
Prijsindex conform uitgangspunten begroting.	N	90
Incidenteel budget voor verplaatsing koffieshops in 2024.	V	91
Nieuwe uitgaven in 2025 conform Perspectievennota 2025 (specificatie onder kopje "Nieuwe uitgaven").	N	730
Incidenteel budget duurzaamheid en energietransitie in 2024.	V	228
Incidenteel budget woningbouwversnelling in 2024.	V	150
Voor het gebouw Zinder is een vervangingsplan voor de inventaris opgesteld. De gemiddelde kosten bedragen € 100.000 per jaar. Dit plan is opgenomen in de Perspectievennota 2024. Destijds nog p.m. geraamd.	N	100
Incidentele middelen voor kunst, cultuur en cultuur historische waarden in 2024 (onderzoek toekomst Cultuurbedrijf, nieuwe verhalenlijnen museum, vertellen verhaal opgravingen Medel).	V	130
Hogere salariskosten door indexering (€ 303.000) en een budget-neutrale verschuiving van programma algemene dekking naar dit programma (meer directe toerekening naar programma's i.p.v. naar overhead).	N	1.043
Hogere opbrengst verblijfsbelasting i.v.m. verblijf asielzoekers in hotel.	V	100
Overige verschillen.	N	69
Totaal	N	1.333

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven (X € 1.000) opgenomen:

Omschrijving Bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2025	jaarlasten 2026	jaarlasten 2027	jaarlasten 2028
Klompepad Tiel Incidentele dekking		50 -50	5	5	5
Collectie Museum + fysieke plek (fase 2 verhaal over prehistorie van Tiel rondom Zonnekalender) Incidentele dekking		230 -230			
Woningbouwversnelling Incidentele dekking		300 -300	300 -300		
Muurschildering Agnietenhof		50 -50			
Latenstein 2.0		50 -50			
Regionale positionering en lobbytrajecten		50	50	50	50

Bij de Perspectievennota voor 2025 is een aantal investeringen niet direct gehonoreerd, dat had er onder andere mee te maken dat de (financiële) informatie op dat moment nog niet compleet was. Denk hierbij aan de restauratie van de st. Maartenstoren en een eventuele aanschaf van cultureel erfgoed (kerken), dit mede op basis van de verkenning van de gebedshuizen. Dit zelfde geldt voor het mogelijk verduurzamen van de school Adamshof.

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve Bedragen x € 1.000	stand per 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Klimaatbeleid	98			98
Reserves cultuurbedrijf	3.185	393	685	2.893
Reserves Museum	198	96	59	235
Monumenten	62		20	42
Dekking afschrijving infrastructuur WLP	2.185		273	1.912
Grondexploitatie	4.561		108	4.453
Dekking afschrijving woonunit Industrieweg	4		4	0
Reserve woonwagens	104			104

3. Mens en Samenleving

3.1 Zorg, participatie en zelfredzaamheid

Wat willen we bereiken?

We willen dat in Tiel iedereen mee kan doen in en aan onze samenleving. De eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden van mensen vormen voor ons het uitgangspunt. Alles begint bij de vraag van de inwoner. Ondersteuning organiseren we zo dichtbij mogelijk. We zetten in op preventie en bieden gerichte hulp aan inwoners die het niet op eigen kracht kunnen. We geven ruimte voor persoonlijk contact, bieden maatwerk als de inwoner daar het meest bij gebaat is en houden het financieel beheersbaar.

We hebben een goede sociale basis nodig. Deze basis vormt de optelsom van alle voorzieningen die in Tiel ertoe bijdragen dat mensen in staat zijn om voor zichzelf te zorgen en zich in sociale situaties staande weten te houden. We willen ook in Tiel de krappe arbeidsmarkt benutten om extra mensen die nu aan de kant staan naar werk- of leerwerktrajecten te begeleiden. We versterken werkzoekenden, medewerkers en werkgevers bij het ontdekken, benutten en vergroten van talenten.

Al deze acties bereiken we niet alleen. We doen dit samen met inwoners, verenigingen, stichtingen, ondernemers en andere samenwerkingspartners. Samen kunnen we onze fijne leefomgeving behouden en er voor elkaar zijn!

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
3.1.2	Gemeente Tiel is aanjager van het Armoedepact. We bouwen verder aan de samenwerking met bestaande en nieuwe partijen. We streven ernaar om elkaar beter te begrijpen en om de beschikbare voorzieningen voor inwoners die ondersteuning nodig hebben effectiever te benutten. Daarnaast willen we het begrip voor inwoners die in armoede leven vergroten.	C
3.1.3	We organiseren de verdere ontwikkeling van de Sociale Poort: één centrale toegang voor hulpvragen over zorg, welzijn en ondersteuning.	C
3.1.4	We investeren in de sociale basis en eerste lijn, om (dure) zorg en ondersteuning te voorkomen.	C
3.1.5	We geven invulling aan het convenant huisartsen, onder meer door samen te werken aan preventie, (vroeg)signalering en een gezonde leefstijl.	C
3.1.7	We zetten in op inburgering en inclusie. Iedereen is gelijkwaardig en moet kunnen meedoen in onze gemeente.	C

3.1.8	Binnen de regio monitoren we de resultaten van de nieuwe inkoopstrategie Wmo-zorg en Jeugdhulp.	C
3.1.9	We ondersteunen de ouders die slachtoffer zijn geworden van de kinderopvangtoeslagenaffaire.	2023 en 2025
3.1.10	We doen mee aan het landelijke actieprogramma Eén tegen eenzaamheid, om Tielse inwoners die zich eenzaam voelen te helpen.	C
3.1.11	Ook mensen met dementie moeten zo lang mogelijk kunnen meedoen in de Tielse samenleving. Samen met Alzheimer Nederland werken we aan een dementievriendelijke gemeente.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Iedereen verdient het om mee te kunnen doen. We benaderen mensen die lang aan de kant staan om actief te worden en stimuleren hen om te werken. Hierbij houden we rekening met ieders talent en beperkingen.

Veel inwoners hebben een migratieachtergrond, zijn laaggeletterd en/of financieel kwetsbaar. We proberen samen met onze partners deze inwoners een steun in de rug te geven. De laatste ontwikkelingen wijzen uit dat het aantal huishoudens dat in de bijstand zit lager wordt. Veel mensen stromen uit naar duurzaam werk. Het aantal mensen dat gaat werken met een loonkostensubsidie is hoog. Dit heeft een positieve invloed op het maatschappelijk effect en de financiën.

Actuele beleidsontwikkelingen

- Lokale startnotitie Sociaal domein duurzaam in evenwicht (verwacht in 2025)
- Actieplan Dichterbij dan je denkt
- Aanpak Geldzorgen, Armoede en Schulden (AGAS)
- Decentralisatie Beschermd Wonen, inclusief invoering woonplaatsbeginsel
- Ontwikkeling Regionale Toekomstvisie Maatschappelijke Opvang

- Wet Aanpak Meervoudige problematiek Sociaal domein (WAMS)
- Regionaal Werkcentrum
- Transitie infrastructuur sociaal ontwikkelbedrijven
- Wetswijziging Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)
- Nationaal Plan Dak- en thuisloosheid
- Integraal zorgakkoord (IZA)
- Specifieke uitkering Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)
- Programma Wonen Ondersteuning en Zorg Ouderen (WOZO)

Hoe gaan we het meten?

We gebruiken eigen onderzoeken, cliënt-tervaringsonderzoeken en landelijke databronnen om de effecten van de begrotingsdoelstellingen te meten.

Met wie werken we samen?

We werken samen met inwoners en organisaties op het gebied van jeugd, Wmo en participatie. Regio Rivierenland ondersteunt de gemeente in de inkoop van Wmo-zorg en Jeugdhulp voorzieningen en uitvoering van de Wet Inburgering.

Binnen de Sociale Poort werken we nauw samen met Mozaïek, Santé partners, Buurtzorg Jong en Mee Gelderse Poort. Ook werken we met diverse partners

samen binnen de samenwerking van IZA (integraal zorgakkoord) en GALA (Gezond en actief leven).

Verbonden partijen

Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD)

De werkzaamheden van de Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD) bestaan voor 85% uit wettelijke taken. In april 2024 is door het algemeen bestuur (AB) van de GGD de Meerjarenstrategie 2024 - 2027 opgesteld waarin wordt gewerkt vanuit twee leidende principes:

1. Aansluiten bij de gemeenten, waarbij gemeenten zowel opdrachtgever zijn als netwerkpartner
2. Netwerkaanpak waarbij verbinding van kennis en samenwerking met partners op lokaal, regionaal en landelijke niveau centraal staat.

De strategische thema's voor 2024- 2027 zijn:

1. Informatiegestuurde aanpak als basis voor betrouwbare advisering
2. Adviseren over preventie en vormgeven groepsgerichte preventie
3. Versterken samenwerking zorg en veiligheid ten behoeve van een betere inwonersondersteuning
4. Gezondheidsbescherming en -bevordering in het sociale en fysieke domein

Werkzaam Rivierenland

In 2015 is de Participatiewet ingevoerd. Gemeenten begeleiden mensen met een arbeidsbeperking op grond van de Participatiewet zoveel mogelijk naar regulier werk.

We zitten momenteel in een meerjarige, langdurige transitie waarbij de huidige Wet

sociale werkvoorziening (WSW) geleidelijk wordt vervangen door een steeds grotere, nieuwe doelgroep met een arbeidsbeperking (voorheen Wajong). Dankzij aanvullende financiële steun van de overheid wordt de infrastructuur van sociale ontwikkelbedrijven duurzaam ingericht en voorbereid op de toekomst.

Regio Rivierenland

www.regiorivierenland.nl

Via Regio Rivierenland werken we met onze regiogemeenten samen aan doelstellingen op het gebied van inburgering en de inkoop Wmo en Jeugd.

3.2 Jeugd en onderwijs

Wat willen we bereiken?

Elk kind verdient de best mogelijke start in het leven én een optimale kans op een mooie toekomst. De eerste duizend dagen van een kinderleven zijn daarvoor cruciaal. Daar dragen wij graag aan bij. Goed en volwaardig onderwijs is belangrijk voor de toekomst van onze kinderen.

Onderwijshuisvesting

Op het gebied van onderwijshuisvesting staat de gemeente voor een uitdaging. De komende jaren staan grote investeringen in schoolgebouwen op de rol, zoals het Beroepscollege. Soms is verbouwen voldoende, maar in andere gevallen is volledige renovatie of zelfs nieuwbouw noodzakelijk. In 2023 is het Integraal Huisvestingsplan gemeente Tiel (IHP) vastgesteld en op dit moment wordt uitvoering gegeven aan de haalbaarheidsonderzoeken voor de projecten uit de eerste termijn van het IHP.

Basis lees, schrijven en rekenvaardigheden

Sommige inwoners van Tiel hebben grote moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Zij hebben hierdoor ook problemen met het gebruik van computers of smartphones, wat hen belemmert om volledig

deel te nemen aan de maatschappij en de arbeidsmarkt. Dit leidt tot kosten voor de samenleving. We zetten ons in om mensen die hun basisvaardigheden willen verbeteren, te ondersteunen en hen vooruit te helpen.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
3.2.1	We maken een Tielse vertaling van het landelijke actieprogramma Kansrijke Start. De eerste duizend dagen voor een kind zijn cruciaal voor een goede start. We helpen kwetsbare ouders zodat hun kinderen zo gezond en veilig mogelijk hun leven starten.	C
3.2.2	Door corona hebben leerlingen en studenten leervertragingen opgelopen. Het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) helpt die vertraging in te lopen. Samen met maatschappelijke partners en onderwijs voeren we het Tielse actieplan uit.	C
3.2.3	We blijven ons inzetten om voortijdig schoolverlaten te voorkomen en onderwijskansen te stimuleren. 2025 stellen we, op basis van de nieuwe Wet van school naar duurzaam werk, een regionaal programma voortijdige schoolverlaters op.	C
3.2.4	We organiseren activiteiten voor inwoners met beperkte basisvaardigheden. Hierbij maken we gebruik van een thematische aanpak waarbij we ons richten op gebied van geld, gezondheid, werk en gezin.	C
3.2.5	We stimuleren talenten onder meer met de Brede school aanpak, Brede school Academie en inzet van het jongerenwerk.	C
3.2.6	Met het Regionaal Werkbedrijf - Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt Rivierenland (RW-POA) werken we aan de praktische uitwerking van de Banenafpraak. We stimuleren activiteiten die het onderwijs beter laten aansluiten op vragen vanuit de arbeidsmarkt.	C
3.2.7	Het uitvoeringsprogramma voor de projecten uit de eerste termijn van het Integraal Huisvestingsplan (IHP) is in de maak, inclusief de daarbij behorende haalbaarheidsonderzoeken.	2024-2025
3.2.8	We werken aan de borging van het Talenthuis, een geschikt talentenprogramma en voldoende begeleiding.	2022-2026
3.2.9	Voor jongeren willen we ook buitenactiviteiten faciliteren. We gaan hierover in gesprek met de jongeren(raad) en andere betrokkenen.	2022-2026
3.2.10	We geven uitvoering aan het onderwijskansenbeleid. Hiermee bieden we kinderen met een onderwijsachterstand de best mogelijke kansen in hun ontwikkeling en bereiden we ze goed voor op hun toekomst.	2023-2026
3.2.11	We sluiten aan op de Hervormingsagenda Jeugd.	2024-2028

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

We bieden al onze inwoners de kans om zich te ontwikkelen. We werken nauw samen met lokale- en regionale partners om de jeugd een goede start te geven en richten ons de komende jaren onder andere op het verminderen van onderwijsachterstanden.

Voor kinderen die hulp nodig hebben, bieden we goede, tijdige en passende jeugdzorg. De Hervormingsagenda Jeugd moet ervoor zorgen dat we deze zorg, binnen de financiële kaders, kunnen bieden.

Ontwikkelingen jeugd- en onderwijs

- Lokale startnotitie Sociaal domein duurzaam in evenwicht (verwacht in 2025)
- Uitvoeringsprogramma Integraal Huisvestingsplan Onderwijs Tiel (IHP)
- Implementatieplan Hervormingsagenda Jeugd
- Regiovisie Jeugdzorg Rivierenland
- Onderwijskansenbeleid 2023 - 2026
- Lokale aanpak Nationaal Programma Onderwijs
- Regionaal Taalakkoord Rivierenland 2021 - 2024
- Regionaal plan aanpak laaggeletterdheid 2020 - 2024
- Wet van school naar duurzaam werk.
- Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming

Hoe gaan we het meten?

We gebruiken eigen onderzoeken, cliëntervaringsonderzoeken en landelijke databronnen om de voortgang te meten.

Met wie werken we samen?

We werken op het gebied van jeugdhulp samen met welzijnsinstellingen, wijkteams jeugd, Regio Rivierenland, onderwijs, bibliotheek, voor- en vroegscholen en huisartsen.

3.3 Sport, gezondheid en bewegen

Wat willen we bereiken?

Sport en bewegen

We willen dat zoveel mogelijk Tielenaars gezond zijn. Sport en bewegen draagt daaraan bij. Daarom streven we naar een passend sport- en beweegaanbod voor iedereen. Belangrijk is dat het sportaanbod aansluit bij de behoeften van inwoners.

In het Sport en beweegbeleid 2022 - 2032 hebben we de overkoepelende doelstelling opgenomen dat in 2026 het percentage Tielenaars dat voldoet aan de beweegrichtlijnen is gestegen.

Met een actieve leefstijl en voldoende beweging kunnen inwoners zich gezond, vitaal en weerbaar voelen. Maar er is buiten gezondheid en vitaliteit nog meer voordeel te behalen. Bewegen en sporten dragen bij aan sociale cohesie en persoonlijke ontwikkeling. Misschien wel het allerbelangrijkste: mensen beleven er plezier aan.

De gemeente Tiel wil dit bereiken door het wegnemen van drempels die sport- en beweegdeelname in de weg staan en inwoners daarmee stimuleren om (meer) te gaan sporten en bewegen. Dit doet de gemeente samen met sport- en beweegaanbieders.

Bewegen en sporten in de openbare ruimte is in opkomst. Fietsen, wandelen en bootcamps stijgen in populariteit. De openbare ruimte kunnen we dan ook zien als de grootste sportaccommodatie die de gemeente Tiel rijk is.

Gezondheid

Een goede gezondheid is een belangrijke voorwaarde om mee te kunnen doen in de samenleving. We willen de gezondheid én het welbevinden van onze inwoners

beschermen en bevorderen. We zorgen ervoor dat het gezond wonen en leven is in Tiel.

Twintig organisaties ondertekenden het Preventieakkoord. Zij zijn bezig om de gezondheidsverschillen tussen inwoners te verkleinen. Uitvloeisel van dit akkoord is dat we de drempels van inwoners verlagen die iets aan gezondheid willen doen. We passen de fysieke omgeving aan zodat bewegen makkelijker wordt.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
3.3.1	We blijven ons inzetten om meer mensen aan het sporten en bewegen te krijgen, onder meer door te investeren in buurtsportcoaches.	C
3.3.2	We voeren metingen uit om erachter te komen of het sportaanbod aansluit bij de beweeg- en sportbehoeften van onze inwoners en welke drempels Tielenaars ervaren om te gaan sporten.	2025 en 2027
3.3.3	We zetten in op de doorontwikkeling van lokale initiatieven zoals het Sportakkoord en het Preventieakkoord.	C
3.3.4	We geven uitvoering aan het Preventieakkoord. Samen met lokale partners zorgen we voor een samenhangend pakket van maatregelen op het gebied van roken, gezond gewicht en psychisch welbevinden.	C
3.3.5	Financiële en andere belemmeringen om te sporten en bewegen, nemen we zoveel mogelijk weg voor onze inwoners. Voor mensen met een beperkt inkomen stellen we het Jeugd- en Volwassenenfonds Sport en Cultuur beschikbaar. Dit zijn landelijke regelingen.	C
3.3.6	We stimuleren een passend sport- en beweegaanbod onder inwoners met een beperking.	C
3.3.7	We creëren meer mogelijkheden om buiten te bewegen. Bijvoorbeeld door fiets- en wandelroutes aan te leggen.	C
3.3.8	Het aanbod aan accommodaties stemmen we af op de beweeg- en sportbehoefte van de inwoners.	C
3.3.9	We onderzoeken de mogelijkheden om de financiële lasten te verlagen voor maatschappelijke en non-profit organisaties die volledig op vrijwilligers draaien, zoals sportverenigingen en buurthuizen.	2024
3.3.10	We voeren geplande renovaties en groot onderhoud uit aan de buitensportvelden. Hiermee houden we de accommodaties op orde.	C
3.3.11	We verkennen de mogelijkheid om een sportolympiade te organiseren.	2024
3.3.12	Voor 2024 en 2025 is budget beschikbaar gesteld om het Volwassenenfonds Sport en Cultuur voort te zetten	2024-2025

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

We willen onze inwoners gezond, vitaal en weerbaar maken en ook zorgen dat ze dat blijven. Het vergroten van de groep Tiele-naren die niet sport en beweegt en onderzoeken hoe het komt dat sommige mensen niet meedoen, staat hierin centraal. Daarnaast willen we meer mogelijkheden creëren om buiten te bewegen.

We versterken de mentale veerkracht en zetten in om een gezonde leefomgeving.

Lokaal niveau

- Sport- en beweegbeleid 2022 - 2032

Landelijk niveau

- Integraal zorgakkoord (IZA)
- Gezond Actief Leven Akkoord (GALA)

- Sportakkoord
- Preventieakkoord
- Regeling specifieke uitkering sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023 -2026 (SPUK)

Hoe gaan we het meten?

We gebruiken eigen onderzoeken, de GGD-monitor en landelijke databronnen om de effecten van de begrotingsdoelstellingen te meten.

Wat mag het kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Lasten	88.638	95.012	100.271	99.065	96.883	97.016
Baten	28.860	30.254	32.623	32.219	29.916	30.209
Resultaat voor bestemming	59.778	64.759	67.649	66.847	66.968	66.807
Mutaties reserves:						
toevoegingen	220	356	550	589	475	366
onttrekkingen	27	115	66	0	0	0
Resultaat na bestemming	59.971	65.000	68.133	67.435	67.443	67.173

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van € 3.133 wordt als volgt verklaard	V/N	Bedragen x € 1.000
Hogere doorberekening salariskosten voor het merendeel veroorzaakt door reguliere indexering en uitbreiding formatie zoals dit is opgenomen in de Perspectievennota 2025.	N	326
Regulier prijsindexeringen op voornamelijk inkoop zorgproducten en subsidie aan maatschappelijke instellingen.	N	1.668
Hogere bijdrage aan GGD door combinatie van prijsontwikkelingen, nieuwe uitgaven en autonome ontwikkelingen.	N	123
Hogere bijdrage aan Werkzaam voor uitvoering opgedragen werkzaamheden. Dit wordt veroorzaakt door een combinatie van prijs- en autonome ontwikkelingen.	N	486
Hogere salariskosten en uitvoeringkosten Wsw, hiertegenover staat ook een hogere algemene uitkering.	N	383
Hogere bijdrage aan Regio Rivierenland voor uitvoering Wet Inburgering, wordt veroorzaakt door hogere taakstelling inburgering.	N	86
Toename kosten voor verstrekkingen vervoer- en hulpmiddelen Wmo, stijging is gevolg van nieuwe aanbesteding en prijsindexering.	N	170
Nieuwe budgetten voor werkdrukverlaging jeugdbescherming (80k) en tbv dienstverlening voor aanpak armoede en schulden. Via de algemene uitkering worden hiervoor extra middelen ontvangen.	N	196
Tot 2024 regionaal budget voor laaggeletterdheid (beschikbaar via gemeentefonds).	V	155
In 2024 incidenteel budget voor armoedebeleid (eenmalig in gemeentefonds).	V	140
Overige verschillen.	V	10
Totaal	N	3.133

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

Omschrijving Bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2025	jaarlasten 2026	jaarlasten 2027	jaarlasten 2028
Regionale samenwerking sociaal domein		82	82	82	82
Formatieve uitbreiding jeugd en wmo consulenten met 2,67 fte		244	244	244	244

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve Bedragen x € 1.000	stand per 1-1	toevoegingen	onttrek- kingen	stand per 31-12
Reserve sociaal domein	634		66	568
Reserve GGZ	649	550		1.200

4. Inwoners

4.1 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

In Tiel moet iedereen veilig kunnen wonen, werken, leren en recreëren. Naast een stevige repressieve aanpak met bestuursrechtelijke maatregelen in combinatie met strafrecht zetten we extra in op preventie en vroegsignalering. Dit doen we op zorg- en veiligheidsthema's, zoals (ernstige) overlastgevers, huiselijk geweld en kindermishandeling, stalking en radicalisering. We werken hierin samen met partners verbonden aan het Zorg- en Veiligheidshuis.

Daarnaast bestrijden we ondermijning en zware criminaliteit met oog voor de grootstedelijke problematiek van Tiel. Tegenaan van ongeregelheden, vandalisme en geweld, (drugs)criminaliteit, cybercrime en mensenhandel maken onderdeel uit van onze aanpak.

We willen voorkomen dat jongeren het verkeerde pad op gaan. Dit verdient onze serieuze aandacht. De kwetsbaarheid voor criminaliteit door onze geografische ligging en bereikbaarheid, maar ook onze sociale bevolkingsopbouw met relatief veel sociaaleconomisch kwetsbare inwoners, spelen een belangrijke rol.

In onze aanpak werken we met het stevig voeren van procesregie vanuit de gemeentelijke rol samen met een netwerk van onder andere scholen, sportclubs, politie en justitie. We maken gebruik van de betrokkenheid van inwoners en ondernemers bij onze gemeente. Wederkerigheid, het versterken van meldingsbereidheid en daarmee onze informatiepositie en het stevig en stringent handhaven zijn daarbij sleutelwoorden.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
4.1.1	<p>We zetten structureel en projectmatig in op de aanpak van ondermijnende criminaliteit. We voeren een stevige regie op de samenwerking en het versterken van de informatielijn met onze ketenpartners met een strakkere handhavinglijn. Zowel preventief en repressief met inzet van controles vanuit toezicht en handhaving en bestuurlijke instrumenten als de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob).</p> <p>Waar mogelijk versterken we onze regie met regionale, provinciale of landelijke gelden.</p>	C
4.1.2	<p>We onderhouden een constructieve samenwerkingsrelatie met politie, justitie en het Zorg- en Veiligheidshuis om de veiligheid binnen onze gemeente te waarborgen.</p> <p>We brengen onze basis met betrekking tot het veilig en wettelijk juist delen en verwerken van gegevens op orde en investeren in informatie gestuurd werken.</p>	C
4.1.3	<p>Met voorlichtings- en bewustwordingscampagnes werken we aan de weerbaarheid van inwoners, bedrijven en verenigingen tegen alle vormen van ondermijning en (zware) criminaliteit.</p> <p>Op basis van wederkerigheid roepen we onze inwoners, bedrijven en verenigingen op om verantwoordelijkheid te nemen en zaken te melden.</p> <p>We communiceren actief over de opvolging van meldingen en de aanpak van overlast, openbare orde en veiligheidsdossiers.</p>	C
4.1.4	<p>Met de gezamenlijke inzet van buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's) en politie op (veel voorkomende) criminaliteit, openbare orde en overlastsituaties handhaven we de veiligheid.</p> <p>We zetten de beschikbare capaciteit, inclusief eventuele incidentele uitbreidingen, op basis van prioriteiten in ons handhavingbeleid en integraal veiligheidsplan, structureel in.</p> <p>Wanneer gevraagd acteren we op urgente veiligheidsrisico's en overlastsituaties. In het bijzonder rondom de jaarwisseling, bij evenementen en bij overlast in de openbare ruimte.</p>	C
4.1.6	<p>We stimuleren Veiliger Wijk Teams, buurtpreventieteams en het gebruik van buurtapp's. Bestaande landelijke apps worden door ons gepromoot. Ook experimenteren we met succesvolle projecten uit andere gemeenten (zoals het project Waaks). Met dit soort projecten benutten we de ogen en oren van onze inwoners en ondernemers.</p>	C
4.1.8	<p>Het project 'Aanstormend Talent' zetten we door, waarbij we gebruik maken van landelijke gelden. Daarmee verstevigen we de integrale (preventieve en repressieve) jeugdaanpak om te voorkomen dat jongeren in de criminaliteit belanden. Dit doen we in samenhang met de borging van het Talenthuis, het verstevigen van samenwerking met scholen op het vlak van veiligheid en de versterking van jongerenwerk (zie <i>onder Mens en Samenleving</i>)</p>	C
4.1.9	<p>We wijzigen de regionale structuur voor de aanpak van ondermijning naar een slagvaardig Interventieteam voor het opvolgen van signalen en uitvoeren van controles.</p>	2025
4.1.10	<p>We onderzoeken een effectieve en efficiënte inrichting van de toezicht- en handhavingstaken in onze gemeente.</p>	2025
4.1.11	<p>We breiden structureel onze capaciteit met betrekking tot toezicht en handhaving uit om onze informatiepositie op het vlak van ondermijnende criminaliteit te versterken en daadkrachtig handhavend op kunnen treden met onder andere het opleggen van bestuurlijke maatregelen.</p>	2025

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Actuele beleidsontwikkelingen Openbare Orde en Veiligheid

Lokaal beleid en ontwikkelingen

- Vernieuwen lokale handhavingsbeleid
- Vernieuwen lokale horecabeleid

Regionaal niveau

Integrale Veiligheidsplan

De Waarden en Tiel

Door criminaliteit en overlast samen met onze ketenpartners aan te pakken willen we onze inwoners en ondernemers een veilige leef- en werkomgeving bieden.

Hierbij is het uitgangspunt altijd dat een repressieve aanpak altijd in samenhang moet worden gezien met inzet op preventie vanuit de andere domeinen binnen de gemeente. In het Integrale Veiligheidsplan 2023 - 2026 (IVP) ligt de focus op:

- Versterking verbinding zorg en veiligheid
- Jeugdoverlast en -criminaliteit

- Ondernijnde (drugs)criminaliteit
- Cybercriminaliteit en digitale veiligheid
- Leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek op hotspot en wijkniveau
- Polarisatie, radicalisering en extremisme

Landelijk niveau

Bestuurlijk akkoord nazorg ex-gedetineerden:

Gemeenten, de reclassering en het gevangeniswezen willen samen voorkomen dat (ex-) gedetineerde burgers na detentie in herhaling vallen door hen zo goed mogelijk voor te bereiden op de terugkeer naar de samenleving.

Experiment gesloten coffeeshopketen (wietproef):

Het experiment gesloten coffeeshopketen moet duidelijk maken of gereguleerde productie, distributie en verkoop van cannabis mogelijk is. De gemeente Tiel fungeert in dit experiment als controlegemeente waarbij we ook de ontwikkelingen in het kader van de beoogde verplaatsing van coffeeshops volgen.

Ontwikkelingen wetgevingsagenda ondermijning:

Onderstaande drie landelijke wetswijzigingen hebben impact op de werkwijze en afspraken met veiligheidspartners:

Wet versterking aanpak ondermijnende criminaliteit II:

Deze wet richt zicht op het (beter) kunnen afpakken van criminele goederen en voert een aantal aanpassingen van bestaande wetgeving door ter versterking van de aanpak van ondermijnende en georganiseerde criminaliteit.

Wet gegevensverwerking voor samenwerkingsverbanden:

Deze wet versterkt de verbinding tussen het zorg- en veiligheidsdomein voor de aanpak van geëscaleerde casuïstiek. Daarnaast verbetert het de mogelijkheden van gegevensdeling in samenwerkingsverbanden die zich bezighouden met de aanpak van fraude en ondermijning.

Uitbreiding Wet Integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob):

Deze wetswijziging versterkt de bevoegdheden voor bestuursorganen om het ongewild faciliteren van criminele activiteiten tegen te gaan.

Hoe gaan we het meten?

We hebben in de afgelopen jaren een lokale veiligheidsmonitor ontwikkeld met cijfers over openbare orde en veiligheid. Hierin zijn ook onze Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) indicatoren opgenomen: verwijzingen Halt, winkeldiefstal, geweldsmisdrijven, diefstal uit woning en

vernieling en beschadiging in de openbare ruimte.

Wanneer we aan de gemeenteraad rapporteren, ontvangt zij deze cijfers met daarbij een analyse en eventueel advies voor bijsturing. In de nieuwe raadsperiode verbeteren we deze monitor verder op leesbaarheid en samenhang met de cijfers van de andere begrotingsprogramma's.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ)

Brandweezorg, geneeskundige hulpverlening en crisisbeheersing en rampenbestrijding.

Omgevingsdienst Rivierenland

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) met betrekking tot fysieke veiligheidsrisico's bij risicobedrijven.

Avri

Toezicht en handhaving bij evenementen, Algemene Plaatselijke Verordening (APV), bijzondere wetten, parkeren en hondenpoep.

Regio Rivierenland

Inszet van de Sociale Recherche bij het opsporen van fraudezaken, zoals zwartwerken, werken zonder inkomsten te melden, het verzwijgen van vermogen, woonfraude, fraude met persoonsgebonden budget (PGB) en andere vormen van zorgfraude.

4.2 Wijkgericht werken, inwonerparticipatie en regionale samenwerking

Wat willen we bereiken?

Excellente dienstverlening

De gemeente Tiel heeft de ambitie om zich te ontwikkelen tot excellente dienstverlener voor haar inwoners en partners (ondernemers, maatschappelijke instellingen en andere organisaties).

Net als alle andere gemeenten heeft de gemeente Tiel in essentie één doel: ten dienste staan van haar inwoners en partners. Dat doen we door elke dag verschillende publieke diensten aan te bieden. Deze diensten dragen bij aan een fijne stad om te wonen en aan de ondersteuning van inwoners die dat nodig hebben. We willen onze dienstbaarheid naar onze inwoners en partners vergroten door onze publieke dienstverlening te verbeteren.

In de uitvoering van de opgave Excellente Dienstverlening werken vanuit de drie kernwaarden: vakmanschap, verbinding en vertrouwen met wijkgericht werken als belangrijke pijler.

Wijkgericht werken

In 'de wijk' komen veel opgaven, kansen en zorgen samen. Wijkgericht werken draagt bij aan passende oplossingen waarbij we onze inwoners beter van dienst kunnen zijn. We zorgen hiermee "veerkrachtige wijken".

In de missie om dichterbij onze inwoners te staan, heeft iedere wijk een wijkwethouder en een wijkregisseur. Integraal en samen met inwoners en andere partners

werken we aan wat er in een wijk toe doet: fijn wonen, werken en ontspannen.

Deze kansrijke manier van werken ontwikkelen we verder. Zo komt er voor iedere wijk een wijkplan dat actief onderhouden wordt. Onze wijkregisseurs weten wat er in de wijken gebeurt dankzij een sterk intern- en extern netwerk, waarin zij een aanjagende en regisserende rol.

We ontwikkelen wijkgericht werken verder door. Op dit moment wordt wijkregie vaak ingezet vanuit het ruimtelijk domein. We streven echter naar een meer integrale aanpak, die als voorbeeld kan dienen voor al onze dienstverlening om thema's als leefbaarheid, veiligheid en toegang tot zorg met elkaar te verbinden in de wijken.

Communicatie en participatie

Onze communicatie ondersteunt het realiseren van maatschappelijke opgaven. We kiezen bewust voor focus en richten ons steeds meer op de uitdagingen en activiteiten uit het Coalitieakkoord.

We willen een open bestuurscultuur, waarbij iedereen kan bijdragen aan de best passende oplossing voor een probleem. Bij relevante opgaven bepalen we samen met management aan het begin van het traject de inzet van communicatie. Daarbij leggen we de nadruk op projecten met grote maatschappelijke impact, waarbij goede communicatie cruciaal is. Naast reguliere communicatieactiviteiten blijven we flexibel, zodat we kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen.

We streven naar een integrale benadering van communicatie, participatie en

dienstverlening, waarbij onze de communicatiestrategie nauw aansluit op het Coalitieakkoord, het strategiedocument Veerkrachtig Tiel en de Toekomstvisie Tiel.

Om zo goed mogelijk besluiten te kunnen nemen - en om ieders belangen, zorgen, kansen en vragen inzichtelijk te maken - vinden we vroegtijdige communicatie en/of participatie belangrijk. De bestuurlijke afweging vindt vervolgens plaats in de raadzaal.

Regionale samenwerking

Samenwerken doen we niet alleen met onze inwoners en maatschappelijke partners, maar ook met medeoverheden. Onze ambitie is hierin een voortrekkersrol te nemen die past bij onze toekomstvisie. We vinden het belangrijk om 'samen' doelen te bereiken.

Via FruitDelta Rivierenland werken we al jaren succesvol samen met andere gemeenten in onze regio aan het creëren van een optimale balans tussen economische groei en brede welvaart in de regio Rivierenland.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
4.2.1	We gebruiken een breed instrumentarium voor burgerparticipatie, waaronder een (digitaal) participatieplatform en burgerpanel. Op deze manier kunnen we samen met onze inwoners actief werken aan beleidsplannen en projecten voor onze stad.	2025
4.2.2	We willen de bestuurscultuur verbeteren en stellen daarvoor een plan op. Aansluitend stelt de gemeenteraad een nieuw integriteitsprotocol op.	C
4.2.3	We ontwikkelen wijkgericht werken verder door en versterken de inzet van onze wijkregisseurs als eerste aanspreekpunten voor onze wijken. Op bestuurlijk niveau heeft elke wijk en dorp in onze gemeente een bestuurlijk aanspreekpunt.	C
4.2.4	Wij brengen de politiek dichterbij de burgers. Door bijvoorbeeld meer te communiceren over wat we doen en waarom. We komen ook letterlijk dichterbij door bijeenkomsten van ons College van burgemeester en wethouders en de informatieve raadscommissies ook buiten het stadhuis en de raadzaal te houden.	C
4.2.5	We nemen in de realisatie van de ambities voor onze stad bestuurlijk en ambtelijk actief deel aan regionale, provinciale en landelijke netwerken. Op landelijk en provinciaal niveau participeren we actief in de netwerken van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).	C
4.2.6	We zetten in op lobby en verbinding richting de Regio Rivierenland, de provincie Gelderland en de rijksoverheid. Ook kijken we in gelegenheidscoalities hoe we onze gezamenlijke ambities kunnen waarmaken. Daarnaast willen we meer kennis en ervaringen uitwisselen met de centrumgemeenten in Gelderland (Doetinchem, Harderwijk en Zutphen) en worden we actief lid van het M50-platform van middelgrote gemeenten in Nederland.	C
4.2.7	Wensen en behoeften aangaande de openbare ruimte zijn opgehaald bij bewoners en vertaald in wijkplannen met concrete acties die integraal worden uitgevoerd. De leden van het college en de gemeenteraad zullen actief de wijken bezoeken.	C
4.2.8	We organiseren jaarlijks, namens de raad, een Kijk in de Wijkshow per wijk. Dit zodat de raad op een informele manier in contact blijft met onze bewoners en daarmee ook ophaalt wat er speelt en leeft in de wijk.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Wijkgericht werken

We zijn bezig met de doorontwikkeling van de werkwijze omtrent wijkgericht werken. Dichter bij onze inwoners staan en zorgen voor passende integrale dienstverlening met als doel komen tot veerkrachtige wijken waar mensen zich thuis voelen.

Wijken,- en Dorpendeal

De Wijken- en Dorpendeal is een subsidie-regeling die gericht is op het bevorderen van de leefbaarheid van dorpen en wijk in Gelderland. Met deze subsidieregeling ondersteunt de Provincie projecten die de sociale verbondenheid versterken. Binnen Tiel zijn we aan het bekijken hoe we dit verder tot uitvoer kunnen brengen.

Perspectievennota

Via de Perspectievennota is 300.000 euro beschikbaar gesteld voor de aanpak van knelpunten en wensen in de wijken en dorpen. Het uitvoeren van concrete acties en het snel zien van resultaat in de wijken zorgt voor een betere beleving en groter draagvlak. Hiermee wordt de betrokkenheid van bewoners vergroot wat kan leiden tot meer verantwoordelijkheidsgevoel voor de eigen leefomgeving.

Communicatie en participatie

Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv)

Het recht om digitaal met de overheid te communiceren (treedt naar verwachting op 1 januari 2025 in werking). Deze wet regelt dat inwoners en ondernemers/bedrijven hun zaken die ze met de overheid moeten doen, digitaal kunnen afhandelen. Dit betekent dat overheidsorganisaties

hun producten en diensten via digitale communicatiekanalen moeten aanbieden. Onze website neemt hier een belangrijke positie in.

Single Digital Gateway (SDG)

Bij Annex 1 van SDG ging het vooral om informatie verstrekken over producten in alle EU-landen. In Annex 2 gaat het ook om online formulieren voor Europese inwoners, zodat zij vanuit het buitenland zaken kunnen regelen of aanvragen bij de gemeente.

Hierbij wordt duidelijk onderscheid gemaakt in de interne markt (zaken waarvoor je in de gemeente zelf moet wonen, bijvoorbeeld afvalinzameling – hiervoor komen geen formulieren in de SDG) en de externe markt (bijvoorbeeld een buitenlandse verhuurder van een vakantie-huis in Nederland die bezwaar tegen de WOZ-waarde wil maken).

Wet Open Overheid (Woo)

Iedereen heeft recht op informatie van de overheid. De Wet open overheid (Woo) regelt welke overheidsinformatie openbaar is en hoe iemand die kan aanvragen. Deze wet zorgt voor een correcte afhandeling van Woo-verzoeken en actieve openbaarmaking: publiceren van alle informatie rondom Woo-verzoeken en eventuele koppeling met een zaakstelsel.

Digitale toegankelijkheid (WCAG 2.2)

Overheidsorganisaties moeten hun websites en apps toegankelijk maken en houden. Hiervoor moet voor iedere website en/of app een toegankelijkheidsverklaring worden gepubliceerd. Realisatie van een

organisatie brede aanpak is nodig om grip te krijgen op digitale toegankelijkheid.

Wet digitale overheid (Wdo)

Deze wet legt de taken en verantwoordelijkheden vast voor een veilige toegang tot de digitale overheid. Deze wet is in werking getreden en wordt gefaseerd ingevoerd.

In de eerste fase hiervan moeten gemeenten kijken naar het instellen van betrouwbaarheidsniveaus voor e-formulieren (met DigiD en eHerkenning). Afhankelijk van het soort (persoons)gegevens waarnaar gevraagd wordt, geldt een hoger betrouwbaarheidsniveau.

Hoe gaan we het meten?

Wijkplannen

Voor de wijken worden wijkplannen opgesteld. Daarbij worden ook mogelijke acties beschreven die gewenst zijn in de wijken. We monitoren op de uitvoering van deze acties.

In 2025 willen we starten met een doelgroeponderzoek om te achterhalen hoe we onze inwoners het beste kunnen benaderen. Het resultaat uit dit onderzoek is de basis voor de evaluatie van onze communicatie- en participatieplannen. We blijven de ontwikkelingen op het gebied van communicatie en participatie volgen, zodat we onze inwoners op de juiste manier kunnen bereiken. Om de gemeentelijke website nog relevanter te maken voor inwoners gaan we gebruik maken van data.

Om te kijken of onze inspanningen in de wijken leiden tot fijnere, veiligere en schonere wijken, baseren we ons op monitoringsinstrumenten zoals de lokale Veiligheidsmonitor en landelijke cijfers

van onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de gemeentelijke gezondheidsdienst (GGD).

VNG realisatie bundelt, bewerkt en presenteert informatie van, voor en over gemeenten op de website 'waarstaatjemeente'. Een belangrijke bron om gemeenten en hun beleidsterreinen te vergelijken. Als gemeente zijn wij aangesloten, de informatie is beschikbaar voor iedereen.

Met wie werken we samen?

Regionale samenwerking

We werken regionaal samen met partners en medeoverheden. Ook wisselen we kennis en expertise uit met de vier middelgrote gemeenten (RS4) van de provincie Gelderland (Harderwijk, Doetinchem, Zutphen en Tiel). We nemen actief deel aan landelijke netwerken, zoals de VNG en de vereniging van middelgrote gemeenten in Nederland (M50).

Communicatie- en participatie

We wisselen kennis en expertise uit op het vlak van communicatie en participatie. Dat doen we bijvoorbeeld in de Regionale Leerkring Burgerparticipatie.

Tijdens communicatie- en participatietrajecten zijn we in gesprek met inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers en strategische partners. Onze gesprekspartners verschillen per traject.

Wijkregie

Wijkgericht werken geven we samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en strategische partners in de wijk vorm. Onze samenwerkingspartners verschillen per wijk en per opgave.

Wat mag het kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Lasten	13.552	13.745	12.312	11.697	11.741	11.627
Baten	9.488	6.872	2.089	1.883	1.939	1.758
Resultaat voor bestemming	4.064	6.872	10.223	9.815	9.802	9.868
Mutaties reserves:						
toevoegingen	4.595	2.515	121	121	121	121
onttrekkingen	26	214	339	339	339	339
Resultaat na bestemming	8.633	9.173	10.006	9.597	9.584	9.651

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van €832 wordt als volgt verklaard	V/N	Bedragen x € 1.000
In 2024 een hogere incidentele onttrekking reserve pensioenen en wachtgeld wethouders.	N	98
Hogere loonkosten Raad, Griffie en college van B&W door CAO verhoging en incidentele kosten.	N	183
In 2024 een hogere incidentele storting voorziening pensioenen en wachtgeld wethouders.	V	170
Nieuwe uitgave P- nota Toekomstvisie Tiel.	N	150
Hogere doorbelasting door formatie-uitbreiding en loonindex.	N	120
In 2025 zijn er geen verkiezingen gepland.	V	127
Hogere bijdrage VRGZ.	N	194
Hogere doorbelasting door formatie-uitbreiding P-nota aanpak ondermijning.	N	426
Nieuwe uitgave aanpak knelpunten openbare ruimte wijken en kernen.	N	300
In 2024 incidenteel meerkosten Appelpop en Fruitcorso.	V	180
Overige kleine verschillen.	V	162
Totaal		832

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

Omschrijving Bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2025	jaarlasten 2026	jaarlasten 2027	jaarlasten 2028
Wijkgericht werken Incidentele dekking		300 -300			
Versterking aanpak ondermij- ning		510	510	510	510
Actualisatie toekomstvisie Tiel Incidentele dekking		150 -150			

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voor-
gestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve Bedragen x € 1.000	stand per 1-1	toevoegingen	onttrek- kingen	stand per 31-12
Wachtgelden en pensioenen wethouders	262	122		383
Wijkgericht werken	217			217
Opvang Oekraïense vluchtelingen	4.613			4.613
Dekking afschrijving voormalig Lingecollege	3.185		339	2.847

Algemene baten en lasten

In dit hoofdstuk geven wij een overzicht van die baten en lasten die niet direct samenhangen met een programma. Dit zijn de algemene dekkingsmiddelen, de post onvoorzien en stelposten, de overheadkosten en de te betalen Vennootschapsbelasting.

Hieronder een totaaloverzicht van alle lasten en baten die tot dit hoofdstuk behoren.

Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Lasten	18.457	18.791	19.398	19.842	20.511	20.768
Baten	114.918	119.741	125.608	120.958	122.043	123.321
Resultaat voor bestemming	-96.460	-100.950	-106.210	-101.115	-101.532	-102.553
Mutaties reserves:						
toevoegingen	1.191	645	83	31	145	333
onttrekkingen	3.914	1.167	1.561	380	15	15
Resultaat na bestemming	-99.184	-101.471	-107.688	-101.464	-101.402	-102.235

Algemene dekkingsmiddelen

In onderstaande tabel zijn de algemene dekkingsmiddelen opgenomen.

	Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
0.5	Treasury	-358	-321	-417	-441	16	-85
0.61	OZB woningen	590	612	662	689	715	756
0.62	OZB niet-woningen	200	145	119	119	119	119
0.64	Belastingen overig	33	18	26	26	26	26
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
0.8	Overige baten en lasten	133	496	123	796	1.184	1.696
	Totaal lasten	599	951	514	1.189	2.061	2.512
0.5	Treasury	356	68	382	81	78	74
0.61	OZB woningen	6.148	6.340	6.541	6.570	6.610	6.650
0.62	OZB niet-woningen	5.878	6.020	6.245	6.303	6.369	6.433
0.64	Belastingen overig	888	757	769	769	769	769

0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	100.373	105.498	110.590	106.153	107.082	108.260
0.8	Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0
	Totaal Baten	113.643	118.683	124.527	119.876	120.908	122.186
	Totaal taakvelden	-113.044	-117.732	-124.013	-118.687	-118.847	-119.674

Treasury

Op dit taakveld ramen we het saldo van de rentelasten en de rentebaten zoals deze door de hele begroting zijn verdeeld.

We houden in deze begroting rekening met een rente van 1,0%. Deze rente rekenen we toe aan alle investeringen, zowel de oude als de nieuwe.

Het renteresultaat is het verschil tussen de werkelijk te betalen rente over de aange-gane leningen en de toegerekende rente aan investeringen. We ramen dat voor 2025 op € 749.000 positief.

Dat komt omdat we over de aange-gane leningen gemiddeld iets minder dan 1% betalen. Inmiddels is de rente weer aan het stijgen, we verwachten daarom dat dit positieve resultaat de komende jaren lager zal worden. Hier hebben we in de begroting rekening mee gehouden.

In de paragraaf financiering is meer informatie opgenomen over de aange-gane en verstrekte leningen.

Daarnaast is hier het dividend geraamd van de aandelen BNG. Deze inkomsten ramen we op € 70.000.

Belastingopbrengsten

Voor een toelichting op het door ons voorgestelde tarievenbeleid verwijzen we u

naar de paragraaf A, lokale heffingen, van deze begroting.

In de raming van de opbrengst OZB is rekening gehouden met een toename van de woningvoorraad met 77 en een tariefstijging voor inflatie van 2,3%.

Daarnaast verlagen we de tarieven in verband met de verwachte waarde-stijging, om zo te voorkomen dat huishoudens en bedrijven als gevolg van deze waarde-stijging automatisch een hoger bedrag aan OZB moeten betalen.

De overige belastingen bestaan uit de volgende onderdelen

Belastingsoort	Raming opbrengst
Reclamebelasting	460.000
Precarioheffing	35.000
Hondenbelasting	274.000
Totaal	769.000

De opbrengst reclamebelasting wordt, na aftrek van gemaakte kosten (met name van de BSR), één op één doorbetaald aan de ondernemersverenigingen.

De raming opbrengst precarioheffing bestaat vanaf 2022 nog alleen uit de heffing voor terrassen en standplaatsen, de heffing op kabels en leidingen is niet meer toegestaan.

De kosten van uitvoering van de wet WOZ en de heffing en invordering door BSR worden toegerekend aan de diverse heffingen conform de opgave in de begroting van BSR.

Wij hebben u dit voorjaar via een informatienota geïnformeerd over de gevolgen van de voorjaarsnota van het Rijk. Deze zijn grotendeels verwerkt in de meicirculaire 2024.

Algemene uitkering

In deze begroting zijn zowel de mei- als de septembercirculaire 2024 meegenomen.

Daarnaast zijn in de meicirculaire de volgende ontwikkelingen meegenomen, die we hebben vertaald in budgetten in de begroting.

Onderwerp	Bedrag
Verbetering dienstverlening gemeenten bij armoede en schulden	€ 116.000 structureel vanaf 2024
Werkdrukverlaging jeugdbescherming leidt waarschijnlijk tot hogere tarieven	€ 81.000 structureel vanaf 2024
Vervallen ingeboekte besparing Jeugdzorg	€ 1.343.000 in 2025 (in septembercirculaire structureel gemaakt)
Uitvoeringskosten Omgevingswet	€ 152.000 in 2024
Vergroten arbeidsparticipatie statushouders en andere kwetsbare groepen, t.b.v. arbeidsmarktregio (RW-POA)	€ 137.000 in 2024, 2025 en 2026
Integratie-uitkering Participatie; daarin tegemoetkoming voor sociaal ontwikkelbedrijven, bijdrage beschut werk en loon- en prijsbijstelling; is/wordt verwerkt in bestuursrapportages Werkzaak	€ 983.000 in 2024, rond de € 700.000 structureel vanaf 2025

De belangrijkste ontwikkelingen in de septembercirculaire t.o.v. de meicirculaire zijn:

Algemene uitkering septembercirculaire	2025	2026	2027	2028
Accres loon- en prijsontwikkeling	439	407	403	406
Volume accres	-567	-598	-717	-897
Taakmutaties Terugdraaien besparing jeugdzorg	238	386 1.325	419 1.359	583 1.365
Subtotaal	109	1.521	1.464	1.458
Af: niet vrij besteedbaar	-238	-1.686	-1.719	-1.883
Totaal effect septembercirculaire	-129	-165	-255	-425

Toelichting:

Via een informatienota hebben we u geïnformeerd over de uitkomsten van de septembercirculaire. Hierin zijn nieuwe inzichten verwerkt over de loon- en prijsontwikkeling en de ontwikkeling van de diverse maatstaven op lokaal en landelijk niveau. Dit resulteert in een negatieve bijstelling.

Daarnaast zijn er budgettair neutrale taakmutaties, waarvan we de uitgaven vooralsnog als stelpost ramen.

De belangrijkste zijn een impuls voor Openbare Bibliotheken (125.000 in 2025 en 2026) en een vergoeding voor extra volumegroei bij de Wmo vanaf 2026 elk jaar € 180.000 olopend.

Het terugdraaien van de besparing op Jeugdzorg was al aangekondigd en daar-

voor hadden we al een stelpost in onze begroting opgenomen van -1,3 miljoen. Deze vervalt dus nu dit is verwerkt in het gemeentefonds.

Niet genoemd in de circulaires is dat het Rijk vanaf 2026 nog een post op de begroting heeft staan voor compensatie van de tekorten op de Jeugdzorg. Een groep van deskundigen zal begin 2025 een advies uitbrengen over de omvang van deze tekorten. Vooruitlopend daarop is het toegestaan om in de begroting de volgende bedragen hiervoor op te nemen:

- 2026: € 699.000
- 2027: € 519.000
- 2028: € 615.000

Deze bedragen kunnen in de loop van 2025 dus nog aangepast worden.

Overige lasten en baten

Deze bestaan uit de volgende onderdelen:

Bedragen x € 1.000		werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Nog te verdelen loon- en prijsstijgingen	Stelposten	0	537	0	75	150	225
Nog te verdelen uitkering gemeentefonds	Stelposten	0	49	245	443	556	793
Nog te verdelen nieuw beleid	Stelposten	0	0	0	400	600	800
Nog te verdelen lasten	Stelposten	33	-70	-120	-120	-120	-120
Nog te verdelen lasten	Toevoeging aan voorziening	176	0	0	0	0	0
Bovenformatief en voormalig personeel	Salarissen en sociale lasten	54	0	0	0	0	0
Bovenformatief en voormalig personeel	Salarissen en sociale lasten voormalige personeel	-1	0	0	0	0	0
Bovenformatief en voormalig personeel	Stelposten	1	0	0	0	0	0
Doorschuif-BTW gemeenschappelijke regelingen	Stelposten	0	-41	-42	-42	-42	-42
Doorschuif-BTW gemeenschappelijke regelingen	Bijdrage GGD	-63	0	0	0	0	0
Doorschuif-BTW gemeenschappelijke regelingen	Bijdrage BSR	-67	0	0	0	0	0
	Totaal lasten	133	475	83	756	1.144	1.656
	Totaal baten						
	Saldo	133	475	83	756	1.144	1.656

Toelichting overige lasten en baten

Nog te verdelen loon- en prijsstijgingen

Elk jaar stijgen de lonen als gevolg van periodieken, bevorderingen en dergelijke. In de begroting nemen we meerjarig een stelpost op van € 75.000 cumulatief om deze kosten te dekken.

Nog te verdelen uitkering gemeentefonds

Voor elke woning die in Tiel nieuw gebouwd wordt, ontvangen we extra middelen via de algemene uitkering en de OZB. Een bedrag van € 450 per nieuwe woning reserveren we voor de gevolgen van groei van de stad voor diverse budgetten, zoals onderhoud groen en wegen, onderwijs, ouderenvoorzieningen en dergelijke.

Vanuit de werkbegroting 2025 van de Avri is aangegeven dat er meer bomen te onderhouden zijn. De extra lasten van € 27.500 hebben we in mindering gebracht op deze stelpost.

Na vaststelling van de werkelijke nieuwbouw kan in de loop van 2025 het exacte budget voor areaaluitbreiding worden bepaald en bestemd.

Daarnaast ramen we hier de verwachte uitgaven waarvoor we bij de septembercir-

culaire middelen hebben ontvangen onder de noemer taakmutaties.

Nog te verdelen nieuw beleid

Op deze stelpost ramen wij in het meerjarigperspectief voor nog onbekende tegenvallers en onvermijdelijke nieuwe uitgaven € 200.000 voor incidentele en € 200.000 voor structurele uitgaven.

Nog te verdelen lasten/stelposten

Doordat investeringen nooit allemaal direct in het voorgenomen jaar gereed komen, treedt er jaarlijks onderuitputting op de kapitaallasten. In de begroting houden wij hier op voorhand al rekening mee.

Doorschuijft-BTW gemeenschappelijke regelingen

De BTW die de gemeenschappelijke regelingen terugontvangen, sluizen zij door naar de deelnemende gemeenten. Deze inkomst dient als dekking voor de korting op het gemeentefonds bij de invoering van het BTW-compensatiefonds.

Mutaties reserves

In onderstaande tabel zijn de reserves genoemd die geen betrekking hebben op een bepaald programma en daarom in dit hoofdstuk worden opgenomen, inclusief de voorgestelde stortingen en onttrekkingen in 2024.

Bedragen x € 1.000	stand per 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Algemene weerstandsreserve	17.990		1.150	16.480
Gevolgen coronacrisis	0			0
Investeringsfonds	1.605			1.605

Onvoorziene uitgaven

Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Onvoorziene uitgaven	0	22	40	40	40	40
Totaal lasten	0	22	40	40	40	40

Toelichting onvoorziene uitgaven

Het bedrag voor onvoorzien kan worden aangewend ten behoeve van eenmalige zaken die voldoen aan de criteria: onvoorzien, onvermijdelijk en onuitstelbaar.

Hiervoor is per jaar een bedrag beschikbaar van € 40.000.

Overhead

Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Lasten	17.831	17.822	18.864	18.633	18.431	18.236
Baten	1.275	1.058	1.081	1.081	1.135	1.135
Saldo	16.557	16.764	17.783	17.552	17.295	17.101

Overheadkosten zijn kosten die niet direct toegerekend kunnen worden aan een product of een programma in de begroting. Voorbeelden hiervan zijn huisvesting, ICT, personeelszaken en financiën. Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft voor dat deze kosten afzonderlijk in beeld worden gebracht en dus niet worden verdeeld over de programma's.

De kosten van overhead worden niet verdeeld over de andere taakvelden en

daarmee ook niet over de programma's, maar worden gepresenteerd in een afzonderlijk overzicht. Loonkosten van medewerkers die direct aan een programma/taakveld werken worden wel aan dat programma toegerekend.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de kosten van overhead € 17,8 miljoen bedragen. Dit bedrag kan grofweg opgedeeld worden in de volgende onderdelen:

Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Salarissen	2.650	7.544	7.279	7.279	7.279	7.279
Bijdrage verbonden partijen	7.577	7.931	8.423	8.496	8.502	8.502
Materiële kosten	7.685	4.132	4.489	4.191	4.077	3.889
Kapitaallasten	542	510	556	549	455	449
Verrekeningen	-624	-2.295	-1.882	-1.882	-1.882	-1.882
Totaal lasten	17.831	17.822	18.864	18.633	18.431	18.236
Bijdragen van derden	-1.275	-1.058	-1.081	-1.081	-1.135	-1.135
Totaal inkomsten	-1.275	-1.058	-1.081	-1.081	-1.135	-1.135
Saldo	16.557	16.764	17.783	17.552	17.295	17.101

Vennootschapsbelasting

	Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	27	18	20	20	20	20
	totaal lasten	27	18	20	20	20	20

Met ingang van 2016 zijn de gemeenten verplicht om vennootschapsbelasting (VPB) af te dragen voor bedrijfsmatige activiteiten waarop winst wordt gemaakt. De te betalen VPB bedraagt 25,8% over de winst indien deze meer bedraagt dan € 200.000 en 19% bij een winst van minder dan € 200.000. Bedrijfsmatige activiteiten waarop verlies wordt gemaakt kunnen deels worden weggestreept tegen de geboekte winsten op andere activiteiten.

Voor deze activiteiten moeten we van de belastingdienst een andere administratie voeren dan die volgens het BBV.

De te betalen VPB kan van jaar tot jaar verschillen. Op basis van de ervaringen tot nu toe ramen we € 20.000 structureel.

1. Lokale heffingen

Algemene inleiding

In deze paragraaf gaan wij in op de lokale heffingen en onze voornemens voor 2025 op dit gebied, voor zover het gaat om heffingen die de gemeente mag opleggen vanuit haar publiekrechtelijke taak.

Lokale heffingen bestaan uit belastingen en rechten (retributies), die volgens de Gemeentewet worden aangemerkt als gemeentelijke belastingen.

De gemeente Tiel heft de volgende belastingen:

- onroerende-zaakbelastingen*
- hondenbelasting*
- parkeerbelasting
- precariobelasting
- reclamebelasting*
- rioolheffing*
- toeristen-/verblijfsbelasting

De heffingen, gemerkt met een * worden verzorgd door de gemeenschappelijke regeling Belastingensamenwerking Rivierland (BSR). Tevens verzorgt BSR de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ).

De volgende retributies (rechten) worden in Tiel geheven:

- Haven-, kade- en liggelden (Scheepvaartrechten)
- Leges
- Lijkbezorgingsrechten
- Marktgeden

Het gemeentelijke belastinggebied is wettelijk begrensd; alleen de in de

Gemeentewet (art. 219) opgesomde heffingen mogen worden opgelegd. In dit artikel wordt tevens geregeld, dat de gemeente vrij is in het hanteren van heffingsmaatstaven, met dien verstande dat het bedrag van een gemeentelijke belasting niet afhankelijk mag worden gesteld van inkomen, winst of vermogen.

Ten aanzien van de rechten is bepaald dat hierop geen winst mag worden behaald.

Dit wordt berekend op begrotingsbasis: de geraamde baten mogen de geraamde lasten niet overschrijden. De systematiek van berekenen is vastgelegd in de financiële verordening. Deze is verder uitgewerkt in een methodiek van vastleggen van gegevens over de hoeveelheid tijd die aan de diverse producten en diensten wordt besteed.

Uitgangspunten beleid

Uitgangspunt bij de heffingen van lokale belastingen is het aanpassen van de tarieven met het inflatiepercentage. Voor de prijsontwikkeling sluiten we aan bij de verwachte prijsontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp) van het CPB. In de publicatie 'Macro Economische Verkenning 2024' gaat het CPB uit van 2,3% prijsontwikkeling in het jaar 2025. Op basis van deze gegevens hanteren we voor de Begroting 2025 ook een ontwikkeling van 2,3%.

Vrijwel alle daarvoor in aanmerking komende tarieven van de lokale heffingen worden (waar mogelijk) met dit inflatiepercentage gecorrigeerd.

Afronding legestarieven

Bij de berekening van de legestarieven worden deze met ingang van het belastingjaar 2023, met uitzondering van de tarieven die door het rijk worden vastgesteld, rekenkundig afgerond zodat de tarieven praktisch werkbaar zijn. De afronding is op 5 eurocent bij bedragen onder de 100 euro, op 50 eurocent bij bedragen boven de 100 euro en op gehele euro's boven de 200 euro.

Kostendekkendheid

Bij de vaststelling van tarieven geldt (volledige) kostendekkendheid als uitgangspunt. Deze wordt niet in alle gevallen volledig gerealiseerd. Per belastingsoort hebben we een overzicht opgenomen van de mate van kostendekkendheid (bron: onderzoek Involon 2019, geactualiseerd op basis van informatie per medio 2024).

Waardering onroerende zaken (WOZ)

Sinds 2008 vindt de herwaardering van de onroerende zaken jaarlijks plaats. De waardepeildatum voor het belastingjaar 2025 is 1-1-2024.

Waardeontwikkeling

Bij de samenstelling van deze paragraaf is de herwaardering naar waardepeildatum 1 januari 2024 nog in volle gang. Daarom zijn de uitkomsten nog niet bekend en kunnen ook nog geen tarieven worden berekend.

In de meicirculaire 2024 van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt de landelijke marktontwikkeling tussen 1 januari 2023 en 1 januari 2024 voor woningen op +3,5% en voor niet-wo-

ningen op 1,25% geschat (op basis van informatie van de Waarderingskamer).

Uit de ontvangen voorlopige cijfers van BSR volgt de verwachting dat de gemiddelde waarde van woningen in de gemeente Tiel stijgt met 3,7%. Voor de niet-woningen verwacht BSR, op basis van de voorlopige cijfers, dat de gemiddelde waarde stijgt met ca. 1,1%.

Onroerende zaakbelastingen (OZB)

Tarieven 2025

Voor 2025 zal een correctie op het inflatiepercentage worden toegepast. Voor 2024 bedraagt dit percentage 2,3%.

Aangezien de herwaardering nog niet is afgerond, is het op dit moment niet mogelijk realistische tariefberekeningen te maken. In de raadsvergadering van december volgen de tariefvoorstellen.

Hondenbelasting

De hondenbelasting is, conform artikel 226 van de Gemeentewet, een algemene belasting. Op basis van een raadsbesluit uit 2005 is, via een gefaseerde invoering, de hondenbelasting in Tiel sinds 2010 geheel bestemd als doelbelasting voor de bestrijding van de hondenpoepoverlast. In 2021 is door middel van een raadsbesluit besloten om dit principe los te laten. Wel wordt de hondenbelasting nog steeds voor het grootste deel ingezet voor dit doel.

Door BSR worden ieder jaar controles uitgevoerd, waardoor het aantal geregistreerde honden op peil blijft. In totaal zijn er in Tiel circa 3.000 geregistreerde honden.

De nieuwe, met het inflatiepercentage verhoogde, tarieven worden:

	2024	2025
voor 1 hond	€ 86,75	€ 88,75
voor de 2e en volgende hond, per hond	€ 91,70	€ 93,85
voor kennels	€ 449,00	€ 460,00

Parkeerbelastingen

Met ingang van 2020 is de verordening op de heffing en invordering van parkeerbelastingen, inclusief de daarbij behorende tarieventabel aangepast aan de maatregelen zoals deze voortkwamen uit een evaluatie van het parkeren in de Tielse Binnenstad.

In 2025 zijn de tarieven voor bewonersvergunningen verhoogd met 2,3%.

In het coalitieakkoord 2022 - 2026 staat vermeld dat de parkeertarieven aan de parkeerautomaten niet worden verhoogd voor deze periode.

Kosten naheffingsaanslag

Indien niet of niet-voldoende wordt betaald bij parkeerapparatuur volgt bij controle een naheffingsaanslag parkeerbelasting. Deze bestaat uit het tarief voor één uur verhoogd met kosten.

Voor 2024 bedroegen deze kosten € 76,70. De minister van BZK stelt jaarlijks het maximum bedrag vast dat mag worden doorberekend. Voor 2025 is dit bedrag vastgesteld op € 78,80.

De verhoging is 2,7% hoger dan in het vorige jaar. De berekening heeft plaatsgevonden op basis van de consumentenprijsindex.

Consumentenprijsindex:

- Basis: 2015 (=100)
 - Index april 2022: 119,81
 - Index april 2023: 126,01
 - Index april 2024: 129,42
- (bron: CBS, consumentenprijzen)

Berekening: $(129,42 : 126,01) \times € 76,70 = € 78,80$.

Het verhogen van het maximumbedrag leidt er niet automatisch toe dat gemeenten het bedrag dat zij in rekening brengen verhogen tot het (nieuwe) maximumbedrag. De kosten die zijn verbonden aan het opleggen en innen van een naheffingsaanslag parkeerbelasting verschillen namelijk per gemeente. Advies is om het maximale tarief van € 78,80 in rekening te brengen.

Kostendekking naheffingsaanslag parkeren. Bedragen x € 1.000		
Directe lasten (inclusief rente)	€ 199	
Directe baten (exclusief heffingen)	€ -	-/-
Netto lasten	€ 199	
Toe te rekenen lasten:		
Overhead (inclusief rente)	€ -	-/-
BTW	€ 42	
Totale lasten	€ 241	
Opbrengst heffingen	€ 166	
Dekking		69%

Precariobelasting

Deze belasting is gebaseerd op artikel 228 van de Gemeentewet.

Hierin is geregeld dat “ter zake van het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond, een precariobelasting kan worden geheven”.

Belast worden de verkoopstandplaatsen (vaste en tijdelijke) en de terrassen .

Verkoopstandplaatsen en terrassen

Voor de tarieven voor verkoopstandplaatsen en terrassen stellen wij voor deze te indexeren met het inflatiepercentage.

Reclamebelasting

Sinds 2009 wordt reclamebelasting opgelegd aan ondernemers op de bedrijventerreinen Kellen, Latenstein en Westroijen en in het Centrumgebied. De opbrengst

van deze belasting wordt, na aftrek van de kosten, gestort in het Ondernemersfonds. De gehanteerde tarieven zijn gebaseerd op de begrotingen die door de ondernemersverenigingen OCT en HvT worden ingediend.

Op verzoek van het bestuur van Hart van Tiel is de heffingsmaatstaf voor het Centrumgebied gesteld op de WOZ-waarde. Voor de drie bedrijventerreinen geldt als heffingsmaatstaf het aantal m² reclame-uiting.

Rioolheffing

Op 24 april 2024 is er een nieuw Gemeentelijk Rioleringsplan vastgesteld voor de periode 2023-2026. De tarieven rioolheffing 2025 zullen worden gebaseerd op de informatie uit dit rioleringsplan. Daarnaast wordt het tarief verhoogd met het inflatiepercentage.

Kostendekking rioolheffing. Bedragen x € 1.000		
Directe lasten (inclusief rente)	€ 3.717	
Directe baten (exclusief heffingen)	€ -	-/-
Netto lasten	€ 3.717	
Toe te rekenen lasten:		
Overhead (inclusief rente)	€ 307	
BTW	€ 607	
Totale lasten	€ 4.631	
Opbrengst heffingen	€ 4.579	
Dekking		99%

Toeristen/verblijfsbelasting

Bij besluit van 8 november 2017 heeft de raad de naam Toeristenbelasting gewijzigd in Verblijfsbelasting.

Gebruikelijk is om geen jaarlijkse inflatiecorrectie toe te passen vanwege de zeer geringe verhoging die dan ontstaat. Bovendien wordt zo voorkomen dat recreatieondernemers voortdurend hun foldermateriaal moeten aanpassen.

Bij de bezuinigingen in de keuzenota 2022 was het voornemen om het tarief van de verblijfsbelasting vanaf 2022 te verhogen met € 0,50 per overnachting.

Echter, in het kader van de herstelagenda corona heeft u besloten om deze verhoging in 2023 te laten ingaan.

De uitgestelde verhoging van € 0,50 p.p.p.n. is meegenomen in de belastingverordening Verblijfsbelasting 2023 en door de raad vastgesteld. De tarieven van 2023 blijven gelden voor de belastingjaren 2023 tot en met 2027.

Ook buitenlandse arbeidsmigranten, die niet zijn ingeschreven in de Basisregistratie Personen, worden met ingang van 15 juli 2017 in de heffing betrokken. Belastingplichtig is degene die gelegenheid biedt tot verblijf. Dit betreft meestal de uitzendorganisaties.

De praktijk leert dat het aanzienlijke inspanningen vergt om de juiste aantallen boven water te krijgen om te komen tot een goede aanslagoplegging. Mede op basis van de opgelegde aanslagen voor voorgaande belastingjaren hebben we de raming van de opbrengst voor dit onderdeel voorzichtig vastgesteld.

Met ingang van 1 januari 2024 is besloten om de vrijstelling in artikel 3 lid 2 van de verordening Verblijfsbelasting 2024 te laten vervallen vanwege inkomstenderiving.

Scheepvaartrechten

De bevoegdheid om scheepvaartrechten (haven-, kade- en liggeld) te heffen, is opgenomen in artikel 229, lid 1 onderdelen a en b van de gemeentewet. Voorgesteld

wordt om de tarieven scheepvaartrechten 1 x 5 jaar via de cumulatieve wijze te verhogen met de inflatiecorrectiepercentages van de afgelopen vijf jaren. De tarieven van de belastingverordening 2023

blijven gelden voor de jaren 2023 tot en met 2027. De verhoging van de tarieven wordt in 2027 voorbereid voor de belastingverordening 2028.

Kostendekking Scheepvaartrechten. Bedragen x € 1.000		
Directe lasten (inclusief rente)	€ 262	
Directe baten (exclusief heffingen)	€ -	-/-
Netto lasten	€ 262	
Toe te rekenen lasten:		
Overhead (inclusief rente)	€ -	-/-
BTW	€ 29	
Totale lasten	€ 291	
Opbrengst heffingen	€ 149	
Dekking		51%

Bij de jaarrekening zal een eventuele overdekking gestort worden in de bestemmingsreserve Havens

Leges

Zoals in de inleiding is vermeld, geldt bij vaststelling van tarieven kostendekkendheid als uitgangspunt. Tegelijkertijd willen we niet dat de tarieven in Tiel (veel) hoger zijn dan in de omliggende gemeenten. Met name hoge tarieven voor omgevingsvergunningen kunnen schadelijk zijn voor de concurrentiepositie.

In de legesverordening wordt onderscheid gemaakt in een drietal titels:

- Hoofdstuk 1: Algemene dienstverlening, hieronder vallen alle leges voor publiekszaken en nog enkele kleinere vormen van dienstverlening
- Hoofdstuk 2: Dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving, dit zijn met name de omgevingsvergunningen
- Hoofdstuk 3: Dienstverlening vallend onder de Europese dienstrichtlijn, hieronder vallen met name horeca en evenementen

De kostendekkendheid van de leges wordt beoordeeld per titel.

Hoofdstuk 1 omvat onder andere de tarieven voor reisdocumenten en rijbewijzen. Deze tarieven zijn gebonden aan maxima, die door ons ook worden gehanteerd.

Voor kansspelvergunningen zijn de baten hoger dan de lasten. Hier is in het verleden sprake geweest van een bewuste keuze. Ten aanzien van de diensten die we verlenen op het terrein van kabels en leidingen, is de kostendekkendheid zeer laag, maar voor deze diensten brengen we ook via privaatrechtelijke weg kosten in rekening. Tot slot

bevat Hoofdstuk 1 diensten betreffende de gehandicaptenparkeerkaart. In het verleden is gekozen voor een niet te hoog tarief om deze inwoners niet op kosten te jagen. Samenvattend geeft Hoofdstuk 1 op dit moment geen aanleiding om tot aanpassing van de tarieven over te gaan, zodat voor deze titel wordt uitgegaan van verhoging van de tarieven met het inflatiepercentage voor 2025.

Hoofdstuk 2 wordt gevormd door de omgevingsvergunningen.

Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. Gedurende het jaar is door een externe partij in samenwerking met de vakinhoudelijke medewerkers een onderzoek gedaan naar de aantallen vergunningen en de daarbij behorende tarieven voor de Legesverordening 2025. De kostenonderbouwing van Hoofdstuk 2 en de gehele Legesverordening worden zo nauwkeurig mogelijk berekend.

Hoofdstuk 3 betreft de vergunningen voor horeca en evenementen. Voor deze vergunningen is het kostendekkingspercentage erg laag maar ervaring leert dat nergens in Nederland sprake is van kostendekkende tarieven voor dergelijke vergunningen. Voorgesteld wordt de verhoging van deze leges aan te passen met het inflatiepercentage.

Onderstaand treft u een overzicht aan van de kostendekkendheid van de legesverordening en de daarbij behorende titels.

Kostendekking leges. Bedragen x € 1.000	Titel 1 Algemene dienst-ver- lening	Titel 2 Fysieke leef- omgeving	Titel 3 Europese diensten- richtlijn	Totaal
Directe lasten (inclusief rente)	€ 728	€ 664	€ 190	€ 1.582
Directe baten (exclusief heffingen)	€ -	€ -	€ -	€ -
Netto lasten	€ 728	€ 664	€ 190	€ 1.582
Toe te rekenen lasten:				
Overhead (inclusief rente)	€ 224	€ 467	€ 35	€ 726
BTW	€ -	€ -	€ -	€ -
Totale lasten	€ 952	€ 1.132	€ 225	€ 2.308
Opbrengst heffingen	€ 602	€ 1.126	€ 13	€ 1.741
Dekking	63.3%	99.5%	5.8%	75.4%

Lijkbezorgingsrechten

Op 29 november 2017 is de “Verordening op het beheer en gebruik van gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente Tiel 2018” door de gemeenteraad vastgesteld. Hierin is het beheer en het gebruik geactualiseerd, mede naar aanleiding van wensen en bezwaren van inwoners van Tiel over onder andere de hoogte van de tarieven en over de uitgiftetermijnen van graven en asbestemmingen.

De Verordening lijkbezorgingsrechten is hierdoor eveneens opnieuw vastgesteld, met de daarbij behorende nieuwe tarieven tabel. In het betreffende raadsvoorstel is voorgesteld om geen jaarlijkse inflatie toe te passen tot en met 2020. Uitgangspunt vanaf belastingjaar 2021 is om de lijkbezorgingsrechten meer kostendekkend te maken. Voorgesteld wordt om ook voor 2025 de tarieven te verhogen met de inflatiecorrectie.

Kostendekking Lijkbezorgingsrechten. Bedragen x € 1.000		
Directe lasten (inclusief rente)	€ 442	
Directe baten (exclusief heffingen)	€ -	-/-
Netto lasten	€ 442	
Toe te rekenen lasten:		
Overhead (inclusief rente)	€ 39	
BTW	€ -	
Totale lasten	€ 481	
Opbrengst heffingen	€ 206	
Dekking		43 %

Marktgelden

In 2020 is besloten om de tarieven van de marktgelden 1 x 5 jaar via de gecumuleerde wijze te verhogen met de inflatiecorrectiepercentages van de afgelopen 5 jaren. De tarieven van de verordening Marktgelden 2020 gelden voor de periode 2020 tot en met 2024.

In 2022 is besloten om de tarieven van de marktgelden meer kostendekkend en marktconform te maken. De tariefsverhoging wordt verspreid over 2022 en 2023. In 2022 is het vast bedrag per standplaats verhoogd met 5%. Het bedrag voor de meer m² is verhoogd met 19% en het tarief voor elektriciteit is verhoogd met 25%. Deze verhogingen hebben we in 2023 nogmaals

doorgevoerd om de daarmee beoogde meeropbrengst te behalen. We stellen voor om de tarieven van 2023 ongewijzigd te laten voor 2024.

Op basis van het gecumuleerde inflatiecorrectiepercentage over de jaren 2020 tot en met 2024 worden de tarieven van de marktgelden in 2025 verhoogd voor de periode 2025 tot en met 2029.

Met ingang van het belastingjaar 2025 voeren we een verhoging door voor het gedeelte van het elektriciteitsgebruik in verband met de stijging van de kosten terzake. Eveneens wordt er een verdeling gemaakt van de werkelijke kosten voor het verbruik door de marktcoopliden.

Kostendekking marktgelden. Bedragen x € 1.000		
Directe lasten (inclusief rente)	€ 49	
Directe baten (exclusief heffingen)	€ -	-/-
Netto lasten	€ 49	
Toe te rekenen lasten:		
Overhead (inclusief rente)	€ -	
BTW	€ 10	
Totale lasten	€ 59	
Opbrengst heffingen	€ 23	
Dekking		39%

Ontwikkeling opbrengsten

Hieronder is een overzicht opgenomen van de geraamde opbrengsten van de diverse heffingen.

Belastingen Bedragen x € 1.000	Werkelijke opbrengst rekening 2023	Raming opbrengst begroting 2024	Raming opbrengst begroting 2025
OZB woningen	6.148	6.340	6.541
OZB niet-woningen eigenaren	3.692	3.640	3.795
OZB niet-woningen gebruikers	2.186	2.380	2.450
Hondenbelasting	266	262	274
Parkeerbelasting*	2.286	2.563	2.651
Precariobelasting	38	35	35
Reclamebelasting	570	460	460
Rioolheffing	4.690	4.579	4.713
Verblijfsbelasting	229	240	354
Leges omgevingsvergunningen	939	1.112	850
Overige leges	623	599	733
Lijkbezorgingsrechten	332	206	300
Haven/kade/liggelden	177	149	175
Marktgeden	19	23	24
Totaal lokale heffingen	22.195	22.588	23.355

* De parkeerbelasting is inclusief de naheffingsaanslagen en de opbrengst van parkeervergunningen.

Lastendruk

Vergelijking lastendruk met andere gemeenten in Gelderland

Uit de rapporten over 2023 en 2024 van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO), is onderstaand overzicht samengesteld van de lokale lastenontwikkeling in Tiel zowel in vergelijking met de buurgemeenten als met het landelijk gemiddelde.

Om de lastendruk te bepalen wordt uitgegaan van de grootste heffingen, te weten OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Tevens wordt onderscheid gemaakt in eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens.

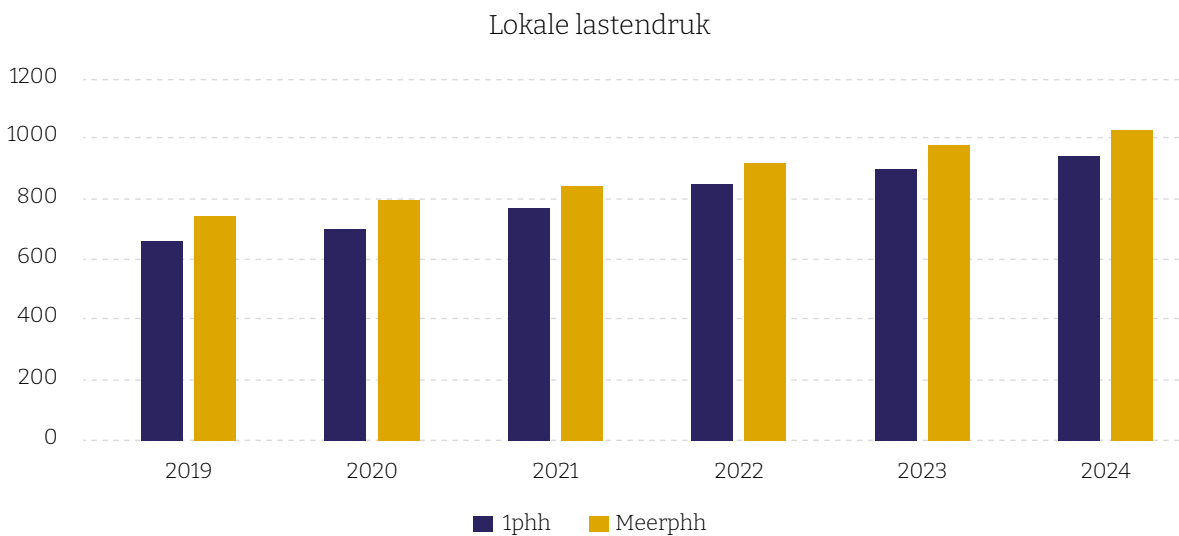
Uit het overzicht blijkt dat de gemeente Tiel in vergelijking met de buurgemeenten in 2024 de goedkoopste gemeente is. Landelijk gezien is Tiel een middenmoter.

Overzicht bruto woonlasten 2024						
Vergelijking tarieven bruto woonlasten met regiogemeenten						
Gemeente	Eenpersoons-huishouden		Meerpersoons-huishouden		Rangnummer meerpersoons huishouden	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Buren	1.136	1.210	1.161	1.232	327	340
Culemborg	945	1.066	971	1.090	209	270
Houten	756	808	950	1.023	183	214
Maasdiel	965	1.003	1.001	1.031	247	227
Neder-Betuwe	1.061	1.077	1.081	1.096	303	272
Tiel	901	942	981	1.021	224	209
Vijfheerenlanden	924	956	1.008	1.046	257	243
West Betuwe	1.211	1.277	1.231	1.289	341	327
West Maas en Waal	958	963	980	974	221	162
Zaltbommel	1.012	1.096	1.040	1.121	279	283
Landelijk gemiddelde	871	910	946	991		

Bron: COELO-Atlas van de lokale lasten 2023 en 2024

Ontwikkeling lokale lastendruk

Bovengenoemde rapporten van het Coelo hebben tevens als uitgangspunt gediend om onderstaande grafiek te genereren waarmee inzicht wordt gegeven in de ontwikkeling van de lokale woonlastendruk binnen de gemeente Tiel in de afgelopen 6 jaar.

2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In deze paragraaf gaan we in op de vraag in hoeverre we in staat zijn om tegenvallers op te vangen.

Centraal in de aanpak van risicomangement staat het risicobewustzijn. Het gaat niet zozeer om het vermijden en/of ontkennen van risico's, maar juist om het bewust nemen van verantwoorde risico's gerelateerd aan de beschikbare weerstandscapaciteit.

Eerst geven we een toelichting op de beschikbare weerstandscapaciteit. Daarna maken we een berekening van de weerstandratio. Daarnaast nemen we in deze paragraaf een aantal financiële kengedaten op, waardoor we u nog meer inzicht kunnen geven in onze financiële positie.

We sluiten af met een conclusie en tot slot geven we een top 10 van het gemeentebrede risicoprofiel.

De beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van Gemeente Tiel bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken. Onder de weerstandscapaciteit kunnen 5 elementen worden gerekend:

- a) de post onvoorzien
- b) onbenutte belastingcapaciteit

- c) de algemene (weerstand)reserve / risicoreserve
- d) bestemmingsreserves
- e) stille reserves.

De elementen a, c, d en e zijn incidenteel van aard, element b is structureel.

a. Onvoorzien

Voor onvoorziene uitgaven is in deze begroting een bedrag opgenomen van € 40.000. Uit deze post worden uitgaven gedekt die voldoen aan de 3 o's: onvoorzien, onvermijdelijk en onuitstelbaar. Tot een bedrag van € 12.500 kan het college besluiten nemen ten laste van onvoorzien, voor hogere bedragen is een raadsbesluit noodzakelijk. Uit het bovenstaande blijkt dat deze post vooral gebruikt wordt voor risico's die we *niet* voorzien hadden. We zetten deze post daarom niet in als weerstandscapaciteit.

b. Onbenutte belastingcapaciteit

Bij de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit denken we in eerste instantie aan het minimale niveau van de belastingtarieven die in acht worden genomen bij een artikel 12 aanvraag. Hiermee wordt bedoeld dat als een gemeente een aanvraag om extra steun op grond van artikel 12 indient, eerst de tarieven moeten worden verhoogd tot een bepaald minimumniveau. Op dit moment zit Tiel 10% onder dit niveau. In opbrengst gaat het om een bedrag van zo'n € 1,3

miljoen op een geraamde opbrengst van € 12,8 miljoen.

c. Algemene weerstandsreserve

De algemene weerstandsreserve is bedoeld om risico's mee op te vangen. De reserve bedraagt per 31-12-2024 naar verwachting € 23,8 miljoen. In 2025 verwachten we een winstuitkering vanuit Medel van € 12 miljoen. Daarnaast houden we rekening met de vastgestelde onttrekkingen van € 3,8 miljoen. De vrij besteedbare stand komt daarmee uit op € 32 miljoen.

d. Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn reserves die in het leven zijn geroepen met een bepaald doel. Deze reserves worden in principe alleen voor dat doel aangewend. Als de reserve niet meer nodig is wordt deze opgeven en gaat het saldo naar de algemene weerstandsreserve.

e. Stille reserves

Stille reserves zijn eigendommen die een potentiële inkomstenbron zijn. U kunt hierbij denken aan gronden, onroerende zaken en andere eigendommen die verkocht zouden kunnen worden, omdat

ze voor de gemeente geen doel meer dienen of inmiddels geheel of gedeeltelijk zijn afgeschreven.

Mede vanuit de gedachte dat beheer van vastgoed geen kerntaak is van de gemeente is het uitgangspunt dat de vastgoedportefeuille wordt beperkt tot het vastgoed dat nodig is voor het uitvoeren van beleidsmatig onderbouwde gemeentelijke taken. In de afgelopen jaren is daarom het nodige vastgoed afgestoten, waardoor er van stille reserves geen sprake meer is.

Wij beschouwen in elk geval de algemene weerstandsreserve als weerstandscapaciteit. Daarnaast is ook de algemene reserve grondexploitatie beschikbaar als weerstandscapaciteit, omdat deze reserve ook bedoeld is om risico's/tekorten op dat beleidsterrein op te vangen. De risico's van de grondexploitatie zijn onderdeel van de berekening van het totaal aan risico's dat we lopen.

De andere drie posten achten wij minder geschikt hiervoor, of omdat ze vooral een politieke afweging vergen, of omdat we deze nu niet concreet kunnen maken. Derhalve bedraagt de weerstandscapaciteit rond de € 33,2 miljoen.

Bedragen x € 1.000	Start-capaciteit	Bijboeking	Afboeking/ oormerking	Beschikbare capaciteit
Algemene weerstandsreserve	23.823	12.000	3.820	32.003
Algemene reserve grondexploitatie	4.561		3.388	1.173
Totale weerstandscapaciteit	28.384	12.000	7.208	33.177

De benodigde weerstandscapaciteit

Om de risico's van Gemeente Tiel in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. In dit risicoprofiel zijn alle bekende risico's betrokken, inclusief die met betrekking tot Sociaal Domein en de grondexploitatie.

In totaal zijn er meer dan 100 risico's in beeld gebracht. In tabel 5 achteraan deze paragraaf worden alleen de bekende tien risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage hebben aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren

van het maximale bedrag ongewenst en onnodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden.

Uit de simulatie volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 12.189.000 (= benodigde weerstandscapaciteit; was € 11.743.000 in begroting 2024).

Berekening weerstandsratio

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Ratio weerstandsvermogen =	Beschikbare weerstandscapaciteit	=	€ 33.177.000	= 2,72
	Weerstandscapaciteit		€ 12.189.000	

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

Weerstand velden		
Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	Uitstekend
B	1.4-2.0	Ruim voldoende
C	1.0-1.4	Voldoende
D	0.8-1.0	Matig
E	0.6-0.8	Onvoldoende
F	<0.6	Ruim onvoldoende

De ratio voor het weerstandsvermogen van de gemeente Tiel valt in klasse A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen.

Financiële kengetallen

In dit onderdeel van deze paragraaf nemen we de voorgeschreven financiële kengetallen op. Deze kengetallen zijn grotendeels gebaseerd op geprognosticeerde balansgegevens. Elders in deze begroting hebben we ook een geprognosticeerde balans opgenomen. Naarmate deze verder in de toekomst is gelegen wordt deze minder betrouwbaar. Met name het tempo van de

investeringen en de financiering daarvan laat zich moeilijk betrouwbaar voorspellen.

We hebben de cellen gekleurd op basis van de normen die de provincie eerder heeft aangegeven:

- groen: categorie A
- oranje: categorie B
- rood: categorie C

Kengetal	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
1a. Netto schuldquote	61%	72%	83%	92%	98%	94%
1b. Netto schuldquote gecorr. voor alle leningen	60%	71%	81%	89%	95%	91%
2. Solvabiliteitsratio	29%	26%	21%	21%	20%	20%
3. Grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	0%	0%
4. Structurele exploitatieruimte	5,47%	1,23%	0,13%	-2,54%	-3,04%	-2,62%
5. Belastingcapaciteit	108%	108%	108%			

Toelichting:

In z'n algemeenheid merken we op dat de verschillende kengetallen altijd in samenhang, ook met de weerstandsratio, moeten worden bekeken. In dat licht is het niet erg als één of twee kengetallen rood kleuren, zolang dit in voldoende mate wordt gecompenseerd door groene kengetallen.

1a. Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen

De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen (betreft met name doorgeleende gelden aan woningbouwcorporaties).

Een netto schuldquote van minder dan 100% wordt als goed beschouwd.

De netto schuldquote loopt de laatste jaren op. De reden hiervoor is dat er nieuwe

leningen afgesloten moeten worden om de lopende en komende investeringen te financieren.

Daarnaast loop de schuldquote vanaf 2026 verder op omdat de inkomsten vanuit het gemeentefonds dan sterk teruglopen.

2. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

In het algemeen wordt een getal tussen 25 en 40% als een minimum gezien. Dat betekent dus dat Tiel een relatief lage solvabiliteit heeft. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds een relatief lage omvang van de reserves, met name afgezet tegen de omvang van de schulden. De ratio schommelt al jarenlang rond de 20%, tot problemen heeft dit nooit geleid.

Het verloop hangt mede af van de omvang van de investeringen in de komende periode. De komende jaren zullen waarschijnlijk opnieuw langlopende leningen afgesloten moeten worden om de voorgenomen investeringen te kunnen financieren.

Hoewel zowel de schuldquote als de solvabiliteit indicaties zijn van de balanspositie van de gemeente zijn dit minder belangrijke cijfers dan bijvoorbeeld voor een

onderneming. Zolang de rente en aflossing van de afgesloten leningen gedekt kunnen worden binnen een structureel sluitende begroting is er minder reden tot zorg, ook als de schuldquote relatief hoog en de solvabiliteit relatief laag zijn.

3. Grondexploitatie

Grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken (ingevolge artikel 17 onderdeel van het BBV = exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage.

Het percentage in Tiel is zeer laag (<1%). Dit betekent dat risico's in de grondexploitatie relatief laag zijn.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Om de structurele lasten en baten te bepalen worden de incidentele lasten en baten van de totale lasten en baten afgetrokken.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door van het saldo van baten en lasten de incidentele baten en lasten af te trekken. Dit saldo wordt vervolgens

gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Voor de provincie geldt als norm dat óf in het begrotingsjaar óf in de meerjarenraming het percentage positief is. Op dit moment zijn alleen 2024 en 2025 positief, vanaf 2026 is deze negatief als gevolg van de voorgenomen kortingen op het gemeentefonds.

5. Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. Dit wordt afgezet tegen de gemiddelde woonlasten in Nederland in het voorafgaande jaar.

Landelijke cijfers zijn voor 2024 e.v. nog niet beschikbaar, daarom hebben we alleen een berekening kunnen maken voor 2022 en 2023. Voor 2024 gaan we voor nu uit van hetzelfde kengetal als in 2023.

Tiel heeft hogere woonlasten dan het gemiddelde in Nederland. In deze regio behoort Tiel tot gemeenten met de laagste woonlasten.

Conclusie

Uit deze paragraaf blijkt dat het weerstandsvermogen in goed evenwicht is t.o.v. de risico's.

De weerstandsratio is t.o.v. de begroting 2024 gestegen van 1,66 naar 2,72. Verreweg het grootste risico is de financiële kloof die ontstaat vanaf 2026. Hierdoor is ons risicoprofiel flink gestegen. Tegelijkertijd hebben we de algemene weerstandsreserve ook zien stijgen, met name als gevolg van het positieve rekeningresultaat 2023.

De financiële kengetallen -welke in samenhang moeten worden bezien- geven voor de eerste jaren een vrij stabiel beeld. Het belangrijkste kengetal, de structurele exploitatieruimte, is in de eerste jaar positief.

Vanaf 2026 verslechteren als gevolg van de tekorten ook de financiële kengetallen. In deze begroting gaan we ervan uit dat onze uitgaven en investeringen op hetzelfde peil blijven, terwijl de inkomsten teruglopen. Dit leidt ook tot een verslechtering van onze balanspositie.

Wat betreft de belastingcapaciteit behoren we tot de middenmoot van de gemeenten in Nederland. In de regio zijn onze lasten nog steeds laag.

Bijlage: top 10 risico's

Omschrijving		Kans van optreden	Maximaal financieel gevolg	Invloed op de weerstandscapaciteit
1	Financieel ravijn vanaf 2026 kan niet worden opgevangen.	50 %	€ 4.000.000	11,47%
2	Onvoldoende externe middelen voor 3e ontsluitingsweg.	30 %	€ 5.000.000	8,74%
3	Onvoldoende middelen voor Integraal Huisvestingsplan Onderwijs.	50 %	€ 2.500.000	7,17%
4	Inflatie, onvoldoende compensatie via Algemene uitkering en belastingen.	50%	€ 2.000.000	5,70%
5	Tekort bij ontwikkeling Veilingterrein.	50 %	€ 1.400.000	4,10%
6	Geen overschot op ontvangen rijksvergoe- ding bijstandsverlening (Buig).	30 %	€ 1.750.000	3,08%
7	Tekortschietende budgetten voor bouw- werken.	50 %	€ 1.000.000	2,88%
8	Nieuwe besluiten die voortvloeien uit plan- wijzigingen.	50 %	€ 1.000.000	2,88%
9	Inbraak of hack van systemen.	50 %	€ 1.000.000	2,88%
10	Onvoldoende middelen om beheerplannen openbare ruimte te kunnen uitvoeren.	50 %	€ 1.000.000	2,88%

3. Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente Tiel heeft een groot vermogen geïnvesteerd in kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, groen, civiele kunstwerken, gebouwen, etc. Het onderhoud van deze kapitaalgoederen is van groot belang voor het zo goed mogelijk functioneren van de gemeente op verschillende beleidsterreinen zoals veiligheid, vervoer, recreatie, onderwijs en welzijn.

Het onderhoud van de kapitaalgoederen is vastgelegd in beleid- en beheerplannen. Met de vastgestelde beheerplannen voor wegen, groen, openbare verlichting en begraafplaatsen voldoen we aan de eisen van de Provincie ten aanzien van de verantwoording voor besteding van budgetten. In deze paragraaf wordt per onderwerp ingegaan op het beleidskader, de ontwikkelingen en de bijbehorende financiële consequenties.

Openbare ruimte

Begraafplaatsen en gedenkparken

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheerplan begraafplaatsen 2023-2026	Vastgesteld	2024

b. Kengetallen

Groentype	Hoeveelheid	
Gras	168	are
Cultuurlijke beplanting	61	are
Hagen	30	are
Natuurlijke beplanting	2	are
Totaal	261	are

De bomen op de begraafplaatsen horen budgettair bij openbaar groen. De aantallen zijn genoemd bij groen.

c. Beleidskader

Het beleidskader voor de begraafplaatsen is:

- Ontwikkel- en beheervisie begraafplaatsen gemeente Tiel 2010-2020
- Verordening op het beheer en gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen 2018
- Uitvoeringsbesluit gemeentelijke begraafplaatsen gemeente Tiel 2015
- Verordening op de heffing en invordering van lijkbezorgingsrechten 2018
- Activeringsplan begraafplaats Ter Navolging 2015-2025
- Beheerplan begraafplaatsen 2023-2026

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

Concrete projecten uit het beheerplan worden voorbereid en in uitvoering gebracht.

Civiele kunstwerken

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beleidsplan civiele kunstwerken	concept	2024 (verwacht)

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Beschoeiingen	2957	m
Bruggen (langzaam verkeer)	54	st
Bruggen (gemengd verkeer)	21	st
Coupures (langzaam verkeer)	2	st
Coupures (gemengd verkeer)	1	st
Duikers	51	st
Geluidwerende voorziening	508	m
Grondkeringen	3610	m
Steigers	2	st
Stuwen	5	st
Tunnels (langzaam verkeer)	5	st
Tunnels (gemengd verkeer)	2	st
Viaducten (gemengd verkeer)	6	st

c. Beleidskader

Beleidsplan civiele kunstwerken 2021 - 2024

d. Beleidsontwikkelingen

Op basis van de laatste inspectie wordt dit beleids- en beheerplan geactualiseerd, verwachte vaststelling in 2024.

Voor 2026 wordt een integraal beleids- en beheerplan opgesteld voor alle kapitaalgoederen (assets) in de openbare ruimte. Hierbij zullen de bestaande beleidsplannen geactualiseerd worden en ontbrekende beleidsplannen opgesteld worden.

e. Praktische ontwikkelingen

De twee coupures in de dijk worden in het proces van de dijkversterking overgedragen aan het waterschap.

Groen/Bomen

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Groenbeheerplan 2023-2026	Vastgesteld	2024

b. Kengetallen

Groentype	Hoeveelheid	
Bomen	16.439	st
Gras	19.755	are
Cultuurlijke beplanting	1.630	are
Hagen	191	are
Natuurlijke beplanting	4.057	are
Totaal	25.633	are

De bomen op de begraafplaatsen en sportterreinen horen budgettair bij openbaar groen. De aantallen zijn genoemd bij groen.

c. Beleidskader

Het op orde houden en/of brengen van het openbaar groen

- Groenstructuurplan 2005
- Nota uitgangspunten groenbeheer 2005
- Nota onderhoudskwaliteit openbaar groen 2005
- Bomenbeleidsplan 2005
- Bomenverordening 2014
- Visie restgroen 2016
- Groenbeheerplan 2023-2026

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

Op basis van de beheerplannen en het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP) wordt het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR) voor 2024 en 2025 opgesteld. Daar waar mogelijk worden projecten integraal met alle disciplines afgestemd. Zo ook voor het onderdeel groen en bomen. Daarnaast zullen groenrenovaties ook separaat worden uitgevoerd.

Meubilair (weg en ander)

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheerplan verkeerstekens en straatmeubilair 2023-2026	concept	2025 (verwacht)

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Zitbanken & picknickbanken	523	st
Afvalbakken (ook in HUP met dispenser)	640	st
Hekwerk (bv. bij HUP (draadmat, schapengaas))	17.922	m ¹

c. Beleidskader

- De Begaanbare stad
- Tiel Fietsvriendelijk
- Actieplan mobiliteit 2024-2025

d. Beleidsontwikkelingen

Het beheerplan is in ontwikkeling.

e. Praktische ontwikkelingen

Openbare verlichting

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheer openbare verlichting 2023-2027	Vastgesteld	2024

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Lichtmasten	8.887	st
Armaturen	9.224	st
Lampen	9.334	st
Stuur- en verdeelkasten	13	st

c. Beleidskader

Het doel van het beleid voor het onderhoud van de openbare verlichting is:

- Zorgen dat de (weg)gebruiker veilig gebruik kan maken van de wegen, fiets- en voetpaden.

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

De inventarisatie heeft aangetoond dat er sprake is van een sterk verouderd areaal en dat er op korte termijn grootschalige vervangingsacties opgestart moeten worden om de installatie komende jaren weer op orde te brengen en de kosten daarvan beheersbaar te houden. Met de beschikbaar gestelde middelen zijn we gestart met een inhaalslag om zo de kwaliteit weer op niveau te krijgen

Riolering en stedelijk water

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Gemeentelijk Rioleringsplan Tiel 2023-2026	Vastgesteld	2024

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Gemengde- en vuilwaterriolering	186	km
Hemelwaterriolering	61	km
Persleidingen	37	km
Drainageleidingen	29	km
Totaal	313	km
Wadi's	228	are
Totaal	228	are
Minigemalen	193	stuks
IBA (individuele behandeling afvalwater)	6	stuks
Vuilwaterrioolgemalen	9	stuks
Hemelwatergemalen	4	stuks
Grondwatergemaal	1	stuks
Randvoorzieningen (bergbezinkbassins)	8	stuks
Externe overstorten gemengd	29	stuks
Externe overstorten hemelwater	31	stuks
Uitlaat hemelwater	8	stuks
Totaal	289	stuks

c. Beleidskader

Gemeentelijk Rioleringsplan Tiel 2019-2022 (inclusief kostendekkingsplan).

d. Beleidsontwikkelingen

Met de komst van de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan, wordt het beleid uit het GRP voortaan geactualiseerd via deze verplichte Omgevingswet documenten.

e. Praktische ontwikkelingen

Spelen

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheerplan Spelen 2023-2026	Concept	2025 (verwacht)

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Speelplekken (beheer gemeente)	36	st
Speelplekken (overgedragen)	32	st
Trapvelden	10	st
Actieve joppen	13	st
Beweeg en natuurspeelplek (Cool Nature)	1	st
Totaal	92	st
Elementenverharding	2.679	m ²
Gesloten verharding	7.202	m ²
Halfverharding	1.272	m ²
Kunstgras	565	m ²
Rubbertegels	160	m ²
Zand	8.366	m ²
Rubberen grasdoorgroeitegels	20	m ²
Speeltoestellen	575	st

c. Beleidskader

Beheerplan spelen (concept)

Beleids- en uitvoeringsplan Wijken voor Spelen

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

Of de overdracht van speelplekken richting bewonersinitiatieven ook in 2025 voortgezet wordt hangt af van de besluitvorming in het laatste kwartaal van 2024.

Wegen

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheerplan Wegen 2023-2026	Concept	2023

b. Kengetallen

Verhardingstype	Hoeveelheid	
Cementbeton	18.935	m ²
Dicht asfaltbeton	734.532	m ²
Elementen	1.390.274	m ²
Oppervlakbehandeling	152.522	m ²
Overige	55.865	m ²
Zeer open asfaltbeton	15.079	m ²

c. Beleidskader

Het doel van het beleid voor het onderhoud van de verhardingen is:

Zorgen dat de weggebruiker veilig gebruik kan maken van de wegen, fiets- en voetpaden.

Zorgen voor goed bruikbare en voldoende comfortabele verhardingen.

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

In het beheerplan is inzichtelijk gemaakt dat de onderhoudsachterstand 25,8% van het totale areaal bedraagt. Daarnaast is inzichtelijk gemaakt hoe we de komende jaren op deze onderhoudsachterstand in gaan lopen m.b.v. de beschikbare middelen. We herijken de beheerplannen om de twee jaar om het inlopen op de achterstanden te monitoren.

Financieel overzicht beheerkader

Discipline	Uitvoeringsbudget (incl. DVO Avri)
Begraafplaatsen en gedenkparken	407.000
Civiele kunstwerken	184.000
Groen/bomen	2.936.000
Meubilair (straat en verkeer)	870.000
Openbare verlichting	355.000
Riolering en stedelijk water	982.000
Spelen	70.000
Wegen	1.993.000
Totaal	7.797.000

Planning projecten

Project	Jaar uitvoering	Bedrag x € 1.000
Herinrichting en onderhoud Nieuwe Tielseweg (Oost/West)	2025-2026	6.689
Rioolvervangng Dr. Asjeslaan e.o.	2026	125
Rioolvervangng Roos Vosstraat	2025	968
Rioolvervangng Jhr. A.W. van Borsselestraat Wadenoijen	2025 - 2026	501
Inrichting fietsvoorziening Passewaayse Hogeweg (inclusief omzetten persriool naar vrijerval afhandeling van onderzoek)	2025	1.396
Rioolvervangng Dodewaardlaan	2025	292
Tiel Fietsvriendelijk	2024-2025	3.000
Aanpassing rotonde Schaarsdijkweg		400
Baggerwerkzaamheden Glashaven (en beschoeiing), veerstoep, Waalhaven	2024-2025	180
Reconstructie kruising Papesteeg/Teisterbantlaan (rotonde)	2025 e.v.	1.892
Revitalisering Wadenoijenlaan e.o. (Tiel-West)	2025 e.v.	8.905
Revitalisering Binnenstad (centrum)	2025-2026	7.552
Rioolvervangng Gasthuislingelaan	2026	864
Rioolvervangng Stationsweg-Stationsplein	2026	804
Herinrichting en onderhoud Inundatiekanaal (Tiel-West)	2025	568
Rioolvervangng en vergroeiing Thorbeckestraat	2025	300
Rioolvervangng Daver	2025	125
Rioolvervangng Mr. A. Pijnacker Hordijkstraat	2026	435
Watermaatregelen Vogelbuurt	2025	650
Speelplaats Hertog Arnoldstraat	2025	187
Herinrichting Teisterbantlaan	2026	NTB
Afkoppelen De Praam	2026	686
Afkoppelen De Hennepe	2026	307

Maatschappelijk vastgoed

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Duurzaam meerjarenonderhoudsplannen	Update	2025

b. Kengetallen

Type bezit	Hoeveelheid
Scholen (inclusief schoolgebouwen waarvoor het wettelijke economisch claimrecht geldt)	27
Sportaccommodaties (binnen- en buitensport)	21
Bedrijfsruimte	13
Woningen, incl. opvang locaties voor vluchtelingen	6
Baarhuisje	7
Overige (fietsenstalling, garages, wijkaccommodaties, woonwagens, woonwagenstandplaatsen, torens etc)	26
Totaal	101

c. Beleidskader

Het beleidskader voor maatschappelijk vastgoed is:

- Naar een nota Vastgoedbeleid Gemeente Tiel, vastgesteld door de raad op 14 oktober 2020.
- Integraal huisvestingsplan onderwijshuisvesting (IHP), vastgesteld door de raad op 31 mei 2023
- Verordening voorzieningen huisvesting Onderwijs gemeente Tiel 2016, vastgesteld door de raad op 26 oktober 2016
- Sport- en beweegbeleid, vastgesteld door de raad op 15 december 2021

d. Beleidsontwikkelingen

- Uitvoeringsplannen en businesscases IHP

e. Ontwikkelingen in processen

f. Praktische ontwikkelingen

- Verduurzaming ook gaan meenemen, dus overgaan naar DMJOP's

4. Financiering

Inleiding

Algemene inleiding

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. Soms leent de gemeente geld om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overtollige liquide middelen. Al deze geldstromen lopen via de treasuryfunctie, die de gemeente bij de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe heeft ondergebracht.

De uitvoering van de financieringsfunctie vindt plaats binnen de kaders die zijn vastgelegd in de Wet financiering decentrale overheden, afgekort Wet fido. In deze wet zijn regels opgenomen voor de inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie bij de decentrale overheden. Op basis van deze regelgeving heeft de gemeente twee belangrijke instrumenten op het gebied van de treasury.

Ten eerste staan de spelregels en verantwoordelijkheden voor een goede uitvoering van de treasuryfunctie in het treasurystatuut. Dit statuut is geschreven om zoveel mogelijk de financiële risico's te beperken.

Ten tweede wordt jaarlijks bij zowel de begroting als de jaarrekening een financieringsparagraaf geschreven. In deze paragraaf komt het concrete beleid aan de orde, waarbij in de begroting de nadruk wordt gelegd op de plannen voor de toekomst en in de jaarrekening een verantwoording van het afgelopen jaar.

Rentevisie

Bij het nemen van beslissingen in het kader het aantrekken van geldmiddelen is het van belang dat de actuele ontwikkelingen op zowel de geld- als de kapitaalmarkt nauwlettend worden gevolgd. Als informatiebronnen zijn gebruikt de Bank Nederlandse Gemeenten, rentevisies van andere (grotere) financiële instellingen, beleid ECB en FED.

Op basis van deze visies kan in het algemeen het volgende over de rentevisie worden opgemerkt (stand van zaken medio juni 2024).

De Europese Centrale Bank heeft deze zomer haar beleid geherformuleerd en daaruit blijkt dat de ECB op het moment van schrijven waarschijnlijk haar monetaire beleid gaat versoepelen. In dat geval zullen de rentes (licht) gaan dalen. Hieraan ten grondslag ligt dat het inflatiecijfer in 2025 naar verwachting naar 2,20% gaat dalen. Hierbij moet wel worden aangetekend dat de toekomst op dit vlak er minder rooskleuring uitziet dan aanvankelijk werd verwacht. Voor 2025 was een daling naar 2,00% voorzien, echter dit is naar boven bijgesteld. De verwachting op het moment van schrijven is dat het inflatiecijfer in 2026 naar 2,60% gaat.

Op basis hiervan is de verwachting dat de lange rentetarieven het komend jaar op een iets lager niveau uitkomen. De analisten van de meeste financiële instellingen verwachten dat de rente van de

tienjaars marktrente (euroswap) op 2,90% tot 3,20% uit zal komen

Voor de korte rente is als meetpunt de driemaands Euribor aangehouden. De verwachting is dat dit percentage in 2025 tussen de 2,40% en 2,50% zal schommelen.

Risicobeheer

Renterisicobeheer

Onder renterisicobeheer wordt verstaan de onzekerheid over de hoogte van toekomstige rente uitgaven en –inkomsten. Voor de beheersing van de renterisico's gelden een aantal concrete richtlijnen.

1. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft de maximale toegestane omvang van de kortlopende schuld aan. Als “kort” wordt aangemerkt leningen met een termijn van maximaal één jaar. Over “kort” geld wordt in een normale geldmarktsituatie een lagere rentevergoeding betaald dan over “lang” geld. De kasgeldlimiet is bedoeld om de gemeente te behoeden voor het risico, dat de rentelasten opeens fors stijgen, omdat de rente voor “kort” geld sterk kan fluctueren. Door tijdig de “kort” geld-positie te consolideren in “lang” geld ontstaat er meer zekerheid over de op langere termijn te betalen rente.

De Wet fido staat een kasgeldlimiet toe van 8,5% van het begrotingstotaal. Voor 2025 betekent dit een limietbedrag van afgerond € 15,7 miljoen voor “korte” financiering.

Wanneer de gemeente de kasgeldlimiet voor het derde achtereenvolgende kwartaal overschrijdt, moet een plan ter goedkeuring aan de toezichthouder, de provincie Gelderland, worden voorgelegd waarin staat hoe en binnen welke termijn de overschrijding ongedaan wordt gemaakt.

Voor 2025 is de verwachting dat de huidige rentecurve welke op het moment van schrijven nog een invers beeld te zien geeft zal verschuiven naar een normale curve. Dit wil zeggen dat de verwachting is dat kort geld (kasgeld tot <1 jaar) weer goedkoper wordt t.o.v. lang geld (vanaf>1 jaar).

2. Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal met een minimum van € 2,5 miljoen. Bedoeling van de normering is om de gemeente tot een zodanige opbouw van de leningenportefeuille te komen, dat het renterisico uit hoofde van de renteaanpassingen en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt.

Kortom; het komen tot een spreiding in de leningenportefeuille op een manier dat herfinanciering (tegen een hoger rentepercentage) niet leidt tot ongewenst hogere rentelasten. Hiermee wordt een kader geboden bij de beoordeling van het financieringsbeleid.

Renterisiconorm en renterisico vaste schulden per 1 -1. Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Begrotingstotaal	185.272	183.208	182.012	182.569
Vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	37.054	36.642	36.402	36.514
Maximaal risico op vaste schuld	7.829	8.829	11.329	11.829
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	29.225	27.813	25.073	24.438

De inschatting van risico's is gebaseerd op de verwachte rente- en aflossingsverplichtingen van de komende jaren.

3. Renteschema

Om er voor te zorgen dat in de begroting en verantwoording de totale rentelasten

inzichtelijk zijn, is in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) opgenomen dat de paragraaf financiering in ieder geval inzicht geeft in de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend met behulp van de (omslag)rente.

Rente toerekening 2025. Bedragen x € 1.000	
De externe rentelasten over korte en lange financiering	1.319
De externe rentebaten	311
Totaal door te rekenen externe rente	
De rente doorberekend aan de grondexploitatie	
Rente projectfinanciering toegerekend aan betreffend taakveld	
Saldo door te rekenen externe rente	
Rente eigen vermogen	0
Rente voorzieningen	0
De aan taakvelden/programma's toe te rekenen rente	1.008
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	1.757
Renteresultaat op het taakveld Treasury	-749

In 2025 hanteren we, net als in 2024 een rekenrente van 1%. Dit percentage wordt in 2025 gehandhaafd. Het investeringsniveau is in 2025 groter dan 20 miljoen en het feit dat het percentage van de langlopende rente ruim boven de 1% zal liggen is de reële verwachting dat dit percentage vanaf 2026 zal stijgen.

Koersrisicobeheer

Koersrisico's bij beleggingen in aandelen worden beperkt door de bepalingen in de Wet fido, die uitzettingen in de vorm van aandelen, anders dan het deelnemen in ondernemingen uit hoofde van de publieke taak, niet toestaan.

De gemeente beschikt niet over aandelen van beursgenoteerde ondernemingen en loopt als zodanig geen risico's. Wel neemt de gemeente deel in het aandelenvermogen van de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en in de aandelen Vitens. Het risico op waardeverlies van deze aandelen is zeer beperkt.

Omschrijving	Kredietrisico	Boekwaarde per 31-12-2023 Bedragen x € 1.000
NV BNG Bank	AAA	92
Vitens	Geen rating	43
Totaal		135

Kredietrisicobeheer

Kredietrisicobeheersing richt zich op de kredietwaardigheid (en dus het risicoprofiel) van de tegenpartijen bij financiële transacties. Kredietrisico's kunnen zich op twee manieren manifesteren. Ten eerste is er het directe risico dat wordt gelopen uit hoofde van door de gemeente gedane uitzettingen (verstekte geldleningen en beleggingen). Gelet op de bepalingen met betrekking tot Schatkistbankieren zijn nieuwe externe beleggingen niet meer

mogelijk. Het uitzetten van geldmiddelen kan daardoor alleen nog maar plaatsvinden in 's Rijks Schatkist of bij andere decentrale overheden.

Nieuwe leningen aan woningbouwcorporaties worden niet meer verstrekt. Wel worden, samen met het Waarborgfonds Sociale Woningbouw, door de gemeente garanties verstrekt op leningen die de corporaties aangaan.

Verstekte geldleningen Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2025	Aflossing 2025	Stand per 31-12-2025	Rente gemiddeld
SvN	2.953	0	2.953	
Verenigingen/stichtingen	355	8	347	
Hypotheek personeel	271	0	271	4,875%
Totaal	3.579	8	3.571	

Daarnaast is een kredietrisico verbonden aan gemeentelijke leningen en garanties, die de gemeente heeft verstrekt c.q. afgegeven aan lokaal opererende organisaties. Op deze leningen loopt de gemeente kredietrisico's. Grootste onderdeel van de verstrekte garanties vormt de achtervangfunctie voor de woningcorporaties en particuliere woningbouw. Daarbij wordt de gemeente pas aangesproken als de

sector zelf en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) hun verplichtingen niet nakomen. Dit is tot op heden nog niet voorgekomen. Het risico wordt daarmee gering geacht. De portefeuille voor particuliere woningbouw wordt langzaam afgebouwd, omdat die achtervangpositie is overgenomen door de Nationale Hypotheekgarantie (NHG).

Gegarandeerde geldleningen Bedragen x € 1.000	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025
Particuliere woningbouw	63.381	57.881	52.150
Woningbouwcorporaties	98.504	91.023	83.523
Gemeente als achtervang	161.885	148.904	135.673
Medel	2.500	0	0
Culturele-/sportverenigingen	186	157	145
Lening personeel	850	263	263
Gemeente als directe risicodragers	3.536	3.123	3.111
Totaal gegarandeerde geldleningen	171.208	149.324	136.081

Financiering Vaste leningen

In het onderstaand overzicht wordt een beeld geschetst van het verloop van de vaste leningenportefeuille voor het jaar 2025.

Mutaties in portefeuille	Bedragen	Rentepercentage
Stand per 1 januari 2025	98.208	-/-0,07% - 4,10%
Nieuwe leningen	10.000	3,00%
Reguliere aflossingen	7.829	
Vervroegde aflossingen	0	
Stand per 31 december 2025	100.379	

Het al dan niet aantrekken van geld hangt af van het verloop van kasstromen in de gemeente en het verschil tussen inkomsten en uitgaven. De financieringsbehoefte van de gemeente wordt bepaald door het verloop van verschillende kasstromen: liquiditeitsverloop vanuit de exploitatie, meerjarig investeringsplan, liquiditeitsverloop binnen grondexploitaties en herfinanciering van aflopende leningen.

Relatiebeheer

Met de huisbankier BNG Bank vindt periodiek overleg, waarbij aandacht wordt besteed aan eventuele nieuwe ontwikkelingen. Ook het contract dat de gemeente met de BNG Bank N.V. heeft wordt dan tegen het licht gehouden, waarbij de nadruk ligt op inhoudelijke bepalingen en concurrerende condities.

Kasbeheer

1. Geldstroombeheer

De geldstromen lopen hoofdzakelijk via de BNG Bank. De saldi op de rekeningen bij de ABN/AMRO worden periodiek overgeboekt naar de hoofdrekening van de BNG Bank. Doel is om -waarbij mogelijk- alle bankzaken via de BNG te laten verlopen en daar waar mogelijk rekeningen bij overige bankinstellingen op te zeggen, om hiermee de administratieve last te verkleinen.

De gemeente streeft naar een liquiditeitsprognose die éénmaal per maand wordt geactualiseerd. De grootste onzekerheden inzake inkomende en uitgaande geldstromen volgen uit de investeringen in infrastructurele projecten.

Intern liquiditeitsbeheer

Liquiditeitenplanning Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Uitgaven				
Reguliere exploitatie	185.272	183.208	182.012	182.569
Investeringen	30.838	17.480	17.148	314
Grondexploitatie	32	32	32	32
Aflossing leningen	7.829	8.829	11.329	11.829
Totaal uitgaven	223.971	209.549	210.521	194.744
Inkomsten				
Reguliere exploitatie	185.737	177.683	176.169	177.322
Grondexploitatie				
Aflossing leningen	3	6	1	9
Totaal inkomsten	185.740	177.689	176.170	177.331
Saldo	-38.231	-31.860	-34.351	-17.413

Bij daadwerkelijke financieringsbehoefte zal dit worden ingevuld met kortlopende of langlopende leningen.

2. *Schatkistbankieren*

De wet schatkistbankieren schrijft voor dat overtollige middelen dagelijks worden afgeroomd naar een rekening bij de schatkist van het Rijk. Het Ministerie van Financiën heeft een drempelbedrag vastgesteld dat op de rekening courant van de eigen bank mag blijven staan. Het drem-

pelbedrag is het maximale bedrag dat een decentrale overheid dagelijks, over een heel kwartaal bezien, buiten de schatkist mag aanhouden. Deze drempel bedraagt per 1 juli 2021 2% van het begrotingstotaal.

Conform de regelgeving wordt er bij jaarrekening verantwoording afgelegd over het totaal aan middelen dat per kwartaal buiten de schatkist is gehouden. De verwachting is dat in 2025 aan de drempel wordt voldaan.

5. Bedrijfsvoering

5.1 Robuust financieel beleid

Wat willen we bereiken?

Financieel staan we er beter voor ten opzichte van eerdere jaren. De meerjarenbegroting wordt voor het jaar 2025 sluitend aangeboden. Alle gemeenten worden vanaf 2026 geconfronteerd met hoge kortingen op de algemene uitkering dat is de hoofdoorzaak waarom onze meerjarenbegroting vanaf 2026 niet sluitend is.

Recent hebben we een goedkeurende verklaring gekregen van onze accountant. De afgelopen jaren had Tiel grote uitdagingen en een beperkt huishoudboekje. Met sober en doelmatig beleid is een positieve trend in gang gezet. Nog steeds betekent dat zorgvuldige keuzes maken, prioriteiten stellen, soms ook 'nee' durven zeggen en samen kijken wat wel mogelijk is. We blijven scherp aan de wind varen als het om geld draait.

Wat gaan we ervoor doen?

		Jaartal
5.1.1	De ambities en speerpunten van het coalitieakkoord 2022-2026 aangevuld met actiepunten uit de Perspectievennota's en nieuw beleid vertalen we in de Programmabegroting 2023 en volgende jaren. De begroting is een inhoudelijke en financiële uitwerking van onze plannen. We realiseren ons dat we prioriteiten moeten stellen en programmeren onze ambities over de volledige bestuursperiode.	C
5.1.2	We gaan voor een sluitende meerjaren begroting waarbij het eerste begrotingsjaar sluitend is. We durven keuzes te maken en realiseren ons dat de wensen voor onze stad altijd groter zullen zijn dan onze gemeentefinanciën.	C
5.1.3	Om onze ambities te realiseren, werken we aan het werven van subsidies en het verkrijgen van sponsorbijdragen, etc.) We investeren hiervoor in onze ambtelijke organisatie.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Sluitende begroting vanaf 2026

Voor het jaar 2025 hebben we een structureel sluitende begroting gelijk aan het advies van de VNG én we brengen de vijf belangrijkste thema's voor mogelijke bezuinigingen in kaart. Belangrijk bij deze thema's is dat het hier gaat om de medebewindstaken. Dus taken die we doen voor het Rijk en die ook gefinancierd zouden moeten worden door het Rijk.

Onze financiële positie is sterk afhankelijk van het Rijk. Actuele voorbeelden hiervan zijn de middelen voor de Jeugdzorg en de compensatie van onze inwoners voor loon- en prijsontwikkelingen waarvoor het Rijk vaak wel incidentele, maar geen structurele middelen beschikbaar stelt.

Voor overige financiële beleidsontwikkelingen verwijzen we naar de financiële beschouwingen.

Relevante (lokale) kaders

- Financiële verordening 2023
- Treasurystatuut 2017

Hoe gaan we het meten?

Zie financiële kengetallen in paragraaf Weerstandsvermogen.

Met wie werken we samen?

Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR)

Het heffen en innen van belastingen vindt plaats in een continue veranderende omgeving. Voorbeelden zijn de kinderopvangtoeslagaffaire en de oorlog in de Oekraïne. BSR speelt hierop in door sociaal in te vorderen, waar mogelijk en toegestaan informatie te delen naar haar deelnemers. Sociaal invorderen blijkt

effectiever te zijn waardoor er meer belastingopbrengsten gegenereerd worden.

In relatie tot de steeds toenemende ontwikkelingen, de aandacht voor kostenbeheersing, kostenverlaging en toenemende kwetsbaarheid op onderdelen van het takenpakket van BSR is het van belang dat BSR zich oriënteert op volumegroei vanuit het perspectief van schaalgrootte. Vanuit dat perspectief is het de ambitie om per 1 januari 2025 de gemeente Gorinchem tot de BSR toe te laten treden. Vooralsnog richt de BSR zich op het doel dat zij door de toezichthouder (De Waarderingskamer) wordt erkend als een aanhoudende goede WOZ-uitvoerder. De BSR wordt op site van De Waarderingskamer nu gewaardeerd met 3 sterren, de ambitie blijft om een vierde ster te behalen

5.2 Dienstverlening en gemeentelijke organisatie

Wat willen we bereiken?

We willen de dienstverlening aan onze inwoners verbeteren. In de Visie op Excellente Dienstverlening leggen we vast welke verbeteringen we willen doorvoeren. Ook werken we aan een optimale besluitvorming binnen ons bestuur en verbeteren we de bedrijfsvoering van onze organisatie. Het is essentieel om te erkennen dat toekomstgericht vakmanschap van ambtenaren een van de grootste uitdagingen is voor de komende jaren. We zorgen ervoor dat onze medewerkers optimaal zijn toegerust om hun taken professioneel, toekomstgericht, innovatief en met lef aan te pakken. Dit vereist investeringen in werving en selectie, goed werkgeverschap en opleiding en ontwikkeling op alle

niveaus binnen de organisatie. Het succes van de gemeente hangt immers af van de kwaliteit en veerkracht van haar ambtenaren.

Ten aanzien van het onderdeel informatieveiligheid en privacy streven we er naar om in control te zijn (optimale veiligheid).

Dat betekent het voldoen aan de Baseline informatieveiligheid Overheid (BIO) en handelen in lijn met de privacywetgeving (AVG). Dit doen we met beleid en procedures over informatiebeveiliging en privacy én het actualiseren en implementeren van maatregelen en technische oplossingen.

Wat gaan we ervoor doen?

		Jaar
5.2.1	Onze ambtelijke organisatie breiden we uit. Dat is nodig om het fundament weer op orde te brengen. We stellen structureel budget beschikbaar voor het aantrekken van nieuwe medewerkers.	C
5.2.2	We ontwikkelen actieve arbeidsmarktcommunicatie om talentvolle medewerkers te werven en investeren tegelijkertijd in het leren en ontwikkelen van al onze medewerkers.	C
5.2.3	Ons beeldmerk vernieuwen we en we werken aan het imago van onze organisatie. We sluiten aan bij modern en aantrekkelijk werkgeverschap en investeren in flexibel en opgaven gestuurd werken.	C
5.2.4	Om de dienstverlening aan onze inwoners te verbeteren gaan we onze servicenormen herwaarderen en de klantgerichtheid bevorderen. Pieter het voorstel is om deze te laten vervallen sluit ook niet meer aan bij de visie en de uit te voeren acties en 5.2.6 op te nemen.	C
5.2.5	Informatiebeveiliging gaan we beter verankeren. We vergoten we organisatie breed de bewustwording, nemen maatregelen om digitale inbreuken vroegtijdig te kunnen ondervangen, en versterken we de beveiliging van onze informatiesystemen.	C
5.2.6	De richtlijnen voor cybersecurity worden steeds strenger per 2023 is de richtlijn Network and Information Security (NIS2) is in werking getreden en is gericht op een verbetering van de digitale en economische weerbaarheid.	C
5.2.7	In 2025 starten we met de uitvoering van eerste verbetermaatregelen via het Uitvoeringsprogramma Excellente Dienstverlening.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Rechtmatigheid

Met ingang van het boekjaar 2023 is de verplichting om te rapporteren over het rechtmatig handelen bij het college belegd. Dat betekent dat we vanuit het college verantwoording afleggen aan de gemeenteraad, waar eerder de accountant rapporteerde over de rechtmatigheid aan de gemeenteraad. In 2024 zijn er nieuwe Tielse, financiële spelregels door de raad vastgesteld. Uitgangspunt is de doelmatige inzet van mens en kapitaal, het sturen en verantwoorden op hoofdlijnen om hiermee onnodige bureaucratie zoveel mogelijk te voorkomen.

Datagedreven werken

Dit is een belangrijk onderdeel van het werken binnen de organisatie. Met datagedreven werken willen we gericht en met minder inzet van schaarse middelen komen tot een betere dienstverlening. Met betrouwbare data kunnen we de resultaten van het beleid beter in beeld krijgen en daardoor ons (nieuwe) beleid krachtiger inzetten. We sturen dus op feiten, in plaats van onderbuikgevoel.

Verbetering dienstverlening

De organisatieontwikkeling Veerkrachtig Tiel biedt ruimte voor doorontwikkeling naar excellente dienstverlening. Hierbij betrekken we landelijke trends en ontwikkelingen met als doel om onze inwoners zo goed mogelijk ten dienste te staan.

Dynamische arbeidsmarkt

Voor de toekomst van Nederland is het belangrijk dat werkgevers werken aan hun aantrekkingskracht. Dat geldt in

het bijzonder voor alle Nederlandse gemeenten die in deze krappe arbeidsmarkt worstelen met het aantrekken en behouden van duurzaam inzetbaar personeel. Niet alle vacatures kunnen snel en via een regulier contract worden ingevuld. Daarom wordt vaker tijdelijk uitgeweken naar externe inhuur. Ook stageplekken en trainees helpen ons om de maatschappelijke opgaven in te vullen.

Informatiebeveiliging

In een goed functionerende gemeente zijn digitale informatiesystemen van essentieel belang. De kwaliteit van dienstverlening en bedrijfsvoering hangt sterk af van de goede beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatiesystemen en de betrouwbaarheid van de data. Binnen de organisatie is steeds meer bewustwording voor informatieveiligheid.

Om onze weerbaarheid op het gebied van informatieveiligheid en cybersecurity te verhogen volgen we de landelijke Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Dit vraagt extra aandacht om ook voor de nabije toekomst onze informatieveiligheid op orde te behouden.

Relevante (lokale) kaders

- Inkoop en aanbestedingsbeleid 2024-2027
- Privacybeleid gemeente Tiel 2022
- Strategisch Informatieveiligheidsbeleid 2021-2024

Hoe gaan we het meten?

Monitoring voortgang van projecten en activiteiten uit het uitvoeringsprogramma.

Met wie werken we samen?

Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe (BWB)

Onze bedrijfsvoeringstaken hebben we ondergebracht bij de BWB. Voor wat betreft deze bedrijfsvoeringstaken wordt steeds meer gevraagd vanuit wet- en regelgeving, de ambitie om meer datagedreven te werken en omdat we onze rol als modern en aantrekkelijk werkgever goed willen invullen. Dit vraagt een goede dienstverlening door de BWB. In 2024 is door de raad een motie aangenomen om de bedrijfsvoering te optimaliseren. De raad heeft gevraagd de mogelijkheden te onderzoeken om de bedrijfsvoering in de gemeente Tiel in eigen beheer te organiseren.

Wat mag het kosten?

Onder de kosten van bedrijfsvoering verstaan we alle kosten van het ambtelijk apparaat die nodig zijn om de primaire taken van de gemeente uit te voeren. Denk

aan salarissen, huisvesting, kantoorkosten en automatisering. Hieronder vallen niet het personeel van de culturele instellingen, de griffie en het bestuur. Ook de bijdrage aan instellingen aan wie wij bedrijfsvoeringstaken hebben overgedragen, zoals de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe BWB, tellen we hierin mee.

De directe salariskosten van medewerkers die aan een programma werken zijn verdeeld over de programma's, de andere kosten ramen we op het taakveld Overhead in het hoofdstuk Algemene baten en lasten. Voor een nadere toelichting hierop verwijzen we naar het overzicht en de toelichting in dat hoofdstuk.

Onderstaand een overzicht van de bedrijfsvoeringskosten 2023-2028, uitgesplitst naar kostensoorten. De belangrijkste kosten zijn de salarissen van de medewerkers.

Bedragen x € 1.000	Werk. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
Salarissen	15.858	20.627	21.945	21.945	21.945	21.945
Personeel van derden	6.434	1.948	594	594	594	594
Bijdrage gemeensch. regelingen	7.577	7.931	8.423	8.496	8.502	8.502
Goederen en diensten	3.166	3.389	4.122	3.824	3.710	3.589
Kapitaallasten	542	510	556	549	455	449
Reserveringen	-231	-43	32	-19	130	318
Opbrengsten van derden	-807	-726	-742	-742	-742	-742
Kosten bedrijfsvoering	32.539	33.635	34.930	34.648	34.594	34.656

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven opgenomen:

Bedragen x € 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2025	jaarlasten 2026	jaarlasten 2027	jaarlasten 2028
Uitvoeringsprogramma excellente dienstverlening		250	50	50	50
Incidentele dekking		-250			
Modern een aantrekkelijk werkgeverschap		90	90	90	90
Organisatieontwikkeling		120	120	120	120

Verrekeningen met de reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve. Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	Stand per 31-12
Dekking afschrijving Stadhuiscomplex	82		7	75
Informatisering en automatisering	631		35	596
Dekking afschrijving MMP	1.210	197	10	1.309
Onderhoud stadhuiscomplex	700	-26		675

6. Verbonden partijen

Algemeen

Een groot aantal van de gemeentelijke doelstellingen wordt niet alleen door de gemeentelijke organisatie zelf, maar ook door samenwerkingsverbanden gerealiseerd. De relatie tussen de gemeente en deze partijen kan sterk verschillen. Rond de gemeentelijke organisatie zijn een aantal schillen te zien. Het dichtst bij de gemeentelijke kern ligt dan de schil met de organisaties waarvoor de gemeente een financieel risico draagt en ook bestuurlijke (mede) verantwoordelijk is. Binnen deze schil liggen de gemeenschappelijke regelingen.

1. Meer naar buiten toe komen we bij de privaatrechtelijke rechtspersonen met een gemeentelijke deelname.
2. Daarnaast zijn er de organisaties die met behulp van een gemeentelijke subsidie een bijdrage leveren aan het realiseren van gemeentelijke doelstellingen. Met de meeste van deze organisaties hebben we meerjarige budgetcontracten afgesloten.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de samenwerkingsverbanden waarin de gemeente Tiel een bestuurlijk én een financieel belang heeft.

- Een bestuurlijk belang houdt in dat de gemeente zeggenschap heeft, of door een zetel in het bestuur van een organisatie, of uit hoofde van stemrecht.
- Er is een financieel belang wanneer de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld en die verliest bij een eventueel faillissement van de verbonden partij en/of er financiële problemen bij de verbonden partij zich manifesteren en deze op de gemeente kunnen worden verhaald.

Onze gemeente heeft met veel organisaties een relatie, maar die voldoen niet allemaal aan de eerder genoemde criteria van verbonden partijen. De organisaties die wel aan de definitie van verbonden partijen voldoen, zijn onder te verdelen in:

1. gemeenschappelijke regelingen;
2. deelnemingen.

Gemeenschappelijke regelingen

Regio Rivierenland						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	De Regio Rivierenland is een gemeenschappelijke regeling van acht gemeenten waarbinnen op regionaal niveau voor de gemeenten taken worden uitgevoerd op het gebied van verkeer en vervoer, milieu, ruimtelijke ordening en waterbeheersing, volkshuisvesting, onderwijs, economie, arbeidsmarkt, volksgezondheid en zorg (jeugdbeleid, WMO). De gemeenschappelijke regeling voert zowel uitvoeringstaken als (strategische)beleidstaken uit.					
Bestuurlijk belang	Alle gemeenten zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur. Het AB bestaat uit acht leden en een voorzitter. Voorzitter van het AB is een gemeenschappelijk lid, dat door alle gemeenten gezamenlijk wordt aangewezen. Het AB benoemt het Dagelijks Bestuur (DB) dat bestaat uit 3 leden.					
Betrokkenen	De raden, colleges en burgemeesters van de gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	Het weerstandsvermogen wordt gevormd door het weerstands-vermogen van de afzonderlijke gemeenten. Niettemin zijn er redenen om ook binnen de regio financiële weerstand op te bouwen. Op grond van wettelijke voorschriften moeten voorzieningen gevormd worden bij kwantificeerbare risico's, verplichtingen en verliezen. Daarnaast is het wenselijk om voor bepaalde activiteiten een reserve te hebben om te voorkomen dat bedrijfsresultaten en onvoorziene omstandigheden grote afwijkingen veroorzaken in de jaarlijks geraamde gemeentelijke bijdragen en tarieven. De vaste bijdrage is deels omgezet naar dienstverleningsovereenkomsten. Het leveren van maatwerk en flexibiliteit heeft als nadeel dat er meer risico's in de bedrijfsvoering ontstaan. Om deze risico's te kunnen opvangen heeft het AB ingestemd met de vorming van reserves.					
Relatie met programma's	Programma 2 Vitale Stad					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2025	Begrote bijdrage 2024	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	489	460	2.228	2.141	11.045	10.008

Avri						
Vestigingsplaats	Geldermalsen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Avri is een gemeenschappelijke regeling van 8 gemeenten die taken uitvoert op het gebied van afvalverwijdering. Daarnaast verzorgt Avri voor een aantal gemeenten in de regio het onderhoud in de openbare ruimte (BOR).					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur (AB) zijn alle betrokken gemeenten vertegenwoordigd en bestaat derhalve uit 8 leden. De voorzitter wordt door en uit het AB aange-wezen. Het AB benoemt de leden van het Dagelijks Bestuur dat bestaat uit 3 leden, te weten een voorzitter en 2 door het AB uit zijn midden aan te wijzen leden.					
Betrokkenen	De gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	Er is voldoende financiële armslag nodig om continuïteit in dienstverlening te waarborgen, risico's af te dekken en prijsstabiliteit te realiseren. We zien een afname van de risico's en een stijging van het weerstandsvermogen. De toename van het weerstandsvermogen is het gevolg van de begrote dotatie vanuit de risico-opslag voor de overdracht van de stortplaats per 2034 in de afvalstoffenheffing van € 1 miljoen.					
Relatie met programma's	Voornamelijk programma 1					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	0*	0*	2.108	2.171	53.472	52.255

* De activiteiten van de Avri worden gefinancierd uit de afvalstoffenheffing. Dit staat los van de DVO's die we met de Avri hebben afgesloten voor het beheer van de openbare ruimte en toezicht en handhavingstaken.

Veiligheidsregio Gelderland-Zuid						
Vestigingsplaats	Nijmegen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ) is een organisatie voor brandweezorg, geneeskundige hulpverlening en voorbereiding en coördinatie op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. De VRGZ zorgt ervoor dat rampen en crises zo goed mogelijk voorkomen en bestreden worden en dat brandweezorg en geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen wordt verleend.					
Bestuurlijk belang	Alle deelnemende gemeenten zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door hun burgemeester; het Algemeen Bestuur telt 14 zetels. Alle leden hebben 1 stem, tenzij er een besluit genomen moet worden over de jaarrekening, begroting, begrotingswijziging of het regionaal beheersprogramma. Daarvoor geldt een gewogen stemrecht per 20.000 inwoners, waarbij elke gemeente minimaal 1 stem heeft. De burgemeester van de gemeente Nijmegen is uit hoofde van zijn functie van korpsbeheerder zowel voorzitter van het AB als het DB. Het DB bestaat uit 6 leden.					
Betrokkenen	De gemeenten Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, West Betuwe, Berg en Dal, Heumen, Maasdriel, Neder-Betuwe, Nijmegen, Tiel, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.					
Risico's	In 2014 is door de VRGZ de nota Risicomanagement, voorzieningen en weerstandsvermogen opgesteld. Het bestuur nam hierover besluiten in 2015. Elk jaar worden bij de verschillende organisatieonderdelen de risico's in kaart gebracht. Deze risico's zijn gerubriceerd en gewaardeerd, welke zijn opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing .					
Relatie met programma's	4 Inwoners					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2025	Begrote bijdrage 2024	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	3.417	3.223	8.559	7.870	93.670	102.924

GGD Gelderland-Zuid						
Vestigingsplaats	Nijmegen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	1. Bevorderen van gezond gedrag en bestrijden van gezondheidsrisico's. 2. Het ondersteunen van gemeentelijk gezondheidsbeleid in de regio.					
Bestuurlijk belang	Alle betrokkenen worden door een collegelid vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur.					
Betrokkenen	De gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Heumen, Maasdriel, Neder-Betuwe, Nijmegen, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel					
Risico's	De benodigde weerstandscapaciteit van de GGD Gelderland-Zuid bedraagt na weging € 3,2 mln conform de in de begroting 2025 opgenomen paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen. De risico's van de GGD overstijgen de beschikbare algemene reserve van € 1,5 mln. Een overzicht van de risico's is opgenomen in paragraaf 4.1 van de begroting 2025 van de GGD. Hierin wordt de top 10 risico's weergegeven.					
Relatie met programma's	3. Mens en Samenleving					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	1.739	1.883	2.297	2.181	28.455	21.676

De begrote bijdrage betreft de uniforme bijdrage op basis van inwoneraantallen. Naast deze bijdragen “kopen” de gemeenten diverse diensten in bij de GGD. Dit wordt op basis van realisatie aan de gemeenten gefactureerd.

Regionaal Archief Rivierenland (RAR)						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	<p>Het Regionaal Archief heeft tot doel het binnen het samenwerkingsgebied vervullen van de functie van regionaal kennis- en informatiecentrum op het gebied van de lokale en regionale geschiedenis en vervult daartoe de volgende taken:</p> <p>a) de zorg voor en het beheren van de in de archiefwerkplaats berustende archiefbescheiden van de deelnemers;</p> <p>b) het toezicht op het beheer van de archiefbescheiden van de deelnemers voor zover deze niet zijn overgebracht;</p> <p>c) de zorg voor het beheer van de in de archiefbewaarpplaats berustende archiefbescheiden van instanties die niet bestuurlijk in de regeling participeren en waaraan op contractbasis diensten worden verleend, en</p> <p>d) het stimuleren van de lokale en regionale geschiedbeoefening en het daartoe aanleggen, beheren en bewaren van een zo compleet mogelijke collectie relevant bronnenmateriaal op het gebied van de lokale en regionale geschiedenis.</p>					
Bestuurlijk belang	<p>Elke gemeente is met een lid in het algemeen bestuur (AB) vertegenwoordigd. Elk lid heeft één stem. Besluiten worden bij meerderheid van stemmen genomen, tenzij in de regeling anders is bepaald.</p> <p>Het dagelijks bestuur bestaat uit de voorzitter en twee andere leden die door en uit het AB worden aangewezen.</p>					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Buren, Culemborg, Neder-Betuwe, Tiel, Maasdriel, West Betuwe en Zaltbommel.					
Risico's	In 2023 zijn aan de hand van een uitgebreide risicosessie actuele risico's voor het RAR geïdentificeerd en is het rapport Risicomanagement & Weerstandsvermogen uit 2020 onder de loop genomen. De uitkomsten uit deze sessies zijn vastgelegd in de Beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen 2024 – 2028, van datum 24-11-2023.					
Relatie met programma's	2. Vitale stad					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	518	529	508	470	7.595	7.305

Werkzaam						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	De regeling is getroffen voor gemeenschappelijke behartiging van het streven naar een zo hoog mogelijke arbeidsparticipatie van de inwoners van de gemeenten en, indien nodig, het verstrekken van uitkeringen aan hen. Het gaat m.n. om de uitvoering van alle taakonderdelen van de Participatiewet (met uitzondering van bijzondere bijstand).					
Bestuurlijk belang	<p>Het algemeen bestuur bestaat uit één lid uit de colleges per deelnemende gemeente. Het algemeen bestuur wijst uit zijn midden een voorzitter en plaatsvervangend voorzitter aan. De voorzitter van het algemeen bestuur is tevens voorzitter van het dagelijks bestuur. Het dagelijks bestuur bestaat, naast de voorzitter, uit twee leden, die worden benoemd door en uit het algemeen bestuur.</p> <p>In de begroting staat welke bijdrage elke gemeente verschuldigd is ter dekking van alle kosten van het openbaar lichaam. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de deelnemers er steeds zorg voor zullen dragen dat het openbaar lichaam te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen.</p> <p>De deelnemers betalen aan Werkzaam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. voor de uitvoering van de Wsw een bijdrage gelijk aan het saldo van de kosten en de opbrengsten van die aan de Wet sociale werkvoorziening kan worden toegerekend. 2. Een gemeentelijke bijdrage die per deelnemer als volgt wordt vastgesteld: <ol style="list-style-type: none"> 2.1. de specifieke budget die door de gemeenten wordt ontvangen voor de Participatiewet op basis van de stand van de septembercirculaire van het betreffende begrotingsjaar; 2.2. de middelen die de gemeenten ontvangen via het gemeentefonds die specifiek zijn toe te rekenen aan de Participatiewet op basis van de stand van de septembercirculaire van het betreffende begrotingsjaar 2.3. het verschil tussen de begroting en de inbreng van de budgetten onder 2.1 en 2.2 genoemd worden verdeeld op basis van het aantal cliënten 2.4. 95% van het participatiebudget voor deelnemers die klantgroep 4 nog niet hebben overgedragen. 					
Betrokkenen	De gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe en Zaltbommel.					
Risico's	De hoogte van het weerstandsvermogen wordt bepaald door het risicoprofiel van Werkzaam Rivierenland en de kaders die het bestuur stelt. Artikel 30 van de GR schrijft voor dat het weerstandsvermogen maximaal 3% bedraagt van de jaarlijkse exploitatielasten. De beschikbare weerstandscapaciteit per 31-12-25 wordt geraamd op € 2,5 mln. Hiermee worden de geïnventariseerde risico's volledig afgedekt.					
Relatie met programma's	3. Mens en samenleving					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	37.275*	40.128**	3.906	3.781	17.046	17.000

* in de gemeentelijke begroting houden we rekening met een voordeel op de Buig van € 710.000, dit in afwijking op de begroting 2024 van GR Werkzaam. ** Voor het jaar 2025 is dit € 754.000.

Belastingsamenwerking Rivierenland						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	<p>Samenwerking bij de heffing en invordering van de waterschapsbelastingen, afvalstoffenheffing en gemeentelijke belastingen, alsmede bij de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en het beheer en de uitvoering van de vastgoedinformatie.</p> <p>De verordenende bevoegdheid blijft bij de gemeente.</p>					
Bestuurlijk belang	<p>Alle deelnemende bestuursorganen zijn in het algemeen bestuur (AB) vertegenwoordigd, waarbij Waterschap Rivierenland met twee leden is vertegenwoordigd. Alle deelnemers, met uitzondering van Waterschap Rivierenland, hebben één stem. De leden namens Waterschap Rivierenland hebben beiden twee stemmen. Het dagelijks bestuur (DB) bestaat uit de voorzitter en twee leden, door en uit het AB gekozen, waarbij ten minste één lid uit de vertegenwoordiging namens Waterschap Rivierenland wordt gekozen.</p>					
Betrokkenen	De deelnemers zijn Waterschap Rivierenland, gemeenschappelijke regeling AVRI en de gemeenten Culemborg, Maasdriel, Montfoort, West Betuwe, West Maas en Waal, Wijk bij Duurstede, IJsselstein en Tiel.					
Risico's	<p>De incidentele weerstandscapaciteit van BSR is gelijk aan de in de begroting opgenomen post onvoorzien. BSR heeft geen structurele weerstandscapaciteit. Voor eventuele risico's die niet in de begroting zijn opgenomen, en niet gedragen kunnen worden uit de post onvoorzien, dienen deelnemers van BSR zelf een voorziening te treffen. Risico's met betrekking tot de belastingopbrengsten behoren niet tot de bedrijfsrisico's van BSR.</p> <p>In de begroting 2025 van de BSR zijn in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing verschillende risico's opgenomen zoals: opbrengsten invorderingsbaten, datalekken, ziekteverzuim, Wijzigingen van wet- en regelgeving en krapte op de arbeidsmarkt.</p>					
Relatie met programma's	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12- 2024	31-12- 2025	31-12- 2024	31-12- 2025
	817	863	155	100	9.680	9.512

Industrieschap Medel						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Dit samenwerkingsverband heeft als doel de ontwikkeling van het bedrijventpark Medel. Medel heeft zowel een lokaal, subregionaal als (boven) regionaal karakter en is gelegen in de gemeente Tiel.					
Bestuurlijk belang	<p>In het Algemeen Bestuur (AB) zijn de betrokken gemeenten vertegenwoordigd met elk 4 leden welke zijn aangewezen door de Raad.</p> <p>In het Dagelijks Bestuur hebben van iedere gemeente 2 collegeleden zitting welke zijn aangewezen door het AB.</p> <p>De voorzitter en waarnemend voorzitter worden gekozen uit de Tielse leden.</p>					
Betrokkenen	Neder-Betuwe en Tiel zijn de deelnemende gemeenten.					
Risico's	Voor de grondexploitaties 'Medel afronding' is een risicoparagraaf opgesteld. Deze bestaat uit een risico-inventarisatie, de beheersmaatregelen per risico en een weerstandsparagraaf, inclusief de benodigde weerstandscapaciteit volgens het risico simulatie systeem van 'GreXManager'. Deze paragraaf wordt halfjaarlijks geactualiseerd. Hiermee wordt ruim voldaan aan de criteria voor risicomanagement, te weten "gestructureerd en expliciet risico's in kaart brengen, te evalueren en door er pro-actief mee om te gaan, ze beter te beheersen".					
Relatie met programma's	2. Vitale stad					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	0	0	40.736	46.049	0	0

Omgevingsdienst Rivierenland (ODR)						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Rijk, Provincie en gemeenten willen de kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu verbeteren. Daarom is een uitvoeringsorganisatie opgericht die taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uitvoert.					
Bestuurlijk belang	Alle betrokkenen zijn vertegenwoordigd met 1 collegelid in het Algemeen Bestuur. Het Dagelijks Bestuur bestaat naast de voorzitter uit 3 leden.					
Betrokkenen	De deelnemers zijn Provincie Gelderland en de gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	<p>In de begroting van de ODR worden de volgende risico's onderkend:</p> <ul style="list-style-type: none"> • openstaande verlofsaldi; • beschikbaarheid (vast) personeel; • omgevingswet/Wkb; • Ontwikkelingen Interbestuurlijk Programma; • Beleidsontwikkelingen nieuw kabinet <p>Het beschikbare weerstandsvermogen is voldoende om de gecalculeerde risico's mee op te vangen.</p>					
Relatie met programma's	1. Leefomgeving					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	1.156	1.258	1.005	976	5.770	5.581

Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe						
Vestigingsplaats	Culemborg					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de bedrijfsvoeringstaken met als doel het verlagen van kosten, het verhogen van de kwaliteit, het verminderen van de kwetsbaarheid en het bieden van kansen aan medewerkers.					
Bestuurlijk belang	Iedere deelnemer wijst 1 lid van het bestuur aan. Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter en een plaatsvervangend voorzitter.					
Betrokkenen	De deelnemers zijn de gemeenten Culemborg, West Betuwe en Tiel.					
Risico's	De hoogte van het weerstandsvermogen is gebaseerd op de relatie tussen de risico's waar geen specifieke maatregelen voor zijn getroffen enerzijds en de capaciteit van middelen en mogelijkheden die de organisatie heeft om niet geraamde kosten op te vangen anderzijds. BWB loopt net als de deelnemende gemeenten risico's. Een deel van de risico's wordt afgedekt door het treffen van maatregelen o.a. door het inrichten van de administratieve organisatie en interne controle. In de GR BWB is in art. 22 bepaald dat de omvang van het weerstandsvermogen/risicoreserve van BWB maximaal 3% van de jaarlijkse exploitatielast mag zijn. BWB heeft momenteel een beperkt weerstandsvermogen om deze risico's uit te dekken. Bestuurlijk is besloten om het weerstandsvermogen dat nodig is voor de risico's van BWB nagenoeg geheel binnen de deelnemende gemeenten aan te houden.					
Relatie met programma's	Paragraaf bedrijfsvoering					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	7.486	7.689	846	846	3.883	7.122

Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	UBRivierenland is verantwoordelijk voor de aanleg, het beheer en of het onderhoud van het glasvezelnetwerk in het buitengebied van de gemeenten Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Bestuurlijk belang	Er is een Algemeen bestuur en een Dagelijks bestuur. Deze worden gevormd door bestuurders van de deelnemende gemeenten. In het Algemeen Bestuur zijn alle deelnemende gemeenten vertegenwoordigd. Het Dagelijks Bestuur wordt gevormd door de leden van het Algemeen Bestuur.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	De deelnemende gemeenten zijn voor hun aandeel aansprakelijk als vermogenstekorten zouden ontstaan of de UBR niet in staat is om aan de aflossingsverplichtingen van de lening te voldoen. Het gemeentelijk aandeel wordt berekend op basis van de stemverhouding, overeenkomstig de bepalingen zoals opgenomen in de gemeenschappelijke regeling Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland.					
Relatie met programma's	2. Vitale stad					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	0	0	617	697	34.930	34.241

Recreatieschap Nederrijn Lek en Waal						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Het recreatieschap behartigt de gezamenlijke belangen op het gebied van openluchtrecreatie, toerisme, landschapschoon en natuurbescherming op bovenlokaal niveau. Samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Over-Betuwe wordt deelgenomen in de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied. Sinds mei 2008 is de naam gewijzigd en wordt gewerkt vanuit de handelsnaam Uit®waarde.					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur zijn alle betrokkenen met één of meer leden vertegenwoordigd.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Buren, Culemborg, Druten, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe en West Maas en Waal.					
Risico's						
Relatie met programma's	2. Vitale stad					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12- 2024	31-12- 2025	31-12- 2024	31-12- 2025
	0	0	0	0	6.853	6.853

Deelnemingen

BNG Bank	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtspositie	NV (deelneming)
Doelstelling	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector). Met specifieke financiële dienstverlening draagt BNG Bank bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarnaast streeft BNG Bank naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders een bestuurlijk belang. De gemeente heeft 36.803 aandelen met een nominale waarde van € 92.008.
Betrokkenen	De Staat is houder van de helft van de aandelen. De andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een waterschap.
Risico's	-
Relatie met programma's	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Vitens N.V.	
Vestigingsplaats	Utrecht
Rechtspositie	NV
Doelstelling	Het doel van Vitens is de uitoefening van een publiek (drink) waterbedrijf in de ruimste zin van het woord. Dat houdt onder meer in: winning, productie, transport, verkoop en distributie van water en verder het verrichten van alles dat met de publieke watervoorziening verband houdt of daarvoor bevorderlijk kan zijn.
Bestuurlijk belang	De aandeelhouders hebben geen directe bemoeienis met de dagelijkse gang van zaken binnen het bedrijf. Een Raad van Commissarissen houdt toezicht. De gemeente Tiel heeft als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders een bestuurlijk belang. Twee keer per jaar is er een aandeelhoudersvergadering. Daarin wordt gestemd over nieuwe tariefvoorstellen en wordt het jaarverslag vastgesteld. De aandeelhouders krijgen jaarlijks dividend uitgekeerd. De gemeente Tiel bezit 42.728 gewone aandelen.
Betrokkenen	Gemeenten en provincies in het voorzieningsgebied zijn aandeelhouder van Vitens, dat is opgezet als een naamloze vennootschap.
Risico's	-
Relatie met programma's	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

GEM Veilingkwartier						
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	BV (PPS)					
Doelstelling	Op 29 juni 2022 heeft de gemeente een samenwerkingsovereenkomst gesloten met BPD en op 23 december 2022 hebben partijen de GEM Veilingterrein BV opgericht en is er een anterieure overeenkomst gesloten tussen de GEM Veilingterrein BV en de gemeente Tiel.					
Bestuurlijk belang	De gemeente neemt voor 50% deel in de BV. Het resultaat vanuit de gezamenlijke grondexploitatie wordt ook voor 50% door de gemeente gedragen. Voor deze ontwikkeling zijn beschikkingen toegewezen vanuit BZK de Woningbouwimpuls en vanuit de Provincie Gelderland en subsidie middels "Steengoed Benutten".					
Betrokkenen	BPD aandeel van 50%, Gemeente Tiel aandeel van 50%					
Risico's	De gemeente wordt in het geval van een verlies, aangesproken voor 50% daarvan. In de risicoparaagraaf van de gemeente is hiermee rekening gehouden.					
Relatie met programma's	2. Vitale Stad					
Financieel belang (x € 1.000)	Begrote bijdrage 2024	Begrote bijdrage 2025	Begroot Eigen vermogen		Begroot Vreemd vermogen	
			31-12-2024	31-12-2025	31-12-2024	31-12-2025
	0	0	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

7. Grondbeleid

Inleiding

Het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) verplicht gemeenten om in de begroting en jaarrekening een paragraaf over het grondbeleid op te nemen.

In de paragraaf grondbeleid wordt een beknopte weergave gegeven van het door de gemeente gevoerde grondbeleid. Conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bevat deze paragraaf grondbeleid tenminste:

- Visie op grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen;
- Een aanduiding van de wijze waarop het grondbeleid wordt uitgevoerd
- Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- Een onderbouwing als er sprake is van een winstneming;
- De beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's

De grondexploitaties worden éénmaal per jaar geactualiseerd per 1 januari en verwerkt in de jaarrekening.

Beleid

Algemeen

Grondbeleid is in zowel juridisch als financieel opzicht instrumenteel van aard en is volgend ten aanzien van de doelstellingen die de gemeente heeft gesteld met betrekking tot de sectoraal gerichte beleidsvelden zoals Ruimtelijke ontwikkeling en Volks-

huisvesting, Werkgelegenheid, Verkeer en Vervoer, Groen en Maatschappelijke ontwikkeling.

Het grondbeleid is erop gericht het sectorale beleid te ondersteunen waardoor er een evenwichtige en rechtvaardige verdeling van maatschappelijke middelen plaatsvindt. Grondbeleid is ondersteunend aan de ruimtelijke ambities en doelstellingen van marktpartijen, investeerders en particulieren, maar uiteraard ook aan de doelstellingen van de gemeente zelf.

Visie op grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen

De doelstelling is om Tiel een stad te laten zijn waar het aantrekkelijk wonen is voor alle doelgroepen. De woningmarkt moet plaats bieden aan alle doelgroepen, zowel aan kopers, huurders alsook bijzondere doelgroepen. We willen dat er goedkope en duurdere woningen beschikbaar zijn en dat nieuwe inwoners voldoende mogelijkheden hebben om zich in onze stad te vestigen. Flexibiliteit en vraaggerichtheid is daarbij erg belangrijk.

Financiële positie

Algemeen

Om kosten en opbrengsten die gepaard gaan met de ontwikkeling van een (woning)bouwlocatie in beeld te houden wordt een grondexploitatie opgesteld. Daarin worden alle reeds gemaakte en de te verwachten kosten en opbrengsten in beeld gebracht. Voor de grondexploitatieprojecten op Tiels grondgebied, waarbij

gemeentegronden zijn betrokken of wordt verworven, wordt een grondexploitatie opgesteld.

Een grondexploitatie is de financiële vertaling van een ruimtelijk plan. Het is een overzicht van kosten en opbrengsten van de productie van bouwrijpe en woonrijpe grond, uitgezet in de tijd (fasering), rekening houdend met kosten- en opbrengstenstijgingen en rentetoerekening.

De grondexploitatie heeft gedurende de looptijd van het plan verschillende functies:

- Tijdens de fase van planvoorbereiding is het vooral een instrument voor het berekenen van de financiële gevolgen en het beoordelen van de haalbaarheid van het voorgenomen plan (beoordelen, kiezen, besluiten);
- Tijdens de fase van de planuitvoering is de grondexploitatie vooral een instrument voor het bewaken van de uitvoering (budgetteren, volgen, verschillen analyseren en afrekenen).

De gemeente is voornamelijk betrokken bij ontwikkelingen waarbij derden (ontwikkelaars, woningcorporaties, etc.) de initiatiefnemers zijn.

In dit hoofdstuk worden de hoofdlijnen van de financiën van de gemeentelijke grondexploitaties in beeld gebracht.

Vennootschapsbelasting (VPB)

Met ingang van 1 januari 2016 is de VPB een feit. De gemeente heeft voor de grondexploitaties een Quicksan en Post-Quicksan gemaakt. De uitkomst hiervan is

dat de gemeente niet VPB-plichtig is voor dit onderdeel. Er hebben gesprekken met de belastingdienst plaatsgevonden waarin door de belastingdienst bevestigd is dat de gemeente niet vennootschapsbelastingplichtig is voor de grondexploitaties.

Algemene prognose en ontwikkelingen

De woningmarkt trekt weer aan, met stijgende huizenprijzen en transacties, mede door lagere hypotheekrentes en loonsverhogingen. Een blijvend woningtekort en stijgende bouwkosten, gedreven door arbeidsmarkttekorten en inflatie, zorgen voor een woningmarkt die blijvend onder druk staat. Ondanks een lichte toename in bouwvergunningen blijft het aanbod achter op de vraag. Momenteel wordt in de Gemeente Tiel naast een aantal kleinere ruimtelijke initiatieven vooral ingezet op de ontwikkeling van het Veilingterrein en de verdere planontwikkeling van Passewaaij 9-10-11, Lingehoven en Tiel Oost/West.

Actuele prognose van de te verwachten resultaten van de grondexploitaties

In 2024 zijn de grondexploitaties ten behoeve van de jaarrekening 2023 (peildatum 31-12-2023) herzien c.q. aangepast aan de actuele stand en recente inzichten. De gemeente heeft momenteel nog drie actieve grondexploitaties, te weten Bleekveld (Plan Slokker), kavels Kellenseweg en Vahstal.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de verwachte resultaten per einddatum looptijd op eindwaarde van deze projecten.

Nr.	Project	Verwacht resultaat (eindwaarde)	Voordelig / Nadelig	Jaar gereed
1.	Bleekveld (plan Slokker)	1.293.000	N	2024
2.	Kavels Kellenseweg	600.000	V	2027
3.	Vahstal	313.000	N	2025

De gehanteerde parameters zijn als volgt:

Rente	0,84%
Disconteringsvoet	2%
Opbrengststijging	2%
Kostenstijging	2,5%

Winstneming

Volgens de voorschriften van de BBV wordt winst pas genomen op het moment dat deze is gerealiseerd. In de regel dus als er sprake is van een positief grondexploitatie eindresultaat. Onder strikte voorwaarden, zoals opgenomen in de BBV, dient tussen-tijdse winst genomen te worden.

Reserves en voorzieningen

Volgens de richtlijnen van de BBV moet voor grondexploitaties die een voorgerecalculeerd tekort laten zien een voorziening

worden getroffen. De grondexploitatie van onze gemeente kent een reserve en een voorziening, respectievelijk de Algemene Reserve Grondexploitatie en de Verliesvoorziening Grondexploitatie. Verder wordt jaarlijks een risicoanalyse opgesteld. Op basis van de geactualiseerde grondexploitaties zijn de risico's per project geïnventariseerd en gewaardeerd.

De Algemene Reserve Grondexploitatie (ARG)

Deze heeft als doel 'het vormen van een financiële buffer teneinde mogelijke risico's in de grondexploitatie waarvoor geen reserves of voorzieningen zijn gevormd of die ontoereikend zijn, te kunnen opvangen. De huidige reserve per 1-1-2025 bedraagt € 4.561.000

De Verliesvoorziening Grondexploitatie

Conform het BBV is een verliesvoorziening opgesteld. Deze is gevormd om 'dekkingsmiddelen vrij te maken voor te verwachten verliezen in de grondexploitatie'. Het betreft hier verliezen en tekorten op basis van genomen bestuurlijke besluiten, evenals afdekking van een aantal ontwikkelrisico's.

De huidige verliesvoorziening bedraagt € 1.606.000,-.

Jaarlijks wordt bij de jaarrekening bezien of de voorziening nog toereikend is.

Uitgaven /inkomsten 2025

Nr.	Omschrijving	Verwachte uitgaven 2025	Verwachte inkomsten 2025
1.	Kavels Kellenseweg	571.000	478.000
2.	Vahstal	21.000	
	Totaal	592.000	478.000

8. Wet Open Overheid

Inleiding

Per 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. De Woo regelt het recht op informatie over alles wat de overheid doet. De wet beoogt overheden transparanter te maken door overheidsinformatie beter vindbaar en digitaal toegankelijker te maken, en daarmee vertrouwen van onze inwoners in de overheid te vergroten.

De Woo berust op drie pijlers:

1. Passieve openbaarmaking van Woo verzoeken
2. Pro-actieve openbaarmaking
3. Het op orde brengen van de informatiehuishouding

Woo verzoeken

Het aantal Woo verzoeken is toegenomen ten opzichte van voorgaande jaren. Wij verwachten dat deze trend zich voortzet. In de eerste helft van 2024 hebben wij 11 Woo verzoeken ontvangen. In 2023 waren dit er 26 in totaal. Dit leidt tot veel extra lasten. Denk hierbij aan de bestuurlijke afhandeling en het opzoeken en anonimiseren van stukken.

Pro actief publiceren

De Woo verplicht gemeenten om de komende vijf jaar fase gewijs 14 informatiecategorieën proactief openbaar te maken. Denk aan Woo besluiten, raad- en collegestukken, jaarplannen, organisatiegegevens, ontwerpbeschikkingen, etc. Besluitvorming over een goede (technische) ontsluiting van deze documenten verwachten we in 2025. We publiceren ook nu al een groot aantal stukken via onze website, het raadsinformatiesysteem en via www.overheid.nl. Met het publiceren van de Woo verzoeken lopen we vooruit op de landelijke wetgeving.

Informatiehuishouding op orde

Het publiceren van grote aantallen documenten is alleen mogelijk als deze goed vindbaar zijn in onze zaaksystemen. Het op orde brengen van onze informatiehuishouding is onderdeel van het programma 'Slimmer & Fijner'. Teams worden ondersteund bij het systematisch opslaan en beheren van de documenten en data. Uitbreiding van het aantal E formulieren op onze website en het elektronisch ondertekenen van brieven maken hier onderdeel van uit.

Kosten

De implementatie van de Woo brengt extra kosten met zich mee. Denk bijvoorbeeld aan de kosten voor nieuwe applicaties, de begeleiding van de teams en extra administratieve ondersteuning voor het anonimiseren van grote aantallen documenten.

Van het Rijk krijgen we vanaf 2022 financiële middelen die we kunnen inzetten als dekking voor deze extra kosten. In de jaarrekening geven we u inzicht in de uitgaven.

Tabel 1: Extra Woo middelen van het Rijk

	Jaar	Bedrag
1	2022	€ 120.000 (overgeheveld naar 2023)
2	2023	€ 133.000
3	2024	€ 147.000
4	2025	€ 163.000
5	2026 en verder	€ 100.000,- (structureel)

9. Subsidies

Inleiding

De gemeente Tiel verleent subsidies aan diverse professionele, maar ook aan een groot aantal vrijwilligersorganisaties. In deze paragraaf maken we op hoofdlijnen inzichtelijk aan wie, waarvoor, hoeveel subsidie wordt verleend.

Wat verstaan we onder subsidie?

Het begrip “subsidie” zorgt nogal eens voor verwarring. Juridisch gezien gaat het om: ‘Een aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt, met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan door betaling voor de aan het bestuursorgaan geleverde goederen en diensten’.

Het gaat dus niet om:

- Inkoop & aanbesteding;
- Inkomensoverdrachten (bijvoorbeeld een uitkering);
- Voordelen in de sfeer van belastingen en premies;
- Uitkeringen van hogere overheden;
- Het uitloven van een prijs;
- Het betalen van contributie;
- Deelneming in een vennootschap;
- Uitbetalingen in natura (bijvoorbeeld het gratis of onder de kostprijs ter beschikking stellen van een voorziening);
- Of een bijdrage in een gemeenschappelijke regeling.

Waarom verstrekken we een subsidie?

Subsidie is één van de instrumenten om maatschappelijke doelen van de gemeente te behalen. In Tiel gebruiken wij voornamelijk de stimuleringssubsidie. De gemeente wil met deze stimuleringssubsidie aanmoedigen dat inwoners, organisaties en ondernemers bijdragen aan de kwaliteit van leven in de Tielse samenleving op een manier die aansluit bij gemeentelijke (maatschappelijke) doelen. Deze doelen zijn:

1. Aantrekkelijk zijn voor nieuwe inwoners met economische en sociale draagkracht;
2. Huidige inwoners met economische en sociale draagkracht binden aan de stad;
3. Ontwikkelen van de zelfredzaamheid van inwoners met op dit moment minder economische en sociale draagkracht;
4. Meer balans in de opvang, huisvesting en kosten van mensen uit de regio die economisch en sociaal minder draagkrachtig zijn.

Samen dragen deze doelen bij aan het zijn en blijven van een sociale, vitale en aantrekkelijke stad.

Subsidie

Het Tielse subsidielandschap bestaat uit de volgende onderdelen:

- **Algemeen subsidiekader Tiel 2020 (ASK)**
Het ASK is het algemene beleidskader voor subsidies dat de basis legt voor transparante subsidieverlening.
- **Algemene subsidieverordening Tiel 2020 (ASV)**
De ASV regelt de algemene procedurele regels rond de verstrekking van subsidies op basis van een deelverordening.
- **Deelverordeningen**
Een deelverordening is de inhoudelijke verbijzondering van het ASK en valt onder de ASV. De deelverordening regelt de specifieke afweging voor een maatschappelijke doel van de gemeente. Elke deelverordening heeft een subsidieplafond en in de deelverordening staat opgenomen hoe dit budget wordt verdeeld. Bij vaststelling van deze begroting, zijn de betreffende subsidieplafonds voor 2025 vastgesteld.
- **Begrotingssubsidies**
Het Tielse subsidielandschap kent tot slot nog een laatste soort subsidie en dat zijn de begrotingssubsidies. Deze subsidies vallen niet onder een deelverordening, maar worden rechtstreeks in de begroting opgenomen. Wel wordt de ASV door het college van toepassing verklaard op de begrotingssubsidies. Voor de toepassing is een subsidieproces en mandaatregeling opgesteld.

Overzicht subsidies per programma

Subsidie ontvanger	Omschrijving	Soort	Begroting 2025
Programma 1 Leefomgeving			
St.Tiel Speelt	Speeltuinen	Begrotingssubsidie	€ 100.000
Programma 2 Vitale Stad			
St.Ondernemersfonds	Opbrengst reclamebelasting minus uitvoeringskosten	X	€ 450.000
Diverse partijen	Plafondbedragen:	Deelverordening kwaliteit aanloopstraten en kernwinkelgebied	
	Subsidie voor advies		€ 20.000
	Vestigingssubsidie kernwinkelgebied		€ 160.000
	Vestigingssubsidie aanloopstraten		€ 70.000
	Subsidie voor bestickering		€ 30.000
Energieloket Rivierenland	Basisdienstverlening	Begrotingssubsidie	€ 107.717
St.Dierenpark Tiel	Exploitatie	Begrotingssubsidie	€ 20.440
Dierenambulance - Asiel	Opvang zwerfdieren	Begrotingssubsidie	€ 83.000
St.Duurzaam Rivierenland	Voorlichting, draagvlak vergroten, samenwerking bevorderen	Begrotingssubsidie	€ 43.631
Diverse partijen	Cultuur en evenementen	Deelverordening cultuur en evenementen	€ 51.730
Bibliotheek Rivierenland	Bibliotheekwerk	Begrotingssubsidie	€ 1.144.592
Bureau Toerisme	Bevorderen toerisme	Begrotingssubsidie	€ 54.000
St.Promotie Tiel	Aantrekkelijke gemeente om te wonen, werken en recreëren	Begrotingssubsidie	€ 75.000
Programma 3 Mens En Samenleving			
Mozaïek	Subsidie Talenthouse	Begrotingssubsidie	€ 185.955
Mozaïek	Scw 0 - 100 Jaar, uitbreiding jongerenwerk, toekomstcoaching, wijkcoach, welzijn op recept	Begrotingssubsidie	€ 1.332.697
Mozaïek	Sleutelpersonen, terugdringen Gezondheidsverschillen	Begrotingssubsidie	€ 35.800

Mozaïek	Schoolcontactwerk 12+	Begrotingssubsidie	€ 13.886
Buah Hati	Huisvesting	Begrotingssubsidie	€ 30.080
Buah Hati	Exploitatiebijdrage	Begrotingssubsidie	€ 15.457
Buah Hati	Opbouwwerk	Begrotingssubsidie	€ 55.593
Buah Hati	Projecten integratie	Deelverordening Integratie	€ 16.364
Buah Hati	Kalenderjaar + Activiteiten	Deelverordening Sociale Basis	€ 71.955
St. Leergeld	Activiteiten	Begrotingssubsidie	€ 40.000
Klesteo	Huisvesting	Begrotingssubsidie	€ 12.593
Voedselbank	Huisvesting	Begrotingssubsidie	€ 15.554
Santé wordt Buurtzorg Jong	Schoolmaatschappelijk Werk	Begrotingssubsidie	€ 115.021
Santé	Algemeen maatschappelijk werk	Begrotingssubsidie	€ 535.575
Santé	Jgz 0-4 Jaar	Begrotingssubsidie	€ 836.747
Pro Persona (Ggz)	Collectieve Ggz Preventie	Begrotingssubsidie	€ 27.659
Iriszorg	Straathoekwerk, Crisisbegeleiding, Oogz Interventieteam	Begrotingssubsidie	€ 57.210
Mee	Cliëntenondersteuning	Begrotingssubsidie	€ 385.944
Santé, wordt Buurtzorg	Wijkteams	Begrotingssubsidie	€ 880.341
Buurtzorg Jong	Wijkteams	Begrotingssubsidie	€ 838.356
Huisartsen	Praktijkondersteuner huisartsen	Begrotingssubsidie	€ 187.733
Samenwerkingsverband, Dyslexieloket	Dyslexieloket	Begrotingssubsidie	€ 17.465
Ixta Noa	Inloopvoorziening	Begrotingssubsidie	€ 34.214
Diaconaal Centrum Tiel	Inloophuis	Begrotingssubsidie	€ 20.980
Diaconaal Centrum Tiel	Inloophuis Plus	Begrotingssubsidie	€ 20.980
Diverse partijen	Wijk Ggz	Begrotingssubsidie	€ 66.087
Humanitas	Pilot "Kind aan huis"	Begrotingssubsidie	€ 22.000
Humanitas	Opvoeden en opgroeien	Begrotingssubsidie	€ 96.248
Santé, wordt Deur8	Kamerz	Begrotingssubsidie	€ 55.021
Diverse partijen	Waarderingssubsidies En Activiteitensubsidies	Deelverordening Sport	€ 18.250
Diverse partijen	Bestrijden onderwijsachterstanden	Deelverordening Onderwijs-achterstanden	€ 2.089.000
Diverse partijen	Peuterspeelzaalwerk	Deelverordening Peuterspeelzaalwerk	€ 117.500

Roc	Schoolmaatschappelijk werk, Regio web gelden	Begrotingssubsidie	€ 268.062
Roc	Schoolmaatschappelijk werk	Begrotingssubsidie	€ 26.196
Diverse partijen	Compensatie vervallen inkomsten ophalen oud papier	X	€ 43.383
Diverse partijen	Ozb compensatie	X	€ 25.000
Programma 4 Inwoners			
Diverse corsoclubs	Subsidie voor huur hallen	Begrotingssubsidie	€ 47.400
Diverse partijen	Subsidies voor evenementen die niet onder deelverordening evenementen en cultuur vallen	Begrotingssubsidie	€ 14.500
Appelpop	Festival	Begrotingssubsidie	€ 18.000
St. 4 Stromenland	Fruitcorso	Begrotingssubsidie	€ 45.000
Halt	Voorlichting en uitvoering straffen	Begrotingssubsidie	€ 24.700
St. Welzijn	Buurtbemiddeling	Begrotingssubsidie	€ 16.000
Plafondbedragen per deelverordening:			
Cultuur en Evenementen			€ 72.088
Tegemoetkoming kosten (VVE-) peuteropvang			€ 117.000
Onderwijskansenbeleid tot 12 jaar			€ 2.089.000
Sport			€ 18.250
Aantrekkelijk Erfgoed			€ 20.000
Stimuleringsregeling aanloopstraten en kernwinkelgebied			€ 280.000
Basisbibliotheekwerk			€ 778.017
Integratie en participatie			€ 16.364
Sociale Basis			
A. eenmalige subsidies			€ 15.000
B. Kalenderjaarsubsidies			€ 56.966

D: Financiële begroting

Inleiding

Dit onderdeel van de begroting bevat meer informatie over onder andere de uitgangspunten van de begroting en diverse overzichten waardoor meer inzicht ontstaat in de financiële positie van de gemeente. Verder zijn hierin de geprognosticeerde balans en een berekening van het zogenaamde EMU-saldo opgenomen.

Overzicht van baten en lasten

Baten en lasten 2023-2028

In de bijlage Financiële overzichten van deze begroting is een volledig overzicht opgenomen van de baten en lasten in de jaarrekening 2023, de gewijzigde begroting 2024 en de meerjarenbegroting 2025-2028 op programmaniveau. In eerste instantie zijn de cijfers vermeld exclusief verrekeningen met reserves en vervolgens inclusief deze verrekeningen. In dezelfde bijlage hebben we een overzicht 2023-2028 opgenomen op het niveau van de taakvelden, die verplicht voorgeschreven zijn.

Uitgangspunten van de begroting 2025-2028

In deze begroting zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- 1.
2. Deze begroting is opgesteld conform de voorschriften uit het 'Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten' (BBV) van 5 maart 2016 en de daarna gepubliceerde aanvullingen hierop van de commissie BBV.
3. Daarnaast hanteren we de uitgangspunten voor het financieel beleid conform de vastgestelde financiële verordening 2023.
4. De begroting gaat uit van vastgesteld beleid. Daarnaast is rekening gehouden met de in het coalitieakkoord opgenomen nieuwe uitgaven 2024-2027 en met de aanpassingen zoals vermeld in de financiële beschouwingen.
5. Rekening is gehouden met de gevolgen van het BTW-compensatiefonds. Dit betekent dat de meeste budgetten geraamd zijn exclusief BTW, met uitzondering van de budgetten waarvoor de BTW niet wordt gecompenseerd.
6. Uitgangspunt is het prijspeil per 1 januari 2025. In het meerjarenperspectief is geen rekening gehouden met prijsstijgingen.
7. De prijsstijging ten opzichte van de begroting 2024 is geraamd op 2,2%. Deze raming is gebaseerd op de verwachting voor de netto materiële overheidsconsumptie zoals gepubliceerd in de ramingen van het Centraal Planbureau.
8. Bij de raming van de salarissen is als basis genomen de laatst overeengekomen CAO voor gemeenteambtenaren, die loopt tot 31 maart 2025. Voor de salarisstijging 2025 is, inclusief de werkgeverspremies en op basis van de raming van het CPB, rekening gehouden met 4,4% stijging t.o.v. het niveau van 2024.
9. De loonkosten ramen we op basis van het maximum van de functionele salarisschaal.
10. Voor bestaande en nieuwe investeringen wordt rekening gehouden met een rentepercentage van 1,0%. Aan reserves wordt geen rente toegevoegd, dat geldt ook voor de reserve waaruit kapitaallasten worden gedekt. Uit deze reserves worden alleen de afschrijvingslasten onttrokken.
 - a. De berekening van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op de septembercirculaire 2024. Bij taakmutaties die leiden tot een aanpassing van de algemene uitkering wordt als volgt gehandeld:

- b. Extra middelen die aan het gemeentefonds worden toegevoegd voor nieuwe taken of uitbreiding van een bestaande taak (inclusief de overheveling van een doeluitkering naar het gemeentefonds) worden in principe geoormerkt.

Extra middelen die aan het gemeentefonds worden toegevoegd voor stimulering van beleid lopen mee in de afweging rond nieuw beleid bij de begroting.

Overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten

De meeste ramingen in de exploitatiebegroting hebben een structureel karakter. Hierop bestaan enkele uitzonderingen.

In deze begroting zijn de volgende niet-structurele lasten en baten van meer dan € 100.000 opgenomen:

	2025		2026		2027		2028	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Programma 1								
Toevoeging aan reserve IHP Onderwijs t.b.v. toekomstige investeringen en incidentele lasten	111		673		618			
Gemeentelijke eigendommen	157	157	173	173	319	319	149	149
Programma 2								
Transformatie kernwinkelgebied	100							
Handels- en Hanzestad Tiel	150							
Project museum fase 2 prehistorie rondom de Zonnekalender	230							
Regisseur voor impuls woningbouw	300	300						
Uitgave groot- en vervangingsonderhoud cultuurbedrijf met dekking uit de reserve	647	647	523	523	406	406	226	226
Bijdrage reserve grondbedrijf ter dekking rentelasten grondverwerving	108	108	108	108	108	108	108	108
Uitgave groot- en vervangingsonderhoud museum met dekking uit reserve							151	151
Programma 3								
Bijdrage Jeugd en Volwassenenfondsen	115							

Programma 4								
Toekomstvisie Tiel	150							
Aanpak knelpunten, wensen openbare ruimte in de wijken en kernen	300							
Pokgelden	114	114	114	114	114	114		
Algemene baten en lasten								
Uitvoeringsprogramma excellente dienstverlening	250							
Rentebaten kortlopende leningen		300						
Bijdrage algemene reserve voor eenmalige kosten	180	1.510		330				
Stadhuiscomplex	495	495	548	548	434	434	245	245
Totaal								
Saldo lasten -/- baten	3.407	3.631	2.139	1.796	1.999	1.381	879	879

Bovengenoemd saldo lasten -/- baten corrigeren we op de uitkomsten van de meerjarenbegroting 2025-2028 om zodoende vast te stellen wat het structurele saldo van de begroting is. Dit structurele saldo wordt door de provincie gebruikt om vast te stellen of er sprake is van een structureel en reëel begrotingsevenwicht.

Uiteenzetting financiële positie

Investerings

In onderstaande tabel zijn onze vaste activa opgenomen. Onder activa verstaan we investeringen die in het verleden zijn gedaan en nu nog tegen een bepaalde waarde op onze balans staan.

Bedragen x € 1.000	Boekwaarde per 1-1-2025	Bij: Investering	Af: afschrijving / aflossing	Boekwaarde per 31-12-2025
Financiële vaste activa	4.621			4.621
Immateriële vaste activa	0			0
Materiële vaste activa	186.309	30.838	5.977	211.470
Totaal	194.610	30.838	5.977	216.091

Leningen

De volgende tabel bevat onze opgenomen langlopende geldleningen.

Bedragen x € 1.000	Boekwaarde per 1-1-2025	Af: Aflossing	Bij: op te nemen	Boekwaarde per 31-12-2025	Rente
Opgenomen geldleningen ten behoeve van woningcorporaties	0			0	0
Overige opgenomen geldleningen	98.208	7.829	10.000	100.793	1.199
Totaal opgenomen geldleningen	98.208	7.829	10.000	100.793	1.199

De stand en het verloop van de reserves en voorzieningen

In de programma's is aangegeven hoe de stand en het verloop van de afzonderlijke reserves is. In de volgende tabel hebben we de totalen van de algemene reserve, de bestemmingsreserves en de voorzieningen opgenomen.

Voor de stand per 1 januari 2025 is uitgegaan van de begroting 2024, inclusief de vastgestelde wijzigingen en de gevolgen van de tweede voortgangsrapportage die tegelijk met deze begroting wordt aangeboden. Voor de vermeerderingen en verminderingen zijn de cijfers van deze begroting 2025 aangehouden.

Bedragen x € 1.000	Saldo per 1-1-2025	Vermeerderingen conform begroting	Verminderingen conform begroting*	Saldo per 31-12-2025
Algemene weerstandsreserve	17.990		1.510	16.480
Bestemmingsreserves	36.109	1.900	1.825	36.184
Voorzieningen	10.226	875		11.101
Totaal	64.325	2.775	3.336	63.765

* exclusief geormerkte bedragen in algemene weerstandsreserve

In de begroting zijn de volgende structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves geraamd:

Reserve	2025		2026		2027		2028	
	toev.	onttr.	toev.	onttr.	toev.	onttr.	toev.	onttr.
Diverse reserves ter dekking van kapitaallasten	449	1.343	449	1.371	458	1.256	458	1.033
Financiële herplantplicht bomen				4		4		4
Onderhoud gebouw Agnietenhof	51		51		51		51	
Onderhoud gebouw Museum	90		90		90		90	
Onderhoud gebouw Zinder	61		61		61		61	
Onderhoud stadhuiscomplex	470		470		470		470	
Gemeentelijke eigendommen	280		280		280		280	
Parkeren	143		109		153		156	
Havens	130		135		135		136	
Collectie museum	5		5		5		5	
Wachtgelden en pensioenen wethouders	122		122		122		122	
Informatisering en automatisering		35		35				
Onderhoud wisselscholen	88		88		88		88	
GGZ	550		589		475		366	
Totaal	2.439	1.378	2.449	1.410	2388	1.260	2.283	1.037

De meerjarenraming van het verloop van de reserves is als volgt:

Bedragen x € 1.000	Saldo per 31-12-2025	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028
Algemene weerstandsreserve	16.480	16.150	16.150	16.150
Bestemmingsreserves	36.183	36.928	37.679	38.239
Totaal	52.663	53.078	53.829	54.389

Daarbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat voor veel bestemmingsreserves geen planning beschikbaar is voor de besteding van de middelen. De bestemming is dan wel vastgelegd, maar nog niet bekend is wanneer deze besteding zal plaatsvinden. In werkelijkheid zullen de bestemmingsreserves dan ook lager uitvallen dan in bovenstaande meerjarenraming.

Kerngegevens

In onderstaande tabel zijn enkele kerngegevens van onze gemeente opgenomen. Dit zijn tevens de belangrijkste factoren voor de berekening van de algemene uitkering. In verband met de herijking van het gemeentefonds per 2023 zijn sommige gegevens vervallen of is de definitie aangepast.

Omschrijving	Eenheid	Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028
WOZ-waarde woningen	€ 1 miljoen	5.718	6.397	6.69	6.720	6.756	6.814
WOZ-waarde niet-woningen	€ 1 miljoen	1.092	1.105	1.190	1.227	1.239	1.252
Inwoners	Personen	42.604	42.634	42.439	42.547	42.719	42.877
Inwoners < 18 jaar	Personen	7.767	7.658	7.668	7.685	7.691	7.702
Bijstandsontvangers	Personen	963	951	964	989	1.009	1.028
Migratieachtergrond	Personen	7.163	7.201	7.395	7.584	7.769	7.949
Eenpersoons-huishoudens	Huishoudens	7.7494	7.452	7.465	7.484	7.514	7.542
Leerlingen (V)SO	Personen	860	848	849	851	852	853
Oppervlak bebouwing woonkern	Hectaren	227	229	230	232	234	236
Woonruimten	Woonruimten	18.698	18.887	18.964	19.076	19.253	19.415
Bodemfactor	Vermenigvuldigingsfactor	1,08	1,08	1,08	1,08	1,08	1,08
Bedrijfsvestigingen	Vestigingen KvK	4.820	5.140	5.450	5.741	6.080	6.430

Geprognosticeerde balans

De geprognosticeerde balans geeft nader inzicht in de financiële positie van de gemeente. In de paragraaf weerstandsvermogen zijn kengetallen opgenomen die op basis van deze balans zijn berekend.

De bedragen betreffen de stand per 31-12 van het jaar.

Activa	2023	2024	2025	2026	2027	2028
(im) Materiële vaste activa	174.644	186.309	210.969	222.037	232.380	225.312
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekingen						
Financiële vaste activa: Leningen	2.971	4.621	4.621	4.621	4.621	4.621
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar						
Totaal Vaste Activa	177.615	190.930	215.590	226.658	237.01	229.933
Vorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	406	406	406	406	406	406
Vorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	15	15	15	15	15	15
Uitzettingen <1 jaar	28.691	28.691	28.691	28.691	28.691	28.691
Liquide middelen	1.306	1.306	1.306	1.306	1.306	1.306
Overlopende activa	1.506	1.506	1.506	1.506	1.506	1.506
Totaal Vlottende Activa	31.924	31.924	31.924	31.924	31.924	31.924
Totaal Activa	209.539	222.854	247.514	258.582	268.925	261.857
Passiva	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Eigen vermogen	60.449	54.100	52.664	53.079	53.830	52.500
Voorzieningen	9.492	10.226	11.102	11.637	11.783	11.783
Vaste schuld	106.052	98.208	100.379	116.550	117.221	67.592
Totaal Vaste Passiva						
Vlottende schuld	15.845	42.618	65.669	59.615	68.390	112.281
Overlopende passiva	17.701	17.701	17.701	17.701	17.701	17.701
Totaal Vlottende Passiva	33.546	60.319	83.370	77.316	86.091	129.982
Totaal Passiva	209.539	222.854	247.514	258.582	268.925	261.857

EMU-saldo

Het EMU-saldo is het saldo van de begroting volgens het kasstelsel. Er wordt alleen gekeken welke geldstromen binnen komen en welke uitgaan. Verrekeningen met reserves en afschrijvingen tellen niet meer voor dit saldo. In een jaar dat er veel wordt geïnvesteerd is er sprake van een negatief EMU-saldo, wordt er meer gespaard, dan is het EMU-saldo positief.

Het EMU-saldo is voor de gemeente geen getal waarop gestuurd wordt. Voor het Rijk is het van belang voor de bepaling van het financieringsoverschot/tekort van de begroting van de gehele overheid. Dit EMU-saldo mag volgens de begrotingsregels van de Europese Unie niet lager zijn -3% van het nationaal product. Hieronder de voorlopige berekening van het EMU-saldo voor de gemeente Tiel. Aan het CBS moet voor 15 november ook een berekening van het EMU-saldo worden overlegd. Wellicht dat deze op onderdelen nog iets afwijkt van onderstaande berekening.

Omschrijving		2024	2025	2026
		x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-
		Volgens realisatie tot en met sept. 2024, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2025	Volgens meerjarenraming in begroting 2025
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	3.377	970	-4.412
2	Mutatie (im)materiële vast activa	11.665	24.661	11.068
3	Mutatie voorzieningen	734	875	536
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	0	0	0
5	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (immateriële vast activa)	0	0	0
Berekend EMU-saldo		-7.153	-22.816	-14.944

Investeringsplan

Hieronder vindt u de voorgenomen investeringen voor de komende vier jaar. Als eerste de lopende investeringen, die al eerder door u beschikbaar zijn gesteld. Bij deze begroting wordt ook voorgesteld om enkele van deze investeringen bij te stellen.

Daarnaast de nieuwe investeringen, waarvan we u voorstellen om deze via deze begroting beschikbaar te stellen.

De dekking van de kapitaallasten is opgenomen in deze meerjarenbegroting en/of dekken we uit de voorziening riolering.

N.B. Voor lopende investeringen geldt dat de verwachte bestedingen in de jaren 2025 niet per definitie hoeven aan te sluiten bij het oorspronkelijk krediet. Dit kunnen restbedragen zijn van het oorspronkelijke krediet, omdat er in voorgaande jaren al bestedingen zijn geweest.

Omschrijving	Oorspronkelijk krediet	Bijstelling in deze begroting	Verwachte bestedingen				Toelichting bijstelling
			2025	2026	2027	2028	
Lopende investeringen	x € 1.000						
Burense Poort	450	1500	1.848				Perspectievennota 2025
Rondweg Passewaay	3.250				3.240		
Inrichting straten binnenstad	2.800		1.553				
Reconstructie Papesteeg en aanleg rotonde	1.855	37	1.855				indexering
Plan Tiel fietsvriendelijk	3.000		1.500				
Herinrichting en onderhoud Nieuwe Tielseweg (Oost/West)	4.499	90	4.449				indexering
Vervanging openbare verlichting (jaarlijks krediet)	800		200	200	200	200	
Aanleg voedselbos	270		238				
Revitalisering Wadenoijenlaan e.o. (Tiel-West)	6.835	773	4.000	3.000			vanuit GRP 2023-2026
Revitalisering Binnenstad (centrum)	7.005	1.215	4.000				vanuit GRP 2023-2026

Aanleg los- en laadkade industriehaven Kellen	1.000		1.000				
Jaarschijf 2023-2024 Gemeentelijk Riolerings- plan 2023-2026	7.430		7.000				
Opknappen gymzaal Mavo(K)	514	- 512					investering vervalt ivm voorgenomen nieuwbouw sporthal
Grond Vmbo Veilingte- rrein	1.220	- 900	250				geen overdracht en teruglevering aan GEM
Nieuwbouw VMBO Veilingterrein	22.595	- 990	500	10.100	10.100		indexering, uitname 1 gymzaal en rente tijdens bouw. Toevoe- ging voor projectleiding, opleiding groen en verhuis- kosten.
Permanente huisvesting Ronde Passewaaij	7.420	148		7.568			indexering
Vorbereidingskredieten IHP	3.395		397	350			restant afhan- kelijk voortgang voorbereiding
Vervangingen buiten- sportaccommodaties 2025 (investeringen > 50k - 61 sportpark de Lok - 1.568 sportpark Ridder- weide	2.016	- 387	1.629				indexering en bijstellen plan- ning
Vervangingen buiten- sportaccommodaties 2026 (investeringen > 50k)	453	873		1.326			indexeren en bijstelling plan- ning
Vervangingen buiten- sportaccommodaties 2027 (investeringen > 50k)	432	102			524		indexeren en bijstelling plan- ning
Nieuwe investeringen							
Nieuwbouw sporthal	7.500			500	7.000		
Vervangingsinveste- ringen Zinder 2025			466	486	371	192	
Moederkrediet open- bare ruimte 2025-2026 (conform coalitieakkoord)	5.865	135	2.991	2.991			indexering, rapportage over deelnkredieten in par. 3

Versneld verleden 500 armaturen	300		300				
Verduurzaming wijkgebouw Peppellaan	250		250				bovenop 200K uit 2024
Groot onderhoud civiel-kunstwerken	750		750				specificatie volgt
Meer bomen in de openbare ruimte	200		200				
Evenemententerrein Waalkade	900		900				
Langzaam-verkeer-verbinding Amsterdam-Rijnkanaal	1.250			625	625		
Jaarschijf 2025 Gemeentelijk Rioleringsplan 2023-2026	4.544		2.272	2.272			rapportage over deekredieten in par. 3
Totaal investeringen 2024-2027		779	38.548	21.850	21.435	392	

1. Financiële overzichten

Programmabegroting meerjarig (exclusief reserveringen)

Programma (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2023			begroot 2024			begroot 2025		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
1	Leefomgeving	33.308	18.122	15.187	35.742	18.024	17.718	34.677	17.664	17.013
2	Vitale Stad	15.771	4.989	10.782	20.688	8.998	11.690	16.713	4.417	12.295
3	Mens en Samenleving	88.638	28.860	59.778	95.012	30.254	64.759	100.271	32.623	67.649
4	Inwoners	13.552	9.488	4.064	13.745	6.872	6.872	12.312	2.089	10.223
9	Financiën en bedrijfsvoering	18.457	114.918	-96.460	18.791	119.741	-100.950	19.398	125.608	-106.210
Totaal exclusief reserves		169.727	176.376	-6.649	183.977	183.888	89	183.371	182.401	970

Programmabegroting meerjarig (reserveringen)

Programma (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2023			begroot 2024			begroot 2025		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
1	Leefomgeving	2.037	1.697	341	1.009	1.730	-722	658	222	436
2	Vitale Stad	1.127	2.077	-950	333	1.721	-1.388	488	1.149	-660
3	Mens en Samenleving	220	27	193	356	115	241	550	66	484
4	Inwoners	4.595	26	4.568	2.515	214	2.301	121	339	-218
9	Financiën en bedrijfsvoering	1.191	3.914	-2.723	645	1.167	-521	549	1.561	-1.012
Totaal mutatie reserves		9.170	7.741	1.429	4.859	4.948	-89	2.366	3.337	-970
Programma (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2023			begroot 2024			begroot 2025		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
1	Leefomgeving	35.346	19.818	15.527	36.750	19.754	16.996	35.335	17.886	17.449
2	Vitale Stad	16.898	7.066	9.832	21.021	10.719	10.302	17.201	5.566	11.635
3	Mens en Samenleving	88.858	28.887	59.971	95.368	30.369	65.000	100.822	32.689	68.133
4	Inwoners	18.147	9.514	8.633	16.260	7.087	9.173	12.433	2.428	10.006
9	Financiën en bedrijfsvoering	19.648	118.832	-99.184	19.436	120.907	-101.471	19.947	127.169	-107.222
Totaal van de programma's		178.896	184.117	-5.220	188.836	188.836	0	185.737	185.737	0

Programmabegroting meerjarig (exclusief reserveringen)

Programma (bedragen x € 1.000)		begroot 2026			begroot 2027			begroot 2028		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
1	Leefomgeving	35.045	17.684	17.361	35.978	17.640	18.338	36.746	17.672	19.074
2	Vitale Stad	15.156	3.652	11.505	14.643	3.647	10.997	14.523	3.647	10.876
3	Mens en Samenleving	99.065	32.219	66.847	96.883	29.916	66.968	97.016	30.209	66.807
4	Inwoners	11.697	1.883	9.815	11.741	1.939	9.802	11.627	1.758	9.868
9	Financiën en bedrijfsvoering	19.842	120.958	-101.115	20.511	122.043	-101.532	20.768	123.321	-102.553
Totaal exclusief reserves		180.806	176.394	4.412	179.757	175.185	4.572	180.680	176.607	4.072

Programmabegroting meerjarig (reserveringen)

Programma (bedragen x € 1.000)		begroot 2026			begroot 2027			begroot 2028		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
1	Leefomgeving	1.173	238	936	1.017	238	779	572	179	393
2	Vitale Stad	488	1.031	-543	497	912	-415	497	797	-300
3	Mens en Samenleving	589	0	589	475	0	475	366	0	366
4	Inwoners	121	339	-218	121	339	-218	121	339	-218
9	Financiën en bedrijfsvoering	-4.796	380	-5.175	-5.179	15	-5.194	-4.299	15	-4.314
Totaal mutaties reserves		-2.424	1.988	-4.412	-3.069	1.504	-4.572	-2.742	1.330	-4.072
Programma (bedragen x € 1.000)		begroot 2026			begroot 2027			begroot 2028		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
1	Leefomgeving	36.218	17.921	18.297	36.995	17.878	19.117	37.318	17.851	19.467
2	Vitale Stad	15.644	4.683	10.961	15.140	4.558	10.582	15.020	4.444	10.576
3	Mens en Samenleving	99.654	32.219	67.435	97.358	29.916	67.443	97.382	30.209	67.173
4	Inwoners	11.819	2.221	9.597	11.862	2.278	9.584	11.748	2.097	9.651
9	Financiën en bedrijfsvoering	15.046	121.337	-106.291	15.332	122.058	-106.726	16.469	123.337	-106.867
Totaal van de programma's		178.382	178.382	0	176.688	176.688	0	177.937	177.937	0

Totaal lasten en baten per taakveld

Programma (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2023			begroot 2024			begroot 2025		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
01	Bestuur	2.782	108	2.674	3.173	0	3.173	3.416	0	3.416
010	Mutaties reserves	9170	7.741	1.429	4.320	4.948	-628	1.901	3.337	-1.436
011	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	539	0	539	466	0	466
02	Burgerzaken	1.184	550	633	1.185	569	616	1.200	668	532
03	Beheer overige gebouwen en gronden	1.644	1.858	-214	1.119	922	197	915	670	245
04	Overhead	17.831	1.275	16.557	17.822	1.058	16.764	18.864	1.081	17.783
05	Treasury	-358	356	-714	-321	68	-388	-417	382	-798
061	OZB woningen	590	6.148	-5.558	612	6.340	-5.728	662	6.541	-5.879
062	OZB niet-woningen	200	5.878	-5.678	145	6.020	-5.875	119	6.245	-6.126
063	Parkeerbelasting	0	1.820	-1.820	0	2.126	-2.126	0	2.126	-2.126
064	Belastingen overig	33	888	-854	18	757	-739	26	769	-743
07	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	100.373	-100.373	0	105.498	-105.498	0	110.590	-110.590
08	Overige baten en lasten	133	0	133	496	0	496	123	0	123
09	Vennootschapsbelasting (VpB)	27	0	27	18	0	18	20	0	20
11	Crisisbeheersing en brandweer	3.091	0	3.091	3.369	0	3.369	3.567	0	3.567
12	Openbare orde en veiligheid	2.321	989	1.332	2.334	837	1.497	2.965	991	1.974
21	Verkeer en vervoer	7.681	498	7.184	7.881	355	7.526	7.851	362	7.489
22	Parkeren	2.165	406	1.759	2.514	513	2.001	2.573	525	2.048
24	Economische havens en waterwegen	40	177	-138	813	149	663	45	175	-130
25	Openbaar vervoer	245	249	-5	219	70	149	254	33	222
31	Economische ontwikkeling	743	22	720	823	0	823	801	0	801
32	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	0	0	0	30	0	30
33	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	76	19	56	49	27	22	51	24	27
34	Economische promotie	1.394	243	1.151	1.813	301	1.512	1.702	371	1.330

4.1	Openbaar basison- derwijs	258	0	258	239	0	239	316	0	316
4.2	Onderwijshuisvesting	3.350	245	3.105	3.421	204	3.217	3.206	171	3.035
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	5.968	4.040	1.928	6.999	5.147	1.853	6.664	4.950	1.714
5.1	Sportbeleid en acti- vering	604	474	130	702	311	391	663	311	353
5.2	Sportaccommodaties	3.119	1.653	1.466	3.808	1.450	2.358	3.361	1.538	1.824
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	8.135	3.591	4.544	7.916	3.199	4.717	8.549	3.198	5.351
5.4	Musea	1.474	345	1.129	1.837	668	1.169	1.501	97	1.404
5.5	Cultureel erfgoed	255	-91	346	233	0	233	375	0	375
5.6	Media	806	43	763	938	143	795	809	0	809
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.765	26	3.740	3.983	105	3.878	3.898	5	3.893
6.1	Samenkracht en bur- gerparticipatie	8.054	8.378	-324	7.638	5.871	1.767	6.182	1.595	4.587
6.2	Toegang en eerstelijns- voorzieningen	5.037	471	4.565	5.879	691	5.188	0	0	0
6.21	Toegang en eerstelijns- voorzieningen WMO	0	0	0	0	0	0	1.157	0	1.157
6.22	Toegang en eerstelijns- voorzieningen Jeugd	0	0	0	0	0	0	2.391	0	2.391
6.23	Toegang en eerste- lijnsvoorzieningen Integraal	0	0	0	0	0	0	2.072	725	1.347
6.3	Inkomensregelingen	29.728	19.493	10.235	30.992	20.348	10.643	33.035	22.274	10.761
6.4	WSW en beschut werk	7.511	0	7.511	7.696	0	7.696	8.497	0	8.497
6.5	Arbeidsparticipatie	4.753	1.326	3.427	3.693	323	3.371	3.394	0	3.394
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	2.159	159	2.000	2.258	121	2.137	2.474	124	2.350
6.71	Maatwerkdienstverle- ning 18+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	4.032	0	4.032	4.457	0	4.457	4.762	0	4.762
6.712	Begeleiding (WMO)	0	0	0	0	0	0	4.405	0	4.405
6.713	Dagbesteding (WMO)	0	0	0	0	0	0	973	0	973
6.714	Overige maatwerkar- rangementen (WMO)	0	0	0	0	0	0	66	0	66
6.71B	Begeleiding (WMO)	3.970	5	3.964	4.343	0	4.343	0	0	0
6.71C	Dagbesteding (WMO)	886	0	886	974	0	974	0	0	0

6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	56	357	-301	63	327	-264	0	0	0
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	3.317	1	3.316	3.760	0	3.760	0	0	0
6.72B	Jeugdhulp behandeling	6	0	6	72	0	72	0	0	0
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	2.655	5	2.650	2.749	0	2.749	0	0	0
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	3	0	3	2	0	2	0	0	0
6.73A	Pleegzorg	605	0	605	591	0	591	0	0	0
6.73B	Gezinsgericht	884	0	884	2.195	0	2.195	0	0	0
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	3.388	0	3.388	2.862	0	2.862	0	0	0
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	1.649	1	1.649	2.215	0	2.215	0	0	0
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	2.105	0	2.105	2.187	0	2.187	0	0	0
6.74C	Gesloten plaatsing	42	0	42	135	0	135	0	0	0
6.751	Jeugdhulp ambulantly lokaal	0	0	0	0	0	0	11.054	0	11.054
6.753	Jeugdhulp ambulantly landelijk	0	0	0	0	0	0	27	0	27
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	0	0	0	0	0	5.908	0	5.908
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0	0	0	0	0	213	0	213
6.791	PGB WMO	0	0	0	0	0	0	210	0	210
6.792	PGB Jeugd	0	0	0	0	0	0	262	0	262
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.811	Beschermd wonen (WMO)	0	0	0	0	0	0	0	327	-327
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	0	0	0	0	118	733	-615
6.81B	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	138	68	70	209	531	-322	0	0	0
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.821	Jeugdbescherming	0	0	0	0	0	0	1.242	0	1.242
6.822	Jeugdreclassering	0	0	0	0	0	0	109	0	109
6.82A	Jeugdbescherming	1.132	0	1.132	1.071	0	1.071	0	0	0
6.82B	Jeugdreclassering	86	0	86	171	0	171	0	0	0

6.91	Coördinatie en beleid WMO	0	0	0	0	0	0	519	0	519
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	0	0	0	0	0	0	386	0	386
7.1	Volksgezondheid	3.487	1.908	1.579	4.170	1.998	2.172	4.326	1.998	2.328
7.2	Riolering	2.868	4.725	-1.857	2.936	4.579	-1.643	3.091	4.713	-1.622
7.3	Afval	4.525	5.025	-500	5.089	5.569	-480	5.397	5.936	-539
7.4	Milieubeheer	1.940	513	1.427	4.450	2.371	2.079	2.863	758	2.105
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	478	342	136	490	206	284	532	300	232
8.1	Ruimte en leefom- geving	2.369	406	1.963	4.250	2.102	2.148	1.790	186	1.603
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventer- reinen)	89	10	79	498	450	48	32	0	32
8.3	Wonen en bouwen	2.220	999	1.221	1.724	1.563	161	1.776	912	863
Totaal saldo taakvelden		178.896	184.117	-5.220	188.836	188.836	0	185.737	185.737	0

Totaal lasten en baten per taakveld

Programma (bedragen x € 1.000)		begroot 2026			begroot 2027			begroot 2028		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
01	Bestuur	3.254	0	3.254	3.254	0	3.254	3.254	0	3.254
010	Mutaties reserves	2.402	1.988	415	2.255	1.504	751	1.890	1.330	560
011	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-4.827	0	-4.827	-5.324	0	-5.324	-4.632	0	-4.632
02	Burgerzaken	1.353	793	559	1.385	853	531	1.353	786	566
03	Beheer overige gebouwen en gronden	903	668	236	1.049	668	381	879	668	211
04	Overhead	18.633	1.081	17.552	18.431	1.135	17.295	18.236	1.135	17.101
05	Treasury	-441	81	-523	16	78	-62	-85	74	-160
061	OZB woningen	689	6.570	-5.881	715	6.610	-5.895	756	6.650	-5.894
062	OZB niet-woningen	119	6.303	-6.184	119	6.369	-6.250	119	6.433	-6.314
063	Parkeerbelasting	0	2.126	-2.126	0	2.126	-2.126	0	2.126	-2.126
064	Belastingen overig	26	769	-743	26	769	-743	26	769	-743
07	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	106.153	-106.153	0	107.082	-107.082	0	108.260	-108.260
08	Overige baten en lasten	796	0	796	1.184	0	1.184	1.696	0	1.696
09	Vennootschapsbelasting (VpB)	20	0	20	20	0	20	20	0	20
11	Crisisbeheersing en brandweer	3.567	0	3.567	3.567	0	3.567	3.603	0	3.603
12	Openbare orde en veiligheid	2.965	991	1.974	2.965	991	1.974	2.851	877	1.974
21	Verkeer en vervoer	8.319	362	7.957	8.585	362	8.223	8.675	362	8.313
22	Parkeren	2.569	525	2.044	2.568	525	2.043	2.566	525	2.042
24	Economische havens en waterwegen	78	214	-136	78	214	-136	77	214	-136
25	Openbaar vervoer	243	33	211	235	33	203	231	33	199
31	Economische ontwikkeling	651	0	651	651	0	651	651	0	651
32	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	30	0	30	30	0	30	30	0	30
33	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	51	24	27	51	24	27	51	24	27
34	Economische promotie	1.529	371	1.157	1.513	371	1.142	1.513	371	1.142

4.1	Openbaar basison- derwijs	316	0	316	316	0	316	316	0	316
4.2	Onderwijshuisvesting	3.190	170	3.020	3.396	97	3.299	4.026	97	3.929
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	6.489	4.750	1.739	6.489	4.750	1.739	6.489	4.750	1.739
5.1	Sportbeleid en acti- vering	601	267	334	551	0	551	509	0	509
5.2	Sportaccommodaties	3.277	1.488	1.789	3.563	1.488	2.075	3.843	1.488	2.355
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	8.374	3.198	5.176	8.259	3.198	5.062	8.075	3.198	4.877
5.4	Musea	1.215	87	1.129	1.152	82	1.070	1.231	82	1.149
5.5	Cultureel erfgoed	355	0	355	422	0	422	309	0	309
5.6	Media	809	0	809	809	0	809	809	0	809
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.943	5	3.938	3.942	5	3.937	3.941	5	3.936
6.1	Samenkracht en bur- gerparticipatie	5.558	1.219	4.339	5.521	1.078	4.443	5.474	1.078	4.396
6.2	Toegang en eerstelijns- voorzieningen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.21	Toegang en eerstelijns- voorzieningen WMO	1.157	0	1.157	1.157	0	1.157	1.157	0	1.157
6.22	Toegang en eerstelijns- voorzieningen Jeugd	2.391	0	2.391	2.391	0	2.391	2.391	0	2.391
6.23	Toegang en eerste- lijnsvoorzieningen Integraal	1.347	0	1.347	1.347	0	1.347	1.347	0	1.347
6.3	Inkomensregelingen	33.147	22.446	10.701	33.481	22.593	10.889	34.061	22.994	11.067
6.4	WSW en beschut werk	8.008	0	8.008	7.543	0	7.543	7.103	0	7.103
6.5	Arbeidsparticipatie	3.604	0	3.604	3.535	0	3.535	3.615	0	3.615
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	2.470	124	2.346	2.470	124	2.346	2.470	124	2.346
6.71	Maatwerkdienstverle- ning 18+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	4.762	0	4.762	4.762	0	4.762	4.762	0	4.762
6.712	Begeleiding (WMO)	4.405	0	4.405	4.405	0	4.405	4.405	0	4.405
6.713	Dagbesteding (WMO)	973	0	973	973	0	973	973	0	973
6.714	Overige maatwerkar- rangementen (WMO)	66	0	66	66	0	66	66	0	66
6.71B	Begeleiding (WMO)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.71C	Dagbesteding (WMO)	0	0	0	0	0	0	0	0	0

6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.72B	Jeugdhulp behandeling	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.73A	Pleegzorg	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.73B	Gezinsgericht	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.74C	Gesloten plaatsing	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.751	Jeugdhulp ambulantly lokaal	11055	0	11055	11055	0	11055	11055	0	11055
6.753	Jeugdhulp ambulantly landelijk	27	0	27	27	0	27	27	0	27
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	5908	0	5908	5908	0	5908	5908	0	5908
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	213	0	213	213	0	213	213	0	213
6.791	PGB WMO	210	0	210	210	0	210	210	0	210
6.792	PGB Jeugd	262	0	262	262	0	262	262	0	262
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.811	Beschermd wonen (WMO)	0	808	-808	0	792	-792	0	792	-792
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	118	771	-653	118	657	-540	118	549	-431
6.81B	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.821	Jeugdbescherming	1242	0	1242	1242	0	1242	1242	0	1242
6.822	Jeugdreclassering	109	0	109	109	0	109	109	0	109
6.82A	Jeugdbescherming	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.82B	Jeugdreclassering	0	0	0	0	0	0	0	0	0

6.91	Coördinatie en beleid WMO	519	0	519	519	0	519	519	0	519
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	386	0	386	386	0	386	386	0	386
71	Volksgezondheid	4.245	1.917	2.328	2.344	0	2.344	2.344	0	2.344
72	Riolering	3.059	4.746	-1.687	3.016	4.776	-1.760	3.052	4.808	-1.756
73	Afval	5.397	5.936	-539	5.397	5.936	-539	5.397	5.936	-539
74	Milieubeheer	2.107	2	2.105	2.107	2	2.105	2.107	2	2.105
75	Begraafplaatsen en crematoria	537	300	237	548	300	248	546	300	246
81	Ruimte en leefomgeving	1.790	186	1.603	1.790	186	1.603	1.790	186	1.603
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	32	0	32	32	0	32	32	0	32
8.3	Wonen en bouwen	1.778	912	866	1.479	912	567	1.490	912	578
Totaal saldo taakvelden		178.382	178.382	0	176.688	176.688	0	177.937	177.937	0

Hieronder vindt u de verdeling van de taakvelden per programma.

Bedragen x € 1.000		werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Lasten							
1	Leefomgeving						
010	Mutaties reserves	2.037	1.009	658	1.173	1.017	572
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.644	1.119	915	903	1.049	879
0.63	Parkeerbelasting	0	0	0	0	0	0
2.1	Verkeer en vervoer	7.681	7.881	7.851	8.319	8.585	8.675
2.2	Parkeren	2.165	2.514	2.573	2.569	2.568	2.566
2.4	Economische havens en waterwegen	40	813	45	78	78	77
2.5	Openbaar vervoer	245	219	254	243	235	231
4.2	Onderwijshuisvesting	3.350	3.421	3.206	3.190	3.396	4.026
5.2	Sportaccommodaties	3.119	3.808	3.361	3.277	3.563	3.843
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.140	997	936	936	936	936
5.5	Cultureel erfgoed	69	57	106	86	158	60
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.765	3.983	3.898	3.943	3.942	3.941

7.2	Riolering	2.868	2.936	3.091	3.059	3.016	3.052
7.3	Afval	4.525	5.089	5.397	5.397	5.397	5.397
7.4	Milieubeheer	964	1.230	1.322	1.322	1.322	1.322
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	478	490	532	537	548	546
8.3	Wonen en bouwen	1.254	1.187	1.192	1.185	1.186	1.197
	Totaal programma	35.346	36.750	35.335	36.218	36.995	37.318
2	Vitale Stad						
0.1	Bestuur	783	844	929	929	929	929
0.10	Mutaties reserves	1.127	333	488	488	497	497
1.2	Openbare orde en veiligheid	75	83	83	83	83	83
3.1	Economische ontwikkeling	743	823	801	651	651	651
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	30	30	30	30
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsre- gelingen	76	49	51	51	51	51
3.4	Economische promotie	265	543	711	511	481	481
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurpro- ductie en cultuurparticipatie	6.995	6.919	7.613	7.439	7.324	7.140
5.4	Musea	1.474	1.837	1.501	1.215	1.152	1.231
5.5	Cultureel erfgoed	185	176	269	269	264	249
5.6	Media	776	908	778	778	778	778
7.4	Milieubeheer	976	3.220	1.541	786	786	786
8.1	Ruimte en leefomgeving	2.369	4.250	1.790	1.790	1.790	1.790
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrij- venterreinen)	89	498	32	32	32	32
8.3	Wonen en bouwen	966	538	584	593	293	293
	Totaal programma	16.898	21.021	17.201	15.644	15.140	15.020
3	Mens en Samenleving						
0.10	Mutaties reserves	220	356	550	589	475	366
1.2	Openbare orde en veiligheid	17	18	18	18	18	18
4.1	Openbaar basisonderwijs	258	239	316	316	316	316
4.3	Onderwijsbeleid en leerling- zaken	5.968	6.999	6.664	6.489	6.489	6.489
5.1	Sportbeleid en activering	604	702	663	601	551	509
6.1	Samenkracht en burgerparti- cipatie	4.164	4.310	5.009	5.017	4.985	4.941
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzie- ningen	5.037	5.879	0	0	0	0

6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	0	0	1157	1157	1157	1157
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	0	0	2.391	2.391	2.391	2.391
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	0	0	2.072	1.347	1.347	1.347
6.3	Inkomensregelingen	29.728	30.992	33.035	33.147	33.481	34.061
6.4	WSW en beschermt werk	7.511	7.696	8.497	8.008	7.543	7.103
6.5	Arbeidsparticipatie	4.753	3.693	3.394	3.604	3.535	3.615
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	2.159	2.258	2.474	2.470	2.470	2.470
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0	0	0	0
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	4.032	4.457	4.762	4.762	4.762	4.762
6.712	Begeleiding (WMO)	0	0	4.405	4.405	4.405	4.405
6.713	Dagbesteding (WMO)	0	0	973	973	973	973
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	66	66	66	66
6.71B	Begeleiding (WMO)	3.970	4.343	0	0	0	0
6.71C	Dagbesteding (WMO)	886	974	0	0	0	0
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	56	63	0	0	0	0
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	0	0
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	3.317	3.760	0	0	0	0
6.72B	Jeugdhulp behandeling	6	72	0	0	0	0
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	2.655	2.749	0	0	0	0
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	3	2	0	0	0	0
6.73A	Pleegzorg	605	591	0	0	0	0
6.73B	Gezinsgericht	884	2.195	0	0	0	0
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	3.388	2.862	0	0	0	0
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	1.649	2.215	0	0	0	0
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	2.105	2.187	0	0	0	0
6.74C	Gesloten plaatsing	42	135	0	0	0	0
6.751	Jeugdhulp ambulante lokaal	0	0	11.054	11.055	11.055	11.055
6.753	Jeugdhulp ambulante landelijk	0	0	27	27	27	27
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	0	5.908	5.908	5.908	5.908
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0	213	213	213	213
6.791	PGB WMO	0	0	210	210	210	210

6.792	PGB Jeugd	0	0	262	262	262	262
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0	0
6.811	Beschermde wonen (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.812	Maatschappelijke- en vrouwen- opvang (WMO)	0	0	118	118	118	118
6.81B	Maatschappelijke- en vrouwen- opvang (WMO)	138	209	0	0	0	0
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0
6.821	Jeugdbescherming	0	0	1.242	1.242	1.242	1.242
6.822	Jeugdreclassering	0	0	109	109	109	109
6.82A	Jeugdbescherming	1.132	1.071	0	0	0	0
6.82B	Jeugdreclassering	86	171	0	0	0	0
6.91	Coördinatie en beleid WMO	0	0	519	519	519	519
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	0	0	386	386	386	386
7.1	Volksgezondheid	3.487	4.170	4.326	4.245	2.344	2.344
	Totaal programma	88.858	95.368	100.822	99.654	97.358	97.382
4	Inwoners						
0.1	Bestuur	1.999	2.329	2.487	2.324	2.324	2.324
0.10	Mutaties reserves	4.595	2.515	121	121	121	121
0.2	Burgerzaken	1.184	1.185	1.200	1.353	1.385	1.353
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	3.091	3.369	3.567	3.567	3.567	3.603
1.2	Openbare orde en veiligheid	2.229	2.233	2.864	2.864	2.864	2.750
3.4	Economische promotie	1.129	1.270	991	1.018	1.032	1.032
5.6	Media	30	30	31	31	31	31
6.1	Samenkracht en burgerparti- cipatie	3.891	3.329	1.172	541	537	533
	Totaal programma	18.147	16.260	12.433	11.819	11.862	11.748
9	Financiën en bedrijfsvoering						
0.10	Mutaties reserves	1.191	107	83	31	145	333
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	539	466	-4.827	-5.324	-4.632
0.4	Overhead	17.831	17.822	18.864	18.633	18.431	18.236
0.5	Treasury	-358	-321	-417	-441	16	-85
0.61	OZB woningen	590	612	662	689	715	756
0.62	OZB niet-woningen	200	145	119	119	119	119
0.64	Belastingen overig	33	18	26	26	26	26

0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
0.8	Overige baten en lasten	133	496	123	796	1184	1696
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	27	18	20	20	20	20
	Totaal programma	19.648	19.436	19.947	15.046	15.332	16.469
	Totaal lasten	178.896	188.836	185.737	178.382	176.688	177.937
	Bedragen x € 1.000	werkelijk 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028
Baten							
1	Leefomgeving						
0.10	Mutaties reserves	1.697	1.730	222	238	238	179
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.858	922	670	668	668	668
0.63	Parkeerbelasting	1.820	2.126	2.126	2.126	2.126	2.126
2.1	Verkeer en vervoer	498	355	362	362	362	362
2.2	Parkeren	406	513	525	525	525	525
2.4	Economische havens en waterwegen	177	149	175	214	214	214
2.5	Openbaar vervoer	249	70	33	33	33	33
4.2	Onderwijshuisvesting	245	204	171	170	97	97
5.2	Sportaccommodaties	1.653	1.450	1.538	1.488	1.488	1.488
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	198	206	205	205	205	205
5.5	Cultureel erfgoed	-101	0	0	0	0	0
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	26	105	5	5	5	5
7.2	Riolering	4.725	4.579	4.713	4.746	4.776	4.808
7.3	Afval	5.025	5.569	5.936	5.936	5.936	5.936
7.4	Milieubeheer	2	6	2	2	2	2
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	342	206	300	300	300	300
8.3	Wonen en bouwen	999	1.563	905	905	905	905
	Totaal programma	19.818	19.754	17.886	17.921	17.878	17.851
2	Vitale Stad						
0.1	Bestuur	0	0	0	0	0	0
0.10	Mutaties reserves	2.077	1.721	1.149	1.031	912	797
1.2	Openbare orde en veiligheid	0	0	0	0	0	0
3.1	Economische ontwikkeling	22	0	0	0	0	0

3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	0	0	0
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	19	27	24	24	24	24
3.4	Economische promotie	229	249	354	354	354	354
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	3.393	2.993	2.993	2.993	2.993	2.993
5.4	Musea	345	668	97	87	82	82
5.5	Cultureel erfgoed	10	0	0	0	0	0
5.6	Media	43	143	0	0	0	0
7.4	Milieubeheer	511	2.365	756	0	0	0
8.1	Ruimte en leefomgeving	406	2.102	186	186	186	186
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	10	450	0	0	0	0
8.3	Wonen en bouwen	0	0	7	7	7	7
	Totaal programma	7.066	10.719	5.566	4.683	4.558	4.444
3	Mens en Samenleving						
010	Mutaties reserves	27	115	66	0	0	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	0	0	0	0	0	0
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0	0	0	0	0
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	4.040	5.147	4.950	4.750	4.750	4.750
5.1	Sportbeleid en activering	474	311	311	267	0	0
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	552	456	1.181	1.137	1.000	1.000
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	471	691	0	0	0	0
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	0	0	0	0	0	0
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	0	0	0	0	0	0
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	0	0	725	0	0	0
6.3	Inkomensregelingen	19.493	20.348	22.274	22.446	22.593	22.994
6.4	WSW en beschut werk	0	0	0	0	0	0
6.5	Arbeidsparticipatie	1.326	323	0	0	0	0
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	159	121	124	124	124	124
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0	0	0	0
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.712	Begeleiding (WMO)	0	0	0	0	0	0

6.713	Dagbesteding (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.71B	Begeleiding (WMO)	5	0	0	0	0	0
6.71C	Dagbesteding (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	357	327	0	0	0	0
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	0	0
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	1	0	0	0	0	0
6.72B	Jeugdhulp behandeling	0	0	0	0	0	0
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	5	0	0	0	0	0
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	0	0	0	0	0
6.73A	Pleegzorg	0	0	0	0	0	0
6.73B	Gezinsgericht	0	0	0	0	0	0
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	0	0	0	0	0	0
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	1	0	0	0	0	0
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	0	0	0	0	0
6.74C	Gesloten plaatsing	0	0	0	0	0	0
6.751	Jeugdhulp ambulante lokaal	0	0	0	0	0	0
6.753	Jeugdhulp ambulante landelijk	0	0	0	0	0	0
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	0	0	0	0	0
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0	0	0	0	0
6.791	PGB WMO	0	0	0	0	0	0
6.792	PGB Jeugd	0	0	0	0	0	0
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0	0
6.811	Beschermd wonen (WMO)	0	0	327	808	792	792
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	733	771	657	549
6.81B	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	68	531	0	0	0	0
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0
6.821	Jeugdbescherming	0	0	0	0	0	0
6.822	Jeugdreclassering	0	0	0	0	0	0
6.82A	Jeugdbescherming	0	0	0	0	0	0
6.82B	Jeugdreclassering	0	0	0	0	0	0
6.91	Coördinatie en beleid WMO	0	0	0	0	0	0

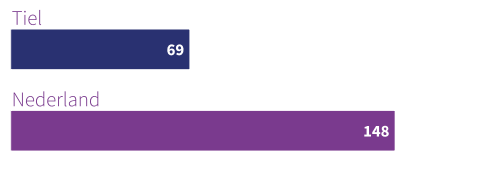
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	0	0	0	0	0	0
71	Volksgezondheid	1.908	1.998	1.998	1.917	0	0
	Totaal programma	28.887	30.369	32.689	32.219	29.916	30.209
4	Inwoners						
01	Bestuur	108	0	0	0	0	0
0.10	Mutaties reserves	26	214	339	339	339	339
0.2	Burgerzaken	550	569	668	793	853	786
11	Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	989	837	991	991	991	877
3.4	Economische promotie	14	52	17	17	17	17
5.6	Media	0	0	0	0	0	0
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	7.827	5.415	413	82	78	78
	Totaal programma	9.514	7.087	2.428	2.221	2.278	2.097
9	Financiën en bedrijfsvoering						
0.10	Mutaties reserves	3.914	1.167	1.561	380	15	15
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0	0
0.4	Overhead	1.275	1.058	1.081	1.081	1.135	1.135
0.5	Treasury	356	68	382	81	78	74
0.61	OZB woningen	6.148	6.340	6.541	6.570	6.610	6.650
0.62	OZB niet-woningen	5.878	6.020	6.245	6.303	6.369	6.433
0.64	Belastingen overig	888	757	769	769	769	769
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	100.373	105.498	110.590	106.153	107.082	108.260
0.8	Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0
	Totaal programma	118.832	120.907	127.169	121.337	122.058	123.337
	Totaal baten	184.117	188.836	185.737	178.382	176.688	177.937
	Totaal taakvelden	-5.220	0	0	0	0	0

2. Verplichte indicatoren BBV

Volksgezondheid en Milieu

Omvang huishoudelijk restafval kg per inwoner

CBS | 2022

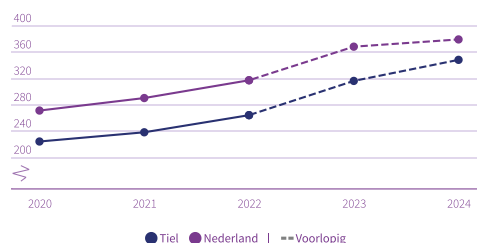
Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit

16,1% Tiel
41,3% Nederland

berekening | 2022

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Gemiddelde WOZ-waarde x €1.000

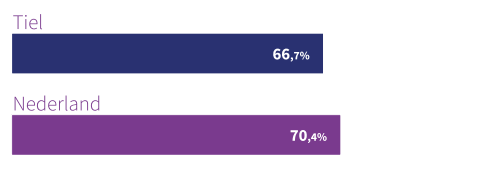
CBS | 2020 - 2024

Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen

8,6 Tiel
9,1 Nederland

BAG/ABF | 2023

Demografische druk

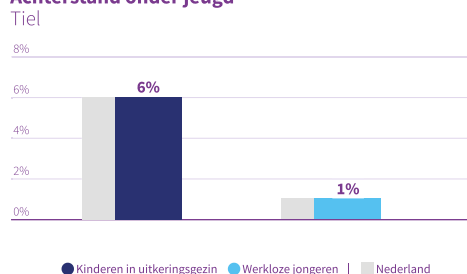
CBS | 2024

Jongeren met een delict voor de rechter

1% Tiel
1% Nederland

CBS | 2022

Achterstand onder jeugd

CBS | 2022

Netto arbeidsparticipatie

72,9% Tiel
73,1% Nederland

CBS | 2023

Personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners

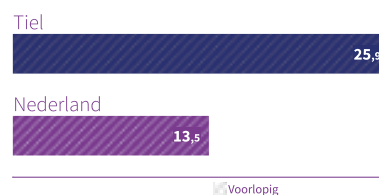
CBS | 2023

Lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15-64 jaar

142,1 Tiel
191,5 Nederland

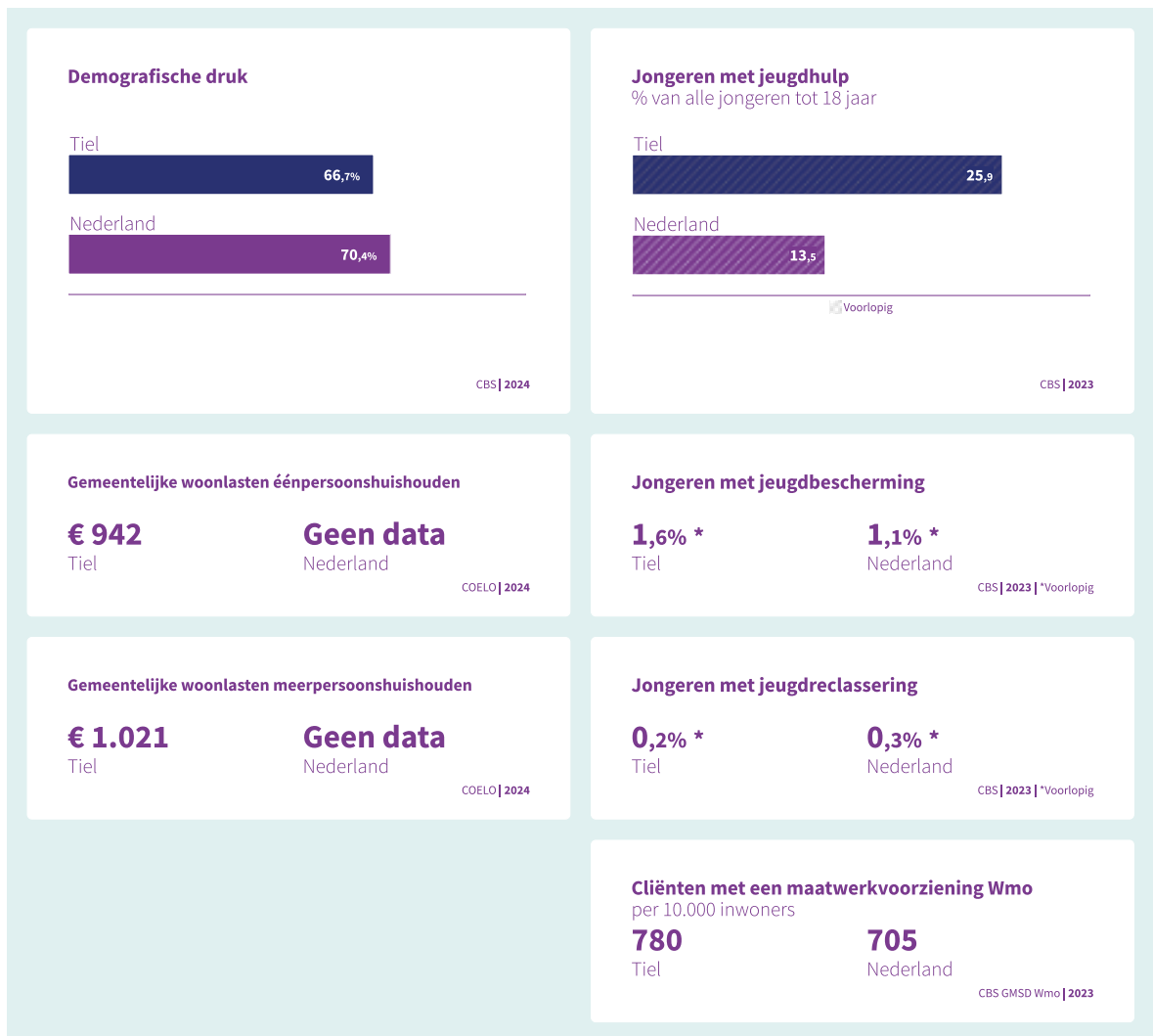
CBS | 2023

Jongeren met jeugdhulp % van alle jongeren tot 18 jaar

Voorlopig

CBS | 2023

Bovengenoemde verplichte indicatoren zijn een momentopname van september 2024. Voor actuele informatie verwijzen we naar de website [Waarstaatjegemeente.nl](https://www.waarstaatjegemeente.nl)

Indicatoren die niet op [Waarstaatjegemeente.nl](https://www.waarstaatjegemeente.nl) staan:

Formatie	Fte per 1.000 inwoners	5,3
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	4,2
Apparaatskosten (salarislasten ambt.organisatie)	Kosten per inwoner	517,10
Externe inhuur (% loonsom)	Kosten als % van de totale loonsom	2,7%
Externe inhuur (totale kosten)	Totale kosten inhuur externen	594.000
Overhead	% van de totale lasten	10,2

De financiële kengetallen zijn opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen.

3. Gerealiseerde acties coalitieakkoord

Hieronder de lijst van gerealiseerde acties uit de begroting 2023 en 2024

In de begroting 2025 zijn de gerealiseerde acties van 2023 en 2024 vervallen. De nieuw opgevoerde acties in de begroting 2025 zijn doorgenummerd.

Er is gekozen voor doornummering om de acties die voortkomen uit het coalitieakkoord 2022-2026 synchroon door de meerjarenbegroting te laten lopen. U treft dus geen lege regels aan in de tabellen “Wat gaan we ervoor doen?”. Nieuwe acties die een directe relatie hebben met bestaande acties zijn zoveel mogelijk samengevoegd. Geheel nieuwe uit te voeren acties voor de begroting 2025 zijn doorgenummerd.

Lijst met vervallen acties

Programma	Vervallen actienummers uit de begroting 2023 en 2024
Leefomgeving	1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.1.12 en 1.2.2
Vitale stad	2.1.3, 2.2.3, 2.3.9 en 2.4.10
Mens en samenleving	3.1.1 en 3.1.6
Inwoners	4.1.5 en 4.1.7

Programma: Leefomgeving			
	Actie	Jaar	Voortgang
1.1.1	We hebben al een grote veegwagen om onkruid en zwerfafval op te ruimen. Maar die veegwagen kan niet op de kleinere paden. Daarom schaffen we een kleine veegwagen en een borstelmachine aan om het onkruid op verharding beter en effectiever te bestrijden.	2023	Vooruitlopend op de aanschaf, is gekozen voor de inhuur van een kleine veegwagen waarmee we momenteel werken om het onkruid op verharding beter en effectiever te bestrijden. De borstelmachine is aangeschaft en vanaf mei 2023 operationeel.
1.1.2	Het opruimen van zwerfafval lukt ons niet alleen. We hebben de hulp van onze inwoners hard nodig. Bij het schoon en netjes houden van Tiel krijgen we als gemeente ondersteuning van een groot aantal vrijwilligers. Daar zijn we dankbaar voor want deze mensen zijn onmisbaar voor onze stad. In onze waardering voor hun inzet, bieden we onze vrijwilligers toegang tot goed materiaal en de mogelijkheid van een vergoedingsregeling. Voor het geven van een positieve impuls aan het (vrijwillig) meewerken van inwoners bij het onderhouden van de openbare ruimte, maken we extra middelen vrij.	C	De inzet van vrijwilligers bij het schoon en netjes houden van Tiel wordt gecoördineerd door Stichting Duurzaam Rivierenland en Tiel Tip Top. Deze organisaties hebben een subsidie toegekend gekregen voor een periode van drie jaar.
1.1.3	Grote evenementen zorgen voor veel (zwerf)afval. Om dit te beperken gaan we afspraken maken met de organisatoren van deze evenementen.	2023	Bij het verlenen van een evenementenvergunning is vastgelegd dat het terrein schoon achter gelaten moet worden. Sinds dit jaar wordt het terrein waar het evenement plaatsvindt voor- en achteraf geïnspecteerd. Met ingang van 1 juli 2023 is vanuit de landelijke Regeling kunststofproducten voor eenmalig gebruik een verbod op het eenmalig gebruik van kunststof drinkbekers. Deze reductiemaatregel zorgt voor een vermindering van (plastic) zwerfafval.
1.1.12	Wensen en behoeften aangaande de openbare ruimte zijn opgehaald bij bewoners en vertaald in wijkplannen met concrete acties die integraal worden uitgevoerd.	2024	Opgenomen in programma 4; 4.2.7
1.2.2	We willen een gastvrije stad zijn voor inwoners en bezoekers. Daarom verhogen we de parkeertarieven niet.	2024-2026	We hebben de parkeertarieven niet verhoogd, behoudens de jaarlijkse indexatie voor parkeervergunningen.

Programma: Vitale Stad			
	Actie	Jaar	Voortgang
2.1.3	Starters en jonge gezinnen op de woningmarkt bieden we meer kansen, door het inzetten van startersleningen.	2024	De nieuwe verordening Starterslening is 20 december 2023 vastgesteld en per 1 maart 2024 in werking getreden. Er zijn inmiddels zeven startersleningen toegewezen.
2.2.3	We handhaven de transformatiesubsidie. Daarmee ondersteunen we ondernemers in de binnenstad, bij verplaatsing of verbouwing van hun bedrijf.	C	De transformatiesubsidie als stimuleringsregeling is geëvalueerd. Hierbij is geconstateerd dat de regeling beter in behoeften kan voorzien met enkele aanpassingen. Deze stimuleringsregeling is aangepast, zodat er nu meer en duidelijkere mogelijkheden zijn voor advies, vestiging in het kernwinkelgebied en aanloopstraten en voor het bestickeren van etalages van leegstaande panden om de belevingswaarde te verhogen.
2.3.9	We maken een Meerjarenplan voor de toeristische promotie van onze stad. Wij zetten onze promotie in voor bezoekers, bewoners en bedrijven. Voor de toeristische promotie van onze stad maken we gebruik van citymarketing. Hiervoor gaan we met onze inwoners en ondernemers samenwerken in een platform. We maken hierin concrete plannen en leggen verbindingen om het merk 'Tiel' te versterken.	2024	Vanuit onze stadspromotie hebben we ingezet op de ontwikkeling van plannen voor het breder promoten van onze stad bij bezoekers, bewoners en bedrijven (3B's). Samen met Hart van Tiel, de Ondernemers Coöperatie Tiel en het Flipje- en Streekmuseum is een stichting in oprichting die al eerste stappen zet met de uitvoering van de promotie van Tiel.
2.4.10	Langs de A15 komt de 'De langste boomgaard' van Europa: 33 kilometer aan fruit-, laan- en sierbomen geplant in de groene strook tussen de A15 en het geluidsscherm van de Betuwelijn. We nemen dit mee in het OER-programma (Opwek Energie op Rijksgrond).	2024	Actie is opgenomen in 2.4.6

Programma: Mens en Samenleving			
	Actie	Jaar	Voortgang
3.1.1	We draaien de bezuiniging op de individuele inkomenstoeslag terug. De inkomenstoeslag bedroeg 35% van de bijstandsnorm en gaat terug naar 40%.	2023	De individuele inkomenstoeslag is vanaf 2023 structureel 40% van de bijstandsnorm. De toeslag wordt jaarlijks eenmalig uitgekeerd.
3.1.6	Het mantelzorgcompliment in de vorm van een Flippas verhogen we van € 75,00 euro naar structureel € 125,00 per jaar.	C	Het mantelzorgcompliment in de vorm van een Flippas is verhoogd naar structureel € 125,00 per jaar. Er zijn meer complimenten uitgedeeld. We weten mantelzorgers steeds beter te bereiken.

Programma: Inwoners			
	Actie	Jaar	Voortgang
4.1.5	In 2022 besteden we de camera's voor toezicht op de openbare orde opnieuw aan en starten we de evaluatie van het huidige cameratoezicht. De camera's worden begin 2023 vervangen en de evaluatie loopt in 2023 door.	2023	Alle camera's zijn geëvalueerd, met als laatste die in het centrum. De aanbesteding en implementatie van nieuwe camera's heeft veel ambtelijke capaciteit gekost en de aanschaf heeft tot eenmalige overschrijding van het budget geleid.
4.1.7	We stellen een lokale uitvoeringsagenda op om huiselijk geweld en kindermishandeling tegen te gaan en voeren die vervolgens uit.	C	De lokale aanpak tegen huiselijk geweld en kindermishandeling is vastgesteld. De uitvoering ervan is belegd en de gemeenteraad is geïnformeerd met een informatienota.

4. Lijst met afkortingen

AB	Algemeen Bestuur
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ASV	Algemene Subsidieverordening
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BAG	Basisregistraties Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
Bbz	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen
BDU	Brede Doeluitkering
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BIBOB	Wet Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur
BIG	Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BRP	Basis Registratie Personen
BSR	Belasting Samenwerking Rivierenland
BUIG	Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening aan Gemeenten
BVH	Basisvoorziening Handhaving
BWB	Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe
BZK	Ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CKV	Culturele en Kunstzinnige Vorming
CMK	Cultuureducatie met Kwaliteit
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPOB	Christelijk Primair Onderwijs Betuwe
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de grond-, water en Wegbouw
DB	Dagelijks Bestuur
dBos	de bibliotheek op school
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DOR	Digitaal Opkoop Register
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
DVO	DienstVerleningsOvereenkomst
ECB	Europese Centrale Bank
ECT	Eerstelijns Centrum Tiel
EFW	Expeditie Flexibel Werken
EMU	Economisch Monitaire Unie
ESF	Europees Sociaal Fonds
EZ	Ministerie van Economische Zaken
Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
FMI	Funciemengingsindex
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens

GEA	Gelders Energie Akkoord
GIDS	Gezond in de Stad
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRIM	Gemeenschappelijke Regeling Industrieschap Medel
GRP	Gemeentelijk Riolerings Plan
HIC	High Impact Crimes
HRM	Human Resources Management
HvT	Hart van Tiel
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IKC	Integraal Kindcentrum
IM	Informatiemanagement
JOP	Jongeren Ontmoetings Plaats
JPN	Jeugd Preventie Netwerk
JVS	Jeugdvolgsysteem leerplicht
KvK	Kamer van Koophandel
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MJP	Meerjarenprogramma
MO	Maatschappelijke Opvang
MOP	Meerjaren Onderhoudsprogramma
MTO	Medewerkers Tevredenheids Onderzoek
NME	Natuur- en milieu-educatie
NNGB	Nederlands Norm Gezond Bewegen
OCT	Ondernemerscorporatie Tiel
OCW	Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschappen
ODR	Omgevingsdienst Rivierenland
OGGZ/MO	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg/Maatschappelijke Opvang
OGS	Opdrachtgestuurde Samenwerking
OKE	wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie
OPOR	Openbaar Primair Onderwijs Rivierenland
OZB	Onroerend Zaakbelasting
P&O	Personeel en Organisatie
PGB	Persoonsgebonden budget
PO	Primair Onderwijs
POA	Platform Onderwijs Arbeidsmarkt
Pro	Praktijkonderwijs
PSO	Prestatieladder Sociaal Ondernemen
PWE	Provinciale Werkgelegenheids Enquete
RAR	Regionaal Archief Rivierenland

RAV	Regionale Ambulance Voorziening
RBT	Regionaal Bureau Toerisme
RIE	RisicoInventarisatie en Evaluatie
RIF	Regionaal Investeringsfonds
RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt Voortijdig Schoolverlaters
ROC Rivor	Regionaal Opleidingscentrum Regio Rivierenland
ROCOV	Regionaal Overleg Consumentenorganisaties Openbaar Vervoer
Rw-Poa	Regionaal Werkbedrijf en Platform Onderwijs Arbeidsmarkt
SO	Speciaal Onderwijs
STMR	Stichting Thuiszorg en Maatschappelijk Werk Rivierenland
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VIRR	Verwijs Index Risicojeugd Rivierenland
VGD	Vraaggerichte Dienstverlening
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VNO / NCW	Verbond Nederlandse Ondernemingen/Nederlands Christelijke Werkgeversbond
VO	Voortgezet Onderwijs
VPB	Vennootschapsbelasting
VRGZ	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
VSO	Voortgezet Speciaal Onderwijs
VSV	Voortijdig School Verlaters
VTH	Vergunningverlening, toezicht en handhaving
VVE	Voor- en vroegschoolse-educatie
WAB	Wet Arbeidsmarkt in Balans
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WKPB	Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen onroerende zaken
WLP	Westluidense Poort
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wnra	Wet normalisering rechtspositie ambtenaren
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
WVO	Winkelvloer Oppervlakte
Wwb	Wet Werk en Bijstand
ZAT	Zorg- en Adviesteam

Gemeente Tiel
Achterweg 2
4001 MV Tiel

Postbus 6325
4000 HH Tiel

(0344) 637 111
gemeente@tiel.nl

www.tiel.nl

© Copyright 2024, Gemeente Tiel.
Alle rechten voorbehouden.

Oktober 2024